

Christifideles laici

APOŠTOLSKÁ EXHORTÁCIA
PÁPEŽA JÁNA PAVLA II.

CHRISTIFIDELES LAICI

Biskupom,
kňazom a diakonom,
rehoľníkom,
všetkým laikom,
o povolání a poslaní laikov v Cirkvi a vo svete

Vydalo Vydavateľské družstvo Lúč Bratislava, 1990

ÚVOD

Christifideles laici

Chl 1. Laici (Christifideles laici), ktorých "povolanie a poslanie v Cirkvi a vo svete po dvadsiatich rokoch po II. vatikánskom koncile" bolo témou biskupskej Synody 1987, patria k tomu Božiemu ľudu, ktorý znázorňujú robotníci vo vinici v Matúšovom evanjeliu: "Lebo Nebeské kráľovstvo sa podobá hospodárovi, ktorý vyšiel skoro ráno najať robotníkov do svojej vinice. Zjednal sa s robotníkmi po denári za deň a poslal ich do svojej vinice." (Mt 20,1-2)

Podobenstvo evanjelia otvára náš pohľad na široko sa rozprestierajúcu Pánovu vinicu a na veľké zástupy mužov a žien, ktorých On volá a posielajú, aby v nej pracovali: vinicou je celý svet (por. Mt 13,38), ktorý podľa Božieho plánu musí byť premenený pre definitívny príchod Kráľovstva.

Chod'te aj vy do mojej vinice

Chl 2. "Keď vyšiel okolo deviatej hodiny, videl iných, ako stoja záhaľčivo na námestí. I povedal im: Chod'te aj vy do mojej vinice." (Mt 20,3-4)

Od tohto dňa zaznieva volanie nášho Pána Ježiša v dejinách ďalej: "Chod'te aj vy do mojej vinice." Obracia sa na každého človeka, ktorý prichádza na tento svet.

V našich dňoch dozrelo v Cirkvi prehĺbené vedomie jej misionárskeho charakteru prostredníctvom nového zostúpenia Ducha Svätého, ktoré sa udialo s II. vatikánskym koncilom. Nanovo sa započúvala do hlasu svojho Pána, ktorý ju posielajú do sveta ako "všeobecnú sviatosť spásy".¹

Chod'te aj vy. Volanie je adresované nielen pastierom, kňazom, rehoľníkom. Ono zahŕňa všetkých. Aj laici sú osobne Pánom povolaní a prijímajú od neho poslanie pre Cirkev a pre svet. Gregor Veľký pripomína túto skutočnosť, keď káže ľudu a takto komentuje podobenstvo o vinici: "Preskúmajte, najmilší bratia, svoj spôsob života a viďte, či ste už Pánovými robotníkmi. Každý jeden z vás nech premyslí, čo robí a nech rozmyšľa, či slúži Pánovej vinici."²

Predovšetkým Koncil venoval cenné pasáže svojho tak obsažného teologického, duchovného a pastorálneho učenia podstate, dôstojnosti, špiritualite, poslaniu a zodpovednosti laikov. A konciloví Otcovia zopakovali volanie Kristovo a povolali všetkých laikov, mužov a ženy pracovať do jeho vinice: "Svätý Koncil teda naliehavo prosí v Pánu všetkých laikov, aby ochotne, veľkodušne a s pohotovým srdcom odpovedali na hlas Kristov, ktorý ich v túto hodinu volá so zvýšenou nástojčivosťou i na podnety Ducha Svätého. Najmä mladší, nech príjmu túto výzvu s nadšením a veľkoryso v povedomí, že sa vzťahuje na nich, lebo sám Pán prostredníctvom tohto svätého Cirkevného Snemu opätovne pozýva všetkých laikov, aby sa okolo neho čoraz tesnejšie zomkli a mali účasť na jeho spasiteľnom poslaní, považujúc jeho záujmy za svoje vlastné (por. Flp 2,5). On ich znovu posielajú do každého mesta a všade tam, kam sám hodlá prísť. (por. Lk 10,1)"³

Chod'te aj vy do mojej vinice. Tieto slová akoby znovu zazneli počas biskupskej Synody, ktorá sa konala v Ríme od 1. do 30. októbra 1987. Otcovia šli v stopách Koncilu a otvorili sa osobným a spoločným skúsenostiam celej Cirkvi. Obohatení predchádzajúcimi synodami, zaoberali sa špecificky obsahom s témou povolania a poslania laikov v Cirkvi a vo svete.

Na tomto zhromaždení biskupov nechýbalo zastúpenie kvalifikovaných laikov, mužov a žien, ktorí podstatne prispeli k práci Synody. Tento ich príspevok bol verejne ocenený v záverečnej homílii: "Ďakujeme nielen za to,

že počas Synody sme sa mohli tešiť z účasti laikov ("Auditores" a "Auditrices"), ale ešte viac za to, že priebeh diskusií nám dal možnosť počuť hlas hostí, zástupcov laikov z celého sveta a z rozličných krajín a osvojiť si ich rady a návrhy, ktoré vychádzali z ich lásky k spoločnému poslaniu."⁴

Pohľad na pokoncilové obdobie poskytol Ocom synody presvedčenie, že Duch naďalej obnovuje Cirkev tým, že v mnohých laikoch vzbudzuje nové impulzy ku svätosti a k účasti. Svedectvom toho je - medziiným - nový štýl spolupráce medzi kňazmi, rehoľníkmi a laikmi; spolupôsobenie v liturgii, v hlásaní Božieho slova a v katechéze; mnohé služby, zverené laikom a nimi prevzaté; mnohoraké vznikanie skupín, spolkov a duchovných spoločenstiev, ako aj spoločných iniciatív laikov; rozsiahlejšia a významnejšia účasť žien na živote Cirkvi a na rozvoji spoločnosti.

Synoda však ukázala aj to, že cesta, ktorú po Koncile laici nastúpili, nebola celkom bez nebezpečenstiev a ťažkostí. Myslíme predovšetkým na dve pookušenia, ktoré nie vždy zvládli: pookušenie koncentrovať svoj záujem na cirkevné služby a úlohy tak silne, že sa prakticky často dišpenzujú od svojej zodpovednosti v povolani, v spoločnosti, vo svete hospodárstva, kultúry a politiky; a pookušenie chcieť ospravedlniť neprávom jestvujúcu priepasť medzi vierou a životom, medzi zásadným prijatím Evanjelia a konkrétnou činnosťou v rozličných sekulárnych a svetských oblastiach. Vo svojej práci Synoda opätovne siahala k II. vatikánskemu koncilu, ktorého učenie o laikoch vykazuje z odstu pu dvadsať rokov pozoruhodnú aktuálnosť, ba takmer prorocký význam. Ono môže osvetliť odpovede, ktoré dnes treba dať na nové problémy a môže byť pre ne smerodajné. Požiadavka, ktorú si synodálni otcovia postavili, spočívala v hľadani konkrétnych ciest k tomu, aby sa sľubná "teória" o laikoch, ktorú vyjadril Koncil, stala opravdivou cirkevnou praxou. Niektoré problémy sa objavili následkom určitej "modernosti", takže ich môžeme označiť prinajmenšom v chronologickom zmysle ako pokoncilové. Synodálni Otcovia im venovali zvláštnu pozornosť v priebehu svojich rozhovorov a úvah. Z nich by sme tu spomenuli predovšetkým cirkevné služby a úlohy, ktoré sú zverené laikom, alebo sa im majú zveriť, rast a šírenie nových "hnutí" povedľa iných foriem zoskupení laikov, ako aj postavenie a úloha ženy v Cirkvi a v spoločnosti.

Na záver svojej práce, ktorú vykonali s veľkým zaangažovaním, s kompetenciou a veľkodušnosťou, predložili mi synodálni Otcovia želanie a prosbu, aby som v určenom čase daroval Cirkvi záverečný dokument o laikoch.⁵ Tento posynodálny Apoštolský list by chcel vyniesť na svetlo hodnotu a bohatstvo celej synodálnej práce, počínajúc od Lineamenta až po Instrumentum Laboris, od úvodnej relácie až po príspevky jednotlivých biskupov a laikov a zhrňujúcu správu po diskusi i v pléne, od diskusií a správ "circoli minori" až po "propositiones" a záverečné poslanstvo. Preto treba vidieť tento dokument nie povedľa Synody, ale on je skôr jej verným a koherentným vyjadrením. Je výsledkom kolegiálnej práce, ku ktorej definitívne mu zdaru prispeli Rada generálneho sekretariátu Synody a samotný Sekretariát.

Apoštolský list by chcel vzbudiť a udržať nové povedomie darov a zodpovednosti všetkých laikov a každého jednotlivo za poslanie a communio Cirkvi.

Potreby súčasného sveta: Čo tu nečinne stojíte celý deň?

Chl 3. Najlepší zmysel tejto Synody a najcennejšie ovocie, ktoré si želala, spočíva v tom, aby laici prijali Kristovo volanie pracovať do jeho vinice v tejto vynikajúcej a dramatickej hodine dejín, na prechode k tretiemu tisícročiu, zúčastniť sa na poslaní Cirkvi: živo, zodpovedne a vedome.

Nové cirkevné, spoločenské, hospodárske, politické a kultúrne danosti volajú dnes so zvláštnou intenzitou po zaangažovaní laikov. Odtiahnuť sa od zodpovednosti bolo vždy pomýlené. Dnes je však v tom ešte väčšia vina. Nikomu nie je dovolené zostať nečinným.

Sledujme ďalej podobnosť Evanjelia: "Keď vyšiel okolo piatej popoludní a našiel iných postávať, povedal im: Čo tu nečinne stojíte celý deň? Vraveli mu: Nik nás nenajal. Povedal im: Chodte aj vy do mojej vinice!" (Mt 20,6-7).

Práca, ktorá v Pánovej vinici čaká na všetkých, je taká veľká, že nezostáva žiaden priestor pre nečinnosť.

"Hospodár" opakuje svoje pozvanie ešte naliehavejšie: "Chodte aj vy do mojej vinice!"

Pánov hlas zaznieva v hĺbke bytosti každého kresťana, ktorý prostredníctvom viery a sviatostí kresťanskej iniciácie je pripodobnený Kristovi, je členom Cirkvi a aktívnym subjektom jej spásneho poslania. Možno ho však započuť aj v udalostiach dejín Cirkvi a histórie ľudí. Ako nám to pripomenul Koncil: "Lud Boží, vo viere, že ho vedie Duch Pánov, ktorý naplňuje svet, usiluje sa rozpoznať pravé znamenia prítomnosti a úmyslov Božích v udalostiach, požiadavkách a túžbach, na ktorých má účasť spolu s ostatnými ľuďmi našej doby. Viera totiž stavia všetko do nového svetla a vyjavuje úmysel Boží o celkovom povolaní človeka, a tak privádza myseľ k plne ľudským riešeniam."⁶ Preto sa musíme pozrieť jasným pohľadom na tento náš svet s jeho hodnotami a jeho problémami, s jeho biedami a s jeho nádejami, s jeho výdobytkami a s jeho porážkami: je to svet, ktorého hospodárske, spoločenské, politické a kultúrne vzťahy vykazujú väčšie a závažnejšie problémy a ťažkosti, nie tie, ktoré opísal Koncil v pastorálnej konštitúcii Gaudium et spes.⁷ A predsa je tento svet vinicou, je miestom,

kde sú laici povolaní spĺňať svoje poslanie. Ježiš chce, aby boli, ako všetci jeho učeníci, soľou zeme a svetlom sveta (por. Mt 5,13-14).

Ako však vyzerá tvár "zeme" a "sveta", ktorého "soľou" a "svetlom" majú byť kresťania?

Rôznosť situácií a problémov dnešného sveta je veľká a vyznačuje sa rýchlymi zmenami. Preto treba odhliadnuť od nesprávnych zovšeobecnení a zjednodušení. Ale je možné vychytiť niektoré základné tendencie, ktoré sú poznateľné v dnešnej spoločnosti. Ako na poli, ktoré je opísané v Evanjeliu, rastú kúkoľ a dobrá pšenica, tak sa v dejinách ako na každodennom javisku často protirečivého používania ľudskej slobody, neraz nachádzajú vedľa seba, ba dokonca úzko navzájom spletené dobro a zlo, nespravodlivosť a spravodlivosť, bieda a nádej.

Sekularizmus a túžba po náboženských hodnotách

Chl 4. Nemožno nespomenúť narastajúce šírenie náboženskej ľahostajnosti a ateizmu v jeho rozličných výrazových formách, predovšetkým v dnes najčastejšej forme sekularizmu. Človek, zaslepený úspechom svojich výtvarných a nezadržateľným vedeckým rozvojom, a ešte viac fascinovaný najsladším a vždy novým pokušením, chce sa stať ako Boh neohraničeným používaním svojej slobody (por. Gn 3,5), vytrháva zo svojho srdca náboženské korene. Zabúda na Boha, považuje ho za bezvýznamného pre svoju vlastnú existenciu a odmieta ho, aby sa klaňal najrozličnejším "idolom".

Aktuálny fenomén sekularizmu je v skutočnosti ťažkým problémom: zasahuje nielen jednotlivca, ale v určitom zmysle celé spoločenstvá, ako na to poukázal už Koncil: "...stále početnejšie zástupy prestávajú praktizovať náboženstvo".⁸ Ja sám som už viackrát pripomenul fenomén odkresťančenia, ktorý postihuje národy so starou kresťanskou tradíciou a naliehavo si vyžaduje novú evanjelizáciu.

A predsa sa nedá celkom vyhasiť hľadanie a potreba náboženských hodnôt. Svedomie každého jedného človeka, ktorý má odvahu postaviť sa zoči-voči najzákladnejším otázkam ľudskej existencie, predovšetkým k otázke o zmysle života, utrpenia a zomierania, nemôže sa vyhnúť tomu, že by si neprivlastnil slová pravdy, ktoré zvolal sv. Augustín: "Pre seba si nás stvoril, Pane, nespokojné je naše srdce, kým nespočinie v Tebe."⁹ Tak svedčí aj dnešný svet stále mnohorakejším a živším spôsobom o otvorenosti ľudí voči duchovnému a transcendentnému chápaniu života, o novom hľadaní náboženských hodnôt, o návrate ku tomu, čo je sväté a k modlitbe, o túžbe slobodne vzývať meno Pánovo.

Človek: ponížena a povýšená dôstojnosť

Chl 5. Okrem toho myslíme na mnohé urážky, ktorým je dnes človek vystavený. Vždy vtedy, keď nie je človek uznaný a milovaný vo svojej dôstojnosti ako živý obraz Boží (por. Gn 1,26), je vydaný napospas najponížujúcejším a najabsurdnejším formám zneužitia, ktoré ho nemilosrdne robia otrokom silnejšieho. Tento silnejší môže niesť rozličné mená: ideológia, hospodárska moc, neľudské politické systémy, vedecká technokracia, záplava masovokomunikačnými prostriedkami. Tu opäť stojíme pred zástupmi našich bratov a sestier, ktorých základné práva sa porušujú aj následkom prehnanej tolerancie a dokonca zjavnej nespravodlivosti istého občianskeho zákonodarstva: právo na život a jeho nedotknuteľnosť, právo na byt a prácu, právo na založenie rodiny a na zodpovedné rodičovstvo, právo na účasť na verejnom a politickom živote, právo na slobodu svedomia a na slobodné vyznávanie viery.

Kto by mohol menovať počet tých detí, ktoré sa nenarodili, lebo ich zabili v lone ich matiek, mená detí, ktoré sú opustené a týrané svojimi rodičmi, detí, ktoré vyrastajú bez lásky a výchovy? V niektorých krajinách sa musia celé národy zriekať bytu a práce. Nedisponujú ani potrebnými prostriedkami, aby mohli viesť život dôstojný človeka a nepatrí im ani to nevyhnutné a potrebné pre život. V hrozných rozmeroch sa udomácnili na perifériách veľkých metropolí prejavy morálnej biedy a chudoby. A celé skupiny ľudí sú nimi smrteľne zasiahnuté. I keď sa ešte pričasto pohádza posvätnosťou osoby a uráža sa, zničiť ju nemožno. Jej nezničiteľný základ spočíva v Bohu, Stvoriteľovi a Otcovi, preto sa bude vždy nanovo presádzať sakrálnosť osoby.

Na tomto základe zachytáva stále širšie kruhy väčšia senzibilita pre osobnú dôstojnosť každého človeka. Ako oslobodzujúci prúd preniká teraz vedomie dôstojnosti človeka všetky národy: Človek nie je žiadnou "vecou" a žiadnym "objektom", ktorý by bolo možno používať, ale vždy a jedine je "subjektom", ktorému sú vlastné svedomie a sloboda, ktorý je povolaný k tomu, aby zodpovedne žil v spoločnosti a v dejinách, a aby sa zameriaval na duchovné a náboženské hodnoty.

Zdôraznilo sa, že naša doba je dobou "humanizmov". Niektoré z nich, ktoré sú ateistického a sekularistického razenia, vedú napokon ku paradoxu poníženia a zničenia človeka; zasa iné humanizmy ho oslavujú až ku skutočnej idolatrii; opäť iné uznávajú napokon, zodpovedajúco pravde, veľkosť a biedu človeka a vyznávajú, podporujú a požadujú jeho plnú dôstojnosť.

Znakom a ovocím týchto humanistických prúdov je rastúca potreba po účasti. Táto je bezpochyby znakom dnešného ľudstva, opravdivým "znamením doby", ktoré dozrieva v rozličných oblastiach a v rozličných smeroch: predovšetkým medzi ženami a mládežou, a to nielen v smere rodiny a školstva, ale aj v kultúrnej,

hospodárskej, sociálnej a politickej oblasti. Tak na individuálnej ako aj na univerzálnej báze možno pozorovať potrebu byť protagonistom a v určitom zmysle tvorcom novej humanistickej kultúry.¹⁰

Konfliktnosť a mier

Chl 6. Napokon nemožno nespomenúť iný, pre dnešné ľudstvo charakteristický fenomén. Azda tak, ako nikdy predtým vo svojich dejinách, je ľudstvo denne a hlbokosiahlo vynášané z rovnováhy zážitkom konfliktnosti. Jedná sa tu o pluriformný fenomén, ktorý sa odlišuje od legitímneho pluralizmu mentalít a iniciatív a nadobúda svoj výraz v osudných protikladoch medzi ľuďmi, skupinami, kategóriami, národmi a národnými blokmi. Tieto protiklady sa prejavujú v násilí, terorizme a vojnách. Opäť raz, tentokrát však v oveľa väčších rozmeroch, opakujú celé časti dnešného ľudstva šialený pokus vybudovať "babylonskú vežu" (por. Gn 11,1-9), pretože chcú dať najavo svoju všemocnosť. Výsledkom tohto experimentu však zostáva zmätok, boj, uvoľnenosť a utlačanie. Ľudská rodina je až do samého vnútra dramaticky otrasená a rozorvaná.

Úsilie po nesmiernom dobre mieru v spravodlivosti sa predsa nedá vykoreniť zo srdca jednotlivcov a národov. Blahoslavenstvo Evanjelia: "Blahoslavení, ktorí šíria pokoj" (Mt 5,9) nachádza medzi súčasnými ľuďmi nový a veľavýznamný ohlas: celé národy dnes žijú, trpia a pracujú pre mier a spravodlivosť.

Účasť stále väčšieho počtu ľudí na živote spoločnosti je dnes najschodnejšou cestou k tomu, aby mier nezostal púhym želaním, ale aby sa stal skutočnosťou. Na tejto ceste sa stretáme s mnohými laikmi, ktorí sa veľkodušne angažujú v sociálnej a politickej oblasti, inštitucionálne alebo dobrovoľne, v rozmanitých formách služby najbiednejším.

Ježiš Kristus, nádej ľudstva

Chl 7. Tak vyzerá rozsiahle a kamenisté pole, ktoré sa otvára robotníkom, ktorých "Hospodár" posielal do svojej vinice. Cirkev: my všetci, pastieri a veriaci, kňazi, rehoľníci a laici, pracujeme na tomto poli. Situácie, ktoré sa práve pripomenuli, rozhodujúcim spôsobom zasahujú Cirkev, lebo ona je týmto v istom zmysle obmedzovaná, ale nie rozdrvená a ani nie premožená, lebo Svätý Duch, jej životný princíp, ju podporuje pri spĺňaní jej poslania.

Cirkev vie, že všetko úsilie ľudstva o jednotu a účasť, napriek všetkým ťažkostiam, oddaľovaniam a protirečeniam, ktoré zapríčiňuje ľudská slabosť, hriech a zlo, nájde odpoveď v spasnom diele Ježiša Krista, Vykupiteľa človeka a sveta.

Cirkev si je vedomá, že Ním je poslaná ako: "Znamenie a prostriedok dôverného spojenia s Bohom a jednoty celého ľudského pokolenia."¹¹

Preto môže ľudstvo napriek tomu dúfať, ba dokonca musí dúfať: zosobnené a živé Evanjelium, sám Ježiš Kristus, je tým "novým Posolstvom", ktoré prináša radosť, a ktoré Cirkev hlása a dosvedčuje každý deň všetkým ľuďom.

V tomto ohlasovaní a v tomto svedectve pripadá laikom špecifický a nenahraditeľný podiel: ich prostredníctvom sa Kristova Cirkev stáva prítomnou v najrozličnejších oblastiach sveta, ako znamenie a prameň nádeje a lásky.

PRVÁ KAPITOLA

JA SOM VINIČ, VY STE RATOLESTI

Dôstojnosť laikov v tajomstve Cirkvi

Tajomstvo vinice

Chl 8. Obraz viniča sa v Biblii používa mnohokrátym spôsobom a v rozmanitom zmysle. Slúži predovšetkým tomu, aby vyjadril tajomstvo Božiemu ľudu. V tomto hlbšom význame laici nie sú iba robotníkmi, ktorí pracujú vo vinici, ale sú súčasťou samotnej vinice. Ježiš hovorí: "Ja som vinič, vy ste ratolesti" (Jn 15,5).

Už v Starom Zákone siahajú proroci po obraze vinice, aby označili Boží ľud. Izrael je Božou vinicou, Pánovým dielom, radosťou jeho srdca: "Ja však som ťa zasadil ako ušľachtilú ratolesť, ako dobrý a ušľachtilý ker" (Jer 2,21); "Tvoja matka bola ako vinič v záhrade, zasadený vo vode. Bol plný plodov a výhonkov od bohatstva vody" (Ez 19,10); Môj priateľ má vinicu na úrodnej výšine. Prekopal ju a odstránil kamene, a vysadil ju najušľachtilejšími prútmi" (Iz 5,1-2).

Ježiš preberá symbol vinice a používa ho, aby zjavil niektoré základné vlastnosti Božieho Kráľovstva: "Istý človek si vysadil vinicu. Obohnal ju plotom, vykopal lis a postavil vežu. Potom ju prenajal vinohradníkom a odcestoval do druhej krajiny" (Mk 12,1; Mt 21,28n).

Evanjelista Ján nás pozýva ísť hlbšie a objaviť tajomstvo vinice: vinica nesymbolizuje a nestelesňuje iba Boží ľud, ale samého Ježiša. On je viničným koreňom a my, jeho učeníci, sme ratolesti; On je "opravdivý vinič", v ktorom sú ratolesti životne nevyhnutne zakorenené (por. Jn 15,1n).

II. vatikánsky koncil uvádza rozličné biblické obrazy, ktoré objasňujú tajomstvo Cirkvi a znova ponúka obraz viniča a ratolesti: "Pravý vinič je Kristus: On dáva život a plodnosť ratolestiam, totiž, nám ktorí skrze Cirkev zostávame v ňom a bez ktorého nič nemôžeme vykonať (Jn 15,1-5)".¹²

Samotná Cirkev je teda vinič v Evanjeliu, ona je tajomstvom, pretože láska a život Otca, Syna a Ducha Svätého sú úplne nezaslúženými darmi pre všetkých, ktorí sa zrodili z vody a z Ducha, (por. Jn 3,5), ktorí sú poslaní žiť a dosvedčovať spoločenstvo (communio) s Bohom samým a v dejinách ho iným sprostredkovať (poslanie): "V ten deň spoznáte, že ja som v svojom Otcovi, vy vo mne a ja vo vás" (Jn 14,20).

Tak sa môže odhaliť "identita" laikov, im vlastná dôstojnosť, iba z tajomstva Cirkvi, ktoré je tajomstvom spoločenstva (communio). A iba z tejto dôstojnosti možno definovať ich poslanie a postavenie vo svete.

Kto sú laici

Chl 9. Synodálni otcovia právom poukázali na nutnosť formulovať a poskytnúť pozitívne opísanie povolania a poslania laikov na základe prehĺbeného štúdia učenia II. vatikánskeho koncilu vo svetle tak najnovších dokumentov Učiteľského úradu, ako aj skúseností, ktoré uskutočňuje Cirkev sama vo svojom živote pod vedením Ducha Svätého.¹³

Aby zodpovedal otázku: "Kto sú laici", Koncil rezignoval na predchádzajúce, prevažne negatívne interpretácie a postavil sa na rozhodujúco pozitívnu platformu. Jeho základný úmysel dokazuje výpoveď o plnej príslušnosti laikov k Cirkvi a o ich plnej účasti na jej tajomstve ako aj o špecifickom charaktere ich povolania, ktoré zvláštnym spôsobom obsahuje úlohu "hľadať Božie Kráľovstvo tým, že sa zapodieajú časnými záležitosťami a usporadujú ich podľa Boha".¹⁴

"Pod menom laikov" - tak ho opisuje Konštitúcia Lumen Gentium - sa tuná rozumejú všetci veriaci okrem členov duchovenstva a Cirkvou schváleného rehoľnému stavu; teda tí veriaci, ktorí boli krstom prítelení ku Kristovi a stali sa ľuďom Božím, majú svojím spôsobom účasť na kňazskom, prorockom a kráľovskom úrade Kristovom, a tak majú svoj podiel na poslaní všetkého kresťanského ľudu v Cirkvi a vo svete".¹⁵

Už Pius XII. povedal: "Veriaci, a ešte presnejšie laici, stoja v prvých líniách života Cirkvi; Cirkev je pre nich životným princípom ľudskej spoločnosti. Preto musia oni - a práve oni - nadobúdať stále hlbšie vedomie, že nielen patria k Cirkvi, ale že sú Cirkvou, to znamená spoločenstvom veriacich na zemi pod vedením Pápeža ako spoločnej hlavy, a biskupov, ktorí sú s ním zjednotení. Oni sú Cirkvou...".¹⁶

Podľa biblického obrazu viničného koreňa sú laici tak, ako všetci ostatní členovia Cirkvi, ratolesťami, ktoré sú zakorenené v Kristovi, opravdivom viničnom koreni, ktorý ich oživuje a robí ich schopnými dávať život. Začlenenie do Krista prostredníctvom viery a sviatostí kresťanskej iniciácie je najhlbším základom pre nové miesto kresťana v tajomstve Cirkvi, ktoré určuje jeho vlastnú "fyzionómiu" a je predpokladom každého povolania a dynamiky v kresťanskom živote laikov: "V Ježišovi Kristovi, ktorý zomrel a vstal zmŕtvych, sa pokrstený stáva novým človekom" (Gal 6,15; Kor 5,17), človekom očisteným od hriechu a oživený milosťou. Preto možno opísať "podobu" laika iba na pozadí tajomného bohatstva, ktoré Boh darúva kresťanom v krste.

Krst a novosť kresťanstva

Chl 10. Nie je prehnaným tvrdením, že zmysel celého života laika spočíva v tom, aby dosiahol poznanie radikálnej novosti kresťanstva, spočívajúcej v krste ako vo sviatosti viery, aby zodpovedal povolaniu, ktoré prijal od Boha a splňal povinnosti s ním spojené. Aby sme opísali "podobu" laika, vyzdvihnime teraz spomedzi všetkých ostatných explicitne a bezprostredne tri základné hľadiská: krst nás znovuztvoruje k životu Božích detí, zjednocuje nás s Kristom a s Cirkvou, jeho Telom, pomazáva nás Duchom Svätým a robí z nás duchovné chrámy.

Božie deti v Synovi

Chl 11. Pripomeňme si Ježišove slová Nikodémovi: "Veru, veru, hovorím ti: ak sa niekto nenarodí z vody a z Ducha, nemôže vojsť do Božieho kráľovstva" (Jn 3,5). Svätý krst je teda novým narodením, je znovuzrozením. Vzhľadom na tento dar, ktorý je daný v krste, uvádza apoštol Peter chválospev: "Nech je zvelebený Boh a Otec nášho Pána Ježiša Krista, ktorý nás vo svojom veľkom milosrdenstve vzkriesením Ježiša Krista zmŕtvych znovuzrodil pre živú nádej, pre neporušiteľné a nevädnuce dedičstvo. Ono sa uchováva pre vás v nebi" (Pt 1,3-4). Hovorí o kresťanoch ako o tých, ktorí sa znovuzrodili "nie z porušiteľného semena, ale z neporušiteľného: Božím slovom, živým a večným" (1Pt 1,23).

Prostredníctvom svätého krstu sa stávame v jeho jednorodenom Synovi Ježišovi Kristovi Božími deťmi. Každý kresťan, keď vystupuje z krstnej vody, počúva ten hlas, ktorý zaznel pri brehu Jordána: "Ty si môj milovaný Syn, v tebe nám zalúbenie" (Lk 3,22). Chápe, že bol pripojený ako dedič k milovanému Synovi (por. Gal 4,4-7) a tým sa stal bratom, alebo sestrou Kristovou. Tak sa uskutočňuje Otcov dedičný plán v osobných dejinách každého jedného kresťana: "...lebo ktorých predpoznal, tých aj predurčil, že sa stanú podobnými obrazu jeho Syna, aby On bol prvorodený medzi mnohými bratmi" (Rim 8,29).

Je to Duch Svätý, ktorý robí pokrstených Božími deťmi a členmi Kristovho Tela. Túto pravdu pripomína Pavol Korinským kresťanom: "V jednom Duchu sme boli pokrstení v jedno Telo" (1Kor 12,13). A laikom hovorí: "Vy ste Kristovo telo a jednotlivito ste údy" (1Kor 12,27); "Pretože ste synmi, poslal Boh do našich srdc Ducha svojho Syna" (Gal 4,6; por. Rim 8,15-16).

Jedno Telo v Kristovi

Chl 12. Ako "Božie deti v Synovi", znovuzrodené, sú pokrstení neoddeliteľne "údmi Krista a údmi Tela Cirkvi", ako učí Florentský koncil.¹⁷

Krst znamená a spôsobuje mystické ale reálne začlenenie do ukrižovaného a osláveného Ježišovho Tela. Prostredníctvom sviatosti Ježiš zjednocuje pokrsteného so svojou smrťou, aby ho spojil so svojím zmŕtvychvstaním (por. Rim 6,3-5), zoblíka ho zo "starého človeka" a oblieka ho do "nového človeka", to znamená do seba samého: "Lebo všetci, čo ste pokrstení v Kristovi, Krista ste si obliekli" - vysvetľuje sv. Pavol (Gal 3,27); por. Ef 4,22-24; Kol 3,9-10). Z toho vyplýva, že "My, hoci je nás mnoho, sme jedno Telo v Kristovi" (Rim 12,5).

Pavlove slová sú vernou odozvou učenia Ježiša, ktorý zjavil tajomnú jednotu učeníkov so sebou samým a medzi nimi navzájom. A predstavil ju ako obraz a pokračovanie tej nerozlučnej jednoty, ktorá zjednocuje Otca so Synom a Syna s Otcom vo zväzku lásku Ducha (por. 17,21).

Je to tá istá jednota, o ktorej hovorí Ježiš v podobenstve o viniči a ratolestiach: "Ja som vinič, vy ste ratolesti" (Jn 15,5). Tento obraz neosvetľuje iba hlbokú jednotu učeníkov s Ježišom, ale aj životnú spolupatričnosť učeníkov navzájom, lebo sú ratolesťami jedného viničného koreňa.

Živý a svätý chrám Ducha

Chl 13. Pomocou iného obrazu, totiž obrazu stavby, definuje Peter pokrstených ako "živé kamene", ktoré spočívajú na Kristovi "základnom kameni" a sú určené na budovanie "duchovného domu" (1Pt 2,5n). Tento obraz nám otvára inú dimenziu novosti krstu, ktorú II. vatikánsky koncil predstavil takto: "Pokrstení sa totiž preporodením a pomazaním Ducha Svätého posväcujú v duchovný dom".¹⁸

Duch Svätý "pomazáva" pokrsteného a vtlačá mu svoju nezničiteľnú pečať (por. 2Kor 1,21-22), robí z neho duchovnú stavbu, to znamená naplňa ho prostredníctvom zjednotenia s Kristom a prebudovania v ňom svätou prítomnosťou Božou.

Na základe duchovného "pomazania" môže kresťan svojim spôsobom opakovať Kristove slová: "Duch Pána je nado mnou, lebo ma pomazal, aby som hlásal Evanjelium chudobným. Poslal ma oznámiť zajatým, že budú prepustení, a slepým, že budú vidieť; utláčaných prepustiť na slobodu, a ohlásiť Pánov milostivý rok" (Lk 4,18-19; por. Iz 61,1-2). Prostredníctvom vyliatia Ducha udeleného v krste a birmovaní, dostáva pokrstený účasť na poslaní samého Ježiša Krista, Mesiáša a Spasiteľa.

Účasť na kňazskom, prorockom a kráľovskom úrade Ježiša Krista

Chl 14. Apoštol Peter oslovuje pokrstených ako "novonarodené deti" a píše im: "Prichádzajte k Nemu, k živému prameňu, ktorý ľudia síce zavrhlí, ale pred Bohom je vyvolený a vzácny, a vbudujte sa aj vy ako živé kamene do duchovného domu, do svätého kňazstva, aby ste prinášali duchovné obety príjemné Bohu skrze Ježiša Krista... ale vy ste vyvolený rod, kráľovské kňazstvo, svätý národ, ľud určený na vlastníctvo, aby ste zvestovali slávne skutky toho, ktorý vás z tmy povolal do svojho obdivuhodného svetla" (1Pt 2,4-5.9).

Toto je nový aspekt krstnej milosti a krstnej dôstojnosti: laici nadobúdajú svojím spôsobom účasť na trojakom - kňazskom, prorockom a kráľovskom úrade Kristovom. Táto pravda nebola nikdy zabudnutá v živej tradícii Cirkvi, ako to ukazuje napríklad komentár sv. Augustína k 26 žalmu. Píše: "Dávid bol pomazaný za kráľa. V tých dobách boli pomazávaní iba kráľ a kňaz. Obaja boli predobrazom budúceho a jediného kráľa a kňaza, Krista. (Kristus sa odvodzuje od krizmy). Ale nielen naša Hlava bola pomazaná, ale aj my, jeho Telo... Preto pomazanie prináleží všetkým kresťanom, zatiaľ čo v starozákonných dobách prináležalo iba dvom. My tvoríme Kristovo Telo, pretože my všetci sme pomazaní a v ňom sme Kristom. Lebo v určitom zmysle Krista v Jeho úplnosti vytvára Hlava a Telo."¹⁹

Po stopách II. vatikánskeho koncilu²⁰ som chcel od začiatku mojej pastierskej služby vyzdvihnúť kňazskú, prorockú a kráľovskú dôstojnosť celého Božieho ľudu; "Ten, ktorý sa narodil z Panny Márie, syn tesára - za ktorého ho považovali - Syn živého Boha, ako ho vyznal Peter, prišiel, aby z nás všetkých urobil kráľovské kňazstvo. Koncil nám znovu pripomenul tajomstvo tejto moci a skutočnosť, že poslanie Krista, kňaza, proroka, učiteľa a kráľa pokračuje v Cirkvi. Všetci, celý Boží ľud sa zúčastňuje na tomto trojakom poslaní".²¹

V tomto liste sa laici znova vyzývajú, aby pozorne a s ochotným srdcom čítali a meditovali bohaté a plodné učenie Koncilu o ich účasti na trojakom Kristovom úrade.²² Na tomto mieste chceme poukázať v syntéze na podstatné prvky tohto učenia.

Laici sa zúčastňujú na Kristovom kňazskom úrade, ktorým Ježiš obetoval na kríži seba samého a v slávení Eucharistie opätovne prináša seba na oslavu Otca a pre spásu ľudstva. Pričlenení ku Kristovi sú pokrstení zjednotení s Ním a s jeho obetou v oddaní samých seba a všetkej svojej činnosti (por. Rim 12,1-2). Koncil hovoril o laikoch: "Veď všetky ich skutky, modlitby a apoštolské podujatia, manželský a rodinný život, každodenná práca, duchovné i fyzické zotavenie, ak sa konajú podľa Ducha, ba aj životné ťažkosti, ak sa trpezlivo znášajú, stávajú sa duchovnými obetami, lúbeznými Bohu v Ježišovi Kristovi (por. 1Pt 2,5), s vrúcnuo nábožnosťou prinášanými Bohu spolu s obetou Tela Pánovho pri slávení Eucharistie. A tak laici tým, že si ako ctitelia Boha všade bezúhonne počínajú, zasväcujú mu sám svet."23

Účasť na prorockom úrade Kristovom, ktorý "hlásal Kráľovstvo Otcovo svedectvom života a silou slova,"24 uschopňuje a zaväzuje laikov, aby vo viere prijímali Evanjelium, hlásali ho svojimi slovami a skutkami a odvážne poukazovali na zlo. Spojení s Kristom, "veľkým Prorokom" (Lk 7,16) Duchom povolaní za "svedkov" vzkrieseného Krista, budú mať laici účasť nielen na nadprirodzenom zmysle Cirkvi pre vieru, ktorý "sa vo viere nemôže myliť",25 ale aj na milosti slova (por. Sk 2,17-18; Zjv 19,10); aj oni sú povolaní k tomu, aby umožnili stať sa viditeľnou novosťou a silou Evanjelia v ich každodennom rodinnom a spoločenskom živote a aby odvážne a trpezlivo dosvedčovali svoju nádej na voľnú slávu uprostred protirečení našej doby "aj prostredníctvom štruktúr života vo svete"26.

Na základe svojej príslušnosti ku Kristovi, Pánovi a Kráľovi sveta, nadobúdajú laici účasť na jeho kráľovskom úrade. Sú Ním povolaní k službe Božiemu Kráľovstvu a jeho rozvíjaniu sa v dejinách. Laici žijú kresťanské kráľovské poslanie predovšetkým prostredníctvom svojho duchovného boja, aby v sebe samých prekonávali kráľovstvo hriechu (por. Rim 6,12), a svojím sebadarovaním, aby v láske a spravodlivosti slúžili Ježišovi, ktorý je prítomný vo všetkých svojich bratoch a sestrách, predovšetkým v najbiednejších (por. Mt 25,40).

Avšak laici sú zvláštnym spôsobom povolaní k tomu, aby navrátili stvoreniu jeho plnú pôvodnú hodnotu. Keď svojou, milosťou nesenou činnosťou usporadúvajú stvorenie pre blaho ľudí, zúčastňujú sa laici na vykonávaní moci, ktorou vzkriesený Ježiš priťahuje k sebe všetky veci, aby ich spolu so sebou podriadil Otcovi, že by bol Boh všetkým vo všetkom (por. Jn 12,32; 1Kor 15,28).

Účasť laikov na trojakom úrade Krista, Kňaza, Proroka a Kráľa má svoje prvé korene v krstnom pomazaní a nadobúda svoje rozvinutie v birmovaní. Eucharistia ju stále živí a zdokonaľuje. Táto účasť je jednotlivým veriacim darovaná, nakoľko vytvárajú jedno Pánovo Telo: je to Cirkev, Jeho Telo a Jeho Nevesta, ktorú Ježiš obohacuje svojimi darmi. Ako členovia Cirkvi majú jednotlivci účasť na Kristovom trojakom úrade, ako to jasne učí sv. Peter, keď pokrstených opisuje ako "vyvolené pokolenie,... kráľovské kňazstvo,... svätý ľud,... ľud, ktorý sa stal Božím zvláštnym vlastníctvom" (1Pt 2,9). Pretože účasť laikov na trojakom Kristovom úrade odvodzuje z Cirkevného spoločenstva (communio), musí sa žiť a uskutočňovať v communio a pre rast communia. Augustín píše: "Tak ako sa všetci nazývajú kresťanmi na základe mystickej charizmy, tak všetkých nazývame kňazmi, pretože sú údmi jediného Kňaza."27

Laici a svetský charakter

Chl 15. Novosť kresťanstva je základom a oprávnením rovnosti všetkých členov Božiemu ľudu: "Všetky údy získavajú svojím znovuzrozením v Kristovi rovnakú dôstojnosť, spoločnú milosť dietok Božích, spoločné povolanie k dokonalosti, tú istú spásu, tú istú nádej a nerozdielnu lásku."28 Na základe spoločnej krstnej dôstojnosti je laik s vysvätenými pastiermi a rehoľníkmi spoluzodpovedný za poslanie Cirkvi.

Spoločná krstná dôstojnosť je vlastná laikovi takým spôsobom, ktorý ho síce odlišuje od kňaza a od rehoľníka, avšak predsa neoddeľuje. II. vatikánsky koncil vyjadril túto modalitu v svetskom charaktere: "Pre laikov je vlastný a charakteristický svetský ráz".29

Aby sme plne, pravdivo a špecificky chápali miesto laika v Cirkvi, musí sa hlbšie vyjadriť teologická závažnosť jeho svetského charakteru vo svetle Božieho plánu spásy a tajomstva Cirkvi.

Ako povedal už Pavol VI., "K Cirkvi patrí svetská dimenzia, ktorá podstatne prináleží k nej a k jej poslaniu, a ktorá sa rozličným spôsobom uskutočňuje v jej členoch".30

Aj keď nie je Cirkev z tohto sveta, žije v tomto svete (por. Jn 17,16) a je poslaná, aby pokračovala v spásnom diele Ježiša Krista, "ktoré je zamerané na spásu, ale aj výstavbu celého časného poriadku".31

Všetci členovia Cirkvi majú rozličným spôsobom účasť na jej sekulárnej dimenzii. Predovšetkým laici špecifickým spôsobom aktualizujú a vykonávajú túto účasť, ktorá je podľa učenia Koncilu zvlášť vlastná. Označuje sa pojmom "svetský charakter".32

Koncil opisuje túto svetskosť laikov predovšetkým ako miesto, na ktorom ich stretá Božie volanie: "Tam ich Boh volá".33 Toto miesto sa predstavuje pomocou dynamických pojmov: laici "žijú vo svete, to jest, venujú sa všetkým svetským povinnostiam a prácam každého druhu vo zvyčajných podmienkach rodinného a spoločenského života, s ktorými ich existencia takrečeno zrástla".34

Laici žijú vo zvyčajných štruktúrach sveta, študujú, pracujú, nadväzujú priateľské, sociálne, odborné a kultúrne vzťahy atď. Koncil chápe tieto ich životné podmienky nielen ako vonkajší a prostredím podmienený moment,

ale ako skutočnosť, ktorá musí nájsť v Ježišovi Kristovi plnosť svojho významu.³⁵ Tvrdí, že "vtelené Slovo chcelo byť účastné ľudského spoločenstva... posvätil ľudské vzťahy, najmä rodinné väzby, ktoré sú žriedlom spoločenského života. Dobrovoľne sa podriadil zákonom svojej vlasti a chcel žiť životom remeselníka svojej doby a svojho kraja."³⁶

Tak sa stáva "svet" oblasťou a prostriedkom splňania kresťanského povolania laikov, pretože sú určení k tomu, aby v Kristovi oslavovali Boha Otca. Preto môže Koncil poukázať na špecifický význam Božieho povolania, ktoré je adresované laikom. Nie sú povolaní k tomu, aby opustili svoje miesto vo svete.

Ako už učil Apoštol Pavol, krst ich nevytína zo sveta: "Bratia, nech každý zostane pred Bohom v tom, v čom bol povolaný" (1Kor 7,24). Krst obsahuje skôr poslanie, ktoré sa vzťahuje práve na situáciu vo svete: "Ta ich volá Boh, aby vykonávaním svojho zamestnania v duchu Evanjelia sa zvnútra s ňou kvas pričiňovali o posvätenie sveta a tak urobili Krista zjavným ostatným ľuďom, najmä svedectvom svojho života, jasom svojej viery, nádeje a lásky."³⁷ A tak bytie vo svete a konanie vo svete predstavujú pre laikov nielen antropologickú a sociologickú danosť, ale aj - a predovšetkým - špecificky teologickú a cirkevnú. Vo svete im Boh zjavuje svoju vôľu a ich zvláštne povolanie, "hľadať Kráľovstvo Božie tým, že sa zapodieajú časnými záležitosťami a usporadujú ich podľa Boha."³⁸

V tomto smere ide aj tvrdenie synodálnych Otcov: "Svetský charakter laikov sa preto môže chápať nielen v sociologickom, ale aj v teologickom zmysle. O znaku svetskosti treba uvažovať vo svetle stvoriteľského a vykupiteľského aktu Boha, ktorý zveril svet ľuďom, aby sa zúčastňovali na stvoriteľskom diele, oslobodzovali stvorenie od následkov hriechu a aby sa sami posväcovali v manželstve alebo bez manželstva, v rodine, v povolani a v rozličných oblastiach spoločenského života".³⁹

Miesto laikov v Cirkvi sa musí zásadne definovať z hľadiska tejto novosti kresťanstva a charakterizovať prostredníctvom svetského charakteru laikov.⁴⁰

Obrazy Evanjelia: soľ, svetlo a kvas sa týkajú všetkých Ježišových učeníkov bez výnimky, ale zvláštnym spôsobom laikov. Majú obdivuhodne hlboký význam pre nich, lebo vyjadrujú nielen hlboké zakotvenie a plnú účasť laikov na zemi, vo svetle, v spoločnosti ľudí, ale aj - a predovšetkým - to nové a originálne v zakotvení a účasti, ktorá nachádza svoj zmysel v rozširovaní spásanosného Evanjelia.

Povolani ku svätosti

Chl 16. Dôstojnosť laikov sa nám naplno otvára, keď uvažujeme o prvom a základnom povolaní, ktoré Otec v Ježišovi Kristovi skrze Ducha Svätého adresuje na každého z nich: povolanie ku svätosti, to znamená k dokonalosti v láske. Svätý je najdokonalejším svedkom dôstojnosti, ktorá bola udelená Ježišovu učeníkovi.

II. vatikánsky koncil povedal to podstatné o všeobecnom povolaní ku svätosti. Možno dokonca tvrdiť, že toto je najdôležitejšie poverenie koncilu, ktorý mal za cieľ obnovenie kresťanského života v zmysle Evanjelia⁴¹, poverenie pre všetkých synov a dcéry Cirkvi. Je to nielen morálne napomenutie, ale nevyhnutná výzva, ktorá vyplýva z tajomstva Cirkvi. Cirkev je vyvoleným viničom, ktorého ratolesti žijú z tajomného a posväcujúceho životného prúdu Kristovho; Ona je mystickým telom, ktorého údy sa zúčastňujú na živote svätosti samotnej Hlavy, ktorou je Kristus; Ona je milovanou Nevestou Pána Ježiša, ktorý vydal seba samého, aby ju posvätil (por. Ef 5,25n). Duch, ktorý posvätil ľudskú prirodzenosť Ježišovu v panenskom lone Márie (por. Lk 1,35), je tým istým Duchom, ktorý je prítomný a činný v Cirkvi, aby jej odovzdával svätosť vteleného Božieho Syna.

Výzva prítomného okamihu smeruje dnes viac než inokedy k tomu, aby všetci kresťania nastúpili cestu obnovy v duchu Evanjelia, aby sa veľkodušne dali k dispozícii výzve Apoštola, aby bol "ich celý život svätý" (1Pt 1,15). Dvadsať rokov po skončení Koncilu poukázala mimoriadna Synoda 1985 na naliehavú nutnosť: "Pretože Cirkev je v Kristovi tajomstvom, musí byť chápaná ako znamenie a nástroj svätosti... V najťažších situáciách dejín Cirkvi stáli na počiatku obnovy vždy svätí. Dnes nutne potrebujeme svätých, ktorých si musíme vytrvalo od Boha vyprosovať."⁴²

Na základe členstva v Cirkvi, prijímajú a zdieľajú všetci univerzálne povolanie ku svätosti. Aj laici sú k tomu skrz-naskrz povolaní bez najmenšieho rozdielu, tak ako ostatní členovia Cirkvi: "Z toho je každému jasné, že všetci v Krista veriaci sú v každom stave a postavení povolaní k plnosti kresťanského života a k dokonalosti v láske."⁴³ "Všetci v Krista veriaci budú deň čo deň vzrastať vo svätosti vo svojich životných podmienkach."⁴⁴ Povolanie ku svätosti má svoje korene v krste a obnovuje sa v ostatných sviatostiach, predovšetkým v Eucharistii. Keďže si obliekli Krista a nasýtli sa z Ducha Svätého, sú kresťania "svätí" a preto uschopnení a povinní prejavovať svätosť svojho bytia v svätosti celého ich pôsobenia. Apoštol Pavol neúnavne napomína všetkých kresťanov, aby tak žili, "ako sa patrí na svätých" (Ef 5,3).

Život podľa Ducha, ktorého ovocím je svätosť (por. Rim 6,22; Gal 5,22), si vyžaduje od každého pokrsteného nasledovanie a napodobňovanie Krista a uschopňuje ho k tomu: v prijímaní blahoslavenstiev, v počúvaní a rozjímaní Slova Božieho, vo vedomej a aktívnej účasti na liturgickom a sviatostnom živote Cirkvi, v osobnej modlitbe, v modlitbe rodiny a spoločností, v hlade a smäde po spravodlivosti, v splňaní príkazu lásky vo všetkých situáciách života a v službe bratom, predovšetkým malým, chudobným a trpiacim.

Dosiahnuť svätosť vo svete

Chl 17. Povolanie ku svätosti nesie so sebou to, že život podľa Ducha sa prejavuje predovšetkým v ich zapojení do svetskej oblasti a v ich účasti na pozemských činnostiach. Apoštol nás ešte raz napomína: "Všetko, čo hovoríte, alebo konáte, všetko robte v mene Pána Ježiša a skrze neho vzdávajte vďaky Bohu Otcovi!" (Kol 3,17). Koncil aplikuje slová Apoštola na laikov a výslovne vyhlasuje: "Ani rodinné starosti, ani iné svetské záležitosti nemajú byť vylúčené z ich spôsobu duchovného života."⁴⁵ Otcovia Synody hovorili zo svojej strany: "Jednota života laikov má rozhodujúci význam: musia sa posväcovať vo svojom každodennom živote v povolani a v spoločnosti. Aby spĺňali svoje povolanie, musia laici chápať svoju činnosť všedného dňa ako možnosť zjednotenia s Bohom a splňania Jeho vôle ako aj službu iným ľuďom, aby ich viedli v Kristovi k spoločenstvu s Bohom."⁴⁶

Laici musia chápať a uskutočňovať svoje povolanie ku svätosti ako nezrieknuteľnú povinnosť, ktorá ich vyzýva, predovšetkým však ako žiarivé znamenie lásky Boha, ktorý ich vykúpil k životu svätosti. Takéto povolanie sa musí chápať ako podstatná a neoddeliteľná súčasť nového života, ktorý nám bol darovaný v krste a tým ako konštruktívna súčasť dôstojnosti laikov. Povolanie ku svätosti je čo najužšie spojené s poslaním ako aj zodpovednosťou, ktorá je zverená laikom v Cirkvi a vo svete. Žitá svätosť, ktorá plynie z účasti na živote svätosti Cirkvi, predstavuje prvý a základný príspevok k budovaniu Cirkvi ako "spoločenstva svätých". Vo svetle viery sa nám otvára obdivuhodný horizont: početní laici, muži i ženy, ktorí vo svojom živote a vo svojej každodennej činnosti sú často nepovšimnutí a dokonca nechápaní, neuznaní veľkými tejto zeme, ale Otec na nich hľadá s láskou, a sú neúnavnými pracovníkmi v Pánovej vinici, a tak sa stávajú pokornými, ale - silou Božej milosti - veľkými spolupracovníkmi na raste Božieho Kráľovstva v dejinách.

Svätosť je základnou podmienkou a nezrieknuteľným predpokladom pre splňanie spásneho poslania Cirkvi. Tajomným prameňom a neomylnou mierou apoštolskej účinnosti a misionárskej sily Cirkvi je jej svätosť. Iba v miere, akou sa ako Kristova nevesta vystaví jeho láske a opätuje ju, sa stane Cirkev v Duchu plodnou matkou. Vráťme sa opäť k biblickému obrazu: vyhánanie a rast ratolestí je daný ich spojením s viničom. "Ako ratolesť nemôže prinášať ovocie sama od seba, ak neostane na viniči, tak ani vy, ak neostanete vo mne. Ja som vinič, vy ste ratolesti. Kto ostáva vo mne a ja v ňom, prináša veľa ovocia, lebo bezo mňa nemôžete nič urobiť." (Jn 15,4-5)

Tu je namieste, aby sme pripomenuli slávnostné blahorečenia a svätorečenia laikov, mužov i žien, ktoré sa konali počas Synody. Celý Boží ľud a predovšetkým laici môžu teraz pozeráť na nové vzory svätosti, ktoré žili v obyčajných a všedných situáciách ľudskej existencie, na nové svedectvá heroickej čnosti. Synodálni otcovia o tom povedali: "Miestne cirkvi a predovšetkým tzv. mladé cirkvi sa musia pozorne snažiť spoznať medzi svojimi členmi tých mužov a ženy, ktorí v týchto situáciách (každodenných situáciách sveta a manželstva) vydali svedectvo svätosti a môžu byť iným vzorom, aby mohli byť popripade navrhnutí pre blahorečenie alebo svätorečenie."⁴⁷

Na záver týchto úvah, ktoré chceli definovať miesto laikov v Cirkvi, prichádza nám na um známe napomenutie Leva Veľkého: "Kresťan, poznaj svoju dôstojnosť!"⁴⁸ Podobné napomenutie má Maximus, turínsky biskup, všetkým, ktorí prijali pomazanie svätého krstu: "Uvážte časť, ktorej sa vám v tomto tajomstve dostalo!"⁴⁹ Všetci pokrstení sú vyzvaní, aby nanovo počúvali slová sv. Augustína: "Tešme sa a ďakujeme: stali sme sa nielen kresťanmi, ale Kristom... Žasnite a plesajte: my sme sa stali Kristom."⁵⁰

Kresťanská dôstojnosť, ktorá je pôvodom rovnosti všetkých členov Cirkvi, poskytuje a podnecuje ducha spoločenstva (communio) a bratskosti a je súčasne tajomstvom a prameňom síl apoštolskej a misionárskej dynamiky laikov. Táto dôstojnosť je náročná, je dôstojnosťou robotníkov, ktorých pozval Pán do svojej vinice. "Tak všetkých laikov" - čítame v koncilových textoch - "viaže vznešené bremeno pričíňovať sa o to, aby božské rozhodnutie spásy dosiahlo viac a viac všetkých ľudí všetkých čias a všade na zemi."⁵¹

DRUHÁ KAPITOLA

MY VŠETCI SME RATOLESTI JEDNÉHO VINIČA

Účasť laikov na živote v communio Cirkvi

Tajomstvo Cirkvi ako communio

Chl 18. Ešte raz počúvajme Ježišove slová: Ja som pravý vinič a môj Otec je vinohradník... Ostaňte vo mne a ja zostanem vo Vás." (Jn 15,1-4).

Tieto jednoduché slová nám zjavujú tajomstvaplné spoločenstvo, ktoré spája do jednoty Pána a učeníkov, Pána a všetkých pokrstených. Je to živé a životodárne spoločenstvo, na základe ktorého kresťania nepatria sebe samým, ale ako ratolesti na viniči sú Kristovým vlastníctvom.

Vzorom, prameňom a cieľom spoločenstva kresťanov s Ježišom je spoločenstvo Syna s Otcom v oddanosti

Svätého Ducha. Zjednotení zväzkom lásky Kristovho Ducha sú kresťania zjednotení s Otcom.

Ježiš pokračuje: "Ja som vinič, vy ste ratolesti." (Jn 15,5) Zo spoločenstva kresťanov s Kristom vyplýva ich vzájomné spoločenstvo: všetci sú ratolesťami jedného viniča, ktorým je Kristus. Pán Ježiš nám vysvetľuje toto bratské spoločenstvo ako žiarivý odraz života a lásky Otca, Syna a Svätého Ducha, na ktorom sa tajomným spôsobom zúčastňujú všetci pokrstení. O toto spoločenstvo sa modlí Ježiš: "Aby všetci boli jedno, ako Ty, Otče, vo mne a ja v Tebe, aby aj oni boli v nás, aby svet uveril, že si ma ty poslal." (Jn 17,21)

Toto communio je vlastným tajomstvom Cirkvi, ako nám to pripomína II. vatikánsky koncil slávnymi slovami sv. Cypriána: "Tak sa celá Cirkev javí ako jednotou Otca a Syna a Svätého Ducha zjednotený ľud."⁵² Toto tajomstvo Cirkvi ako communia sa nám pripomína na začiatku každej eucharistickej slávnosti, keď nám kňaz opakuje pozdrav apoštola Pavla: "Milosť Pána Ježiša Krista a Božia láska i spoločenstvo Svätého Ducha nech je s vami všetkými." (2Kor 13,13).

Keď sme načrtli "podobu" laikov v ich dôstojnosti, musíme sa teraz zamerať na ich poslanie a zodpovednosť v Cirkvi a vo svete. Možno ich však chápať správnym spôsobom iba v živom kontexte Cirkvi ako communia.

Koncil a communio-ekleziológia

Chl 19. To je základná predstava o sebe samej, ktorú vyjadrila Cirkev v II. vatikánskom koncile a ktorú pripomenula mimoriadna Synoda z roku 1985, dvadsať rokov po udalosti Koncilu: "Communio-ekleziológia je centrálnou a základnou myšlienkou koncilových dokumentov. Koinonia-communio, ktoré má svoj základ vo svätom Písme, zaberá prednostné postavenie v starej Cirkvi a vo východných Cirkvách až po naše dni. Preto sa od II. vatikánskeho koncilu veľa urobilo preto, aby sa podporovalo chápanie Cirkvi ako communia a aby sa konkrétnejšie prenášalo do života. Čo znamená toto mnohovrstvové slovo "communio"? V konečných dôsledkoch ide o spoločenstvo s Bohom skrze Ježiša Krista v Duchu Svätom. Toto communio je dané v Božom slove a vo sviatosťoch. Krst je prístupom ku communiu Cirkvi a jej základom. Eucharistia je prameňom a vrcholom kresťanského života (por. LG 11). Prijímanie (communio) Kristovho eucharistického tela znamená a spôsobuje, to znamená, buduje hlboké communio (spoločenstvo) všetkých veriacich v Kristovom Tele, ktorým je Cirkev. (1Kor 10,16n)".⁵³

V ktoromsi dni po Koncile hovoril Pavol VI. veriacim: "Cirkev je communio. Čo znamená v tomto prípade communio? Odkazujeme na kapitolu katechizmu, ktorá pojednáva o sanctorum communionem, o spoločenstve svätých. A spoločenstvo svätých znamená dvojakú životnú účasť: začlenenie kresťanov do Kristovho života a ďalšie obežné prúdenie tejto lásky medzi všetkými veriacimi v tomto a inom svete. Jednota s Kristom a v Kristovi; a jednota medzi kresťanmi v Cirkvi".⁵⁴

Biblické obrazy, ktorými nás chce Koncil viesť do uvažovania o tajomstve Cirkvi, vrhajú svetlo na realitu Cirkvi ako communia, v jej nerozlučnej dimenzii spoločenstva kresťanov s Kristom a spoločenstva kresťanov navzájom. Tieto obrazy hovoria o ovčinci, o stáde, o viniči, o duchovnom dome, o svätom meste.⁵⁵ V popredí stojí predovšetkým obraz Tela, ktorý nám dal sv. Pavol a ktorého učenie nám prichádza v ústrety na mnohých miestach koncilových textov v celej jeho pôvodnosti a príťažlivosti.⁵⁶ Koncil zasa čerpá z celých dejín spásy a predstavuje nám obraz Cirkvi ako Boží ľud: "Zapáčilo sa však Bohu posväcovať a spasiť ľudí, nie každého osve, bez akéhokoľvek vzájomného spojenia, ale vytvoril z nich národ, ktorý by ho pravdivo poznal a sväto mu slúžil".⁵⁷ Už vo svojich prvých riadkoch zhrňa konštitúcia Lumen Gentium toto učenie, keď píše: Cirkev je v Kristovi akoby sviatosťou, čiže znakom a prostriedkom dôverného spojenia s Bohom a jednoty celého ľudského pokolenia".⁵⁸

Realita Cirkvi ako communia je podstatnou súčasťou, ba tvorí centrálny obsah "tajomstva", to znamená božského spásneho rozhodnutia pre ľudí. Preto nemožno pochopiť communio Cirkvi, ak o ňom uvažujeme iba ako o sociologickej alebo psychologicko-nej danosti. Cirkev, ako communio je "nový" ľud, "mesiánsky" ľud, ktorý má "za Hlavu Krista", "ktorému je vlastná dôstojnosť a sloboda božích detí", ktorého "zákonom" je nové prikázanie... "milovať, ako nás miloval Kristus" a ktorého "určením konečne je Božie Kráľovstvo"; ktorý "založil Kristus ako spoločenstvo života, lásky a pravdy".⁵⁹ Zväzky, ktoré spájajú členov Božieho ľudu navzájom - a predovšetkým s Kristom - nie sú zväzkami "tela" a "krvi", lež zväzkami ducha, ešte presnejšie Svätého Ducha, ktorého prijali všetci pokrstení. (Por. Joel 3,1)

Ten istý Duch, ktorý od večnosti spája jedinú a nerozdielnú Trojicu, Duch, ktorý "keď prišla plnosť časov" (Gal 4,4), nerozlučne spojil ľudské telo s Božím Synom, ten istý a rovnaký Duch je v priebehu kresťanských generácií nepremožiteľným a nevyčerpateľným prameňom communia Cirkvi a v Cirkvi.

Organické communio: rozdielnosť a komplementarita

Chl 20. Pri dôkladnejšom pozorovaní sa communio Cirkvi predstavuje ako "organické communio", podobne ako je to so živým a činným telom: Toto communio sa vyznačuje koexistenciou rôznosti a komplementarity povolaní, životných situácií, služieb, chariziem a zodpovedností. Vďaka tejto rôznosti a komplementarite sa každý laik nachádza vo vzťahu k celému Telu a vnáša do neho svoj príspevok. Sv. Pavol zdôrazňuje celkom

zvláštnym spôsobom organické communio Kristovho mystického Tela. Jeho bohaté učenie nachádzame v syntéze, ktorú nám poskytol Koncil: "Ježiš Kristus" - tak čítame v konštitúcii Lumen Gentium - "tým, že udelil svojho Ducha, zo svojich bratov, povolaných zo všetkých národov, tajomne vytvoril s'aby svoje Telo. V tomto Tele sa vlieva život Kristov veriacim, ktorí sa sviatosťami spájajú tajomným, ale skutočným spôsobom s umučeným a osláveným Kristom... Nuž, ako všetky údy ľudského tela, hoci ich je mnoho, predsa tvoria len jedno telo, tak aj veriaci v Kristovi (por. 1Kor 12,12). Aj pri výstavbe Kristovho Tela jestvuje rozmanitosť údov a služieb. Jeden je Duch, ktorý rozdeľuje svoje rozličné dary pre dobro Cirkvi podľa svojej štedrosti a podľa potreby služieb (por. 1Kor 12,1-11). Medzi týmito darmi vyniká milosť apoštolov, ktorých autorite sám Duch podrobuje aj charizmatikov. (por. 1Kor 14) Ten istý Duch svojou prítomnosťou a pôsobnosťou, ako aj súdržnosťou údov zjednocuje Telo, a tým vzbudzuje a roznečuje lásku. Preto, keď trpí jeden úd, s ním trpia aj všetky ostatné údy. A keď sa dostane cti jednému údu, s ním sa radujú aj všetky ostatné údy (por. 1Kor 12,26)."60

Dynamickým princípom rôznosti a jednoty Cirkvi je vždy ten istý Duch. V konštitúcii Lumen Gentium čítame ďalej: "Aby sme sa však v Ňom neprestajne obnovovali (por. Ef 4,23), dal nám zo svojho Ducha, ktorý je ten istý v Hlave i v údoch, celé Telo tak oživuje, zjednocuje a dáva do pohybu, že svätí Otcovia Jeho účinkovanie mohli porovnať s úlohou, ktorú má životný princíp, čiže duša v ľudskom tele".61 V inej pasáži, ktorej nutnosť a plnosť otvára "organickosť" communia Cirkvi aj zo zorného uhla jej trvalého rastu smerom k dokonalému communiu, píše Koncil: "Duch prebýva v Cirkvi a v srdciach veriacich ako v chráme (por. 1Kor 3,16) a v nich sa modlí a vydáva svedectvo, že sme prijatí za deti Božie. (por. Gal 4,6; Rim 8,15-16 a 26) Cirkev, ktorú privádza k všetkej pravde (por. Jn 16,13) a zjednocuje v spoločnom nažívaní a službe - vystrojuje a vedie rozmanitými hierarchickými a charizmatickými darmi a okrášľuje ju svojím ovocím (por. Ef 4,11-13; 1Kor 12,4; Gal 5,22). Omladzuje Cirkev silou evanjelia, stále ju obnovuje a vedie k dokonalej jednote s jej Ženichom. Lebo Duch a Nevesta hovoria Pánu Ježišovi: "Príď!" (por. Zjv. 22,17)"62

Communio Cirkvi je teda dar, veľký dar Ducha Svätého, ktorý majú laici s vďačnosťou prijať a žiť s hlbokým vedomím zodpovednosti. To sa konkrétne deje prostredníctvom ich účasti na živote a poslaní Cirkvi, do služieb ktorej dávajú svoje rozličné a komplementárne poverenia a charizmy.

Laik "sa nemôže uzavrieť do seba a duchovne sa odtrhnúť od spoločenstva, musí žiť v trvalej výmene s inými, zo živého zmyslu pre bratskosť, v radosi z rovnakej dôstojnosti a v úsilí spoločne sa pričiňovať o to, že by sa veľký poklad, ktorý bol prijatý ako dedičstvo, stal plodným. Pánov Duch mu darúva, ako aj ostatným, mnohoraké charizmy, pozýva ho k rozličným službám a úlohám a pripomína mu, tak ako vzhľadom na neho pripomína druhým, že to, čo ho odlišuje, nie je vyššou dôstojnosťou, ale je zvláštnym a komplementárnym uschopením k službe... Tak existujú charizmy, služby a úlohy laikov v communiu a pre communio. Sú komplementárnymi bohatstvami pre službu všetkým, pod múdрым vedením pastierov."63

Úrady a charizmy, dary Ducha Cirkvi

Chl 21. Druhý vatikánsky koncil predstavuje úrady a charizmy ako dary Ducha pre výstavbu Kristovho Tela a pre jeho spasné poslanie vo svete.64 Cirkev je riadená a vedená Duchom a On poskytuje pokrsteným rozličné hierarchické a charizmatické dary a povoláva každého jedného, aby sa stal svojím spôsobom aktívnym spoluzodpovedným.

Teraz by sme chceli uvažovať o úradoch a charizmách v ich bezprostrednom vzťahu k laikom a k ich účasti na živote Cirkvi ako communia.

Úrady, služby a funkcie

Aj keď rozličným spôsobom, všetky úrady, ktoré sú a pôsobia v Cirkvi, sú súčasťou na úrade Ježiša Krista, Dobrého Pastiera, ktorý obetoval svoj život za svoje ovce (por. Jn 10,11), a pokorného sluhu, ktorý sa úplne obetoval pre spásu všetkých (por. Mk 10,45). Pavol zreteľne vyzdvihuje úradnú štruktúru prvotných spoločenstiev. V prvom liste Korint'anov píše: "A tak Boh v Cirkvi ustanovil niektorých po prvé za apoštolov, po druhé za prorokov, po tretie za učiteľov..." (1Kor 12,28). V liste Efezanom čítame: "Ale každý z nás dostal milosť podľa miery, akou nás obdaroval Kristus... On ustanovil niektorých za apoštolov, niektorých za prorokov, iných za evanjelistov a iných za pastierov a učiteľov, aby pripravovali svätých na dielo služby, na budovanie Kristovho Tela, kým nedospejeme všetci k jednote viery a poznania Božieho Syna, k zrelosti muža, k miere plného Kristovho veku" (Ef 4,7.11.13; por. Rim 12,4-8). Ako vyplýva z tohto a iných textov Nového Zákona, sú úrady ako aj dary a úlohy v Cirkvi rozličné a mnohoraké.

Úrady odvodené zo svätenia

Chl 22. V Cirkvi sa ponajprv stretáme s posvätnými úradmi, to znamená s úradmi, ktoré sa odvodzujú zo sviatosti orda (kňazstva). Pán Ježiš vyvolil a ustanovil apoštolov ako zárodok nového Izraela a pôvod hierarchie65 - s poverením, aby zo všetkých ľudí robili jeho učeníkov (por. Mt 28,19), aby ustanovili a riadili kňazský ľud. Poverenie apoštolov, ktoré Pán Ježiš ďalej odovzdáva pastierom svojho ľudu, je v pravom slova

zmysle služba, ktorá sa vo Svätom Písme pozoruhodným spôsobom nazýva ako "diakonia", to znamená služba alebo úrad. Nositelia úradu prijímajú vo sviatosti svätenia od vzkrieseného Krista v nepererušenej apoštolskej postupnosti charizmu Ducha Svätého. Tým prijímajú autoritu a posvätnú moc, aby slúžili Cirkvi tým, že konajú "In persona Christi Capitis" (v osobe Krista - Hlavy)⁶⁵ a ju v Duchu Svätom zjednocujú pomocou Evanjelia a sviatostí.

Úrady, vyplývajúce zo svätenia sú väčšou milosťou pre celú Cirkev, než pre tých ľudí, ktorí ich prijímajú. Uskutočňujú a zviditeľňujú iný druh účasti na kňazstve Ježiša Krista, ktorá sa líši nielen stupňom, ale podstatne od tej účasti, ktorá je daná všetkým veriacim s krstom a birmovaním. Na druhej strane je úradné kňazstvo, ako to pripomenul II. vatikánsky koncil, podstatne zamerané na kráľovské kňazstvo všetkých veriacich a jemu priradené.⁶⁷

Z tohto dôvodu a preto, aby zaisťovali a prehľbovali communio Cirkvi predovšetkým v oblasti komplementárnych služieb, musia si byť pastieri vedomí toho, že ich úrad je zásadne zameraný na službu celému Božiemu ľudu (por. Hebr. 5,1). Laici zo svojej strany musia uznávať, že úradné kňazstvo je nevyhnutné pre ich život a pre ich účasť na poslaní.⁶⁸

Služby, úlohy a funkcie laikov

Chl 23. Spásne poslanie Cirkvi vo svete sa neuskutočňuje iba nositeľmi úradu na základe sviatosti svätenia, ale aj všetkými laikmi. Ako pokrstení a na základe špecifického povolania, sa títo zúčastňujú v miere, ktorá zodpovedá každému jednému, na Kristovom kňazskom, prorockom a kráľovskom úrade. Preto musia pastieri uznávať a podporovať služby, úlohy a funkcie laikov. Tieto majú svoj sviatostný podklad v krste a birmovaní a mnohokrát aj v manželstve.

Keď je to osožné a potrebné pre dobro Cirkvi, môžu pastieri, zodpovedajúco normám všeobecného práva, zveriť laikom určité úlohy, ktoré sú síce spojené s ich vlastným pastierskym úradom, avšak nepredpokladajú charakter svätenia. Kódex píše: "Kde si to potreba Cirkvi vyžaduje, pretože nie sú k dispozícii poverení pre tieto služby, môžu aj laici, hoci nie sú lektormi alebo akolytmí, spĺňať určité úlohy podľa smerníc právnych predpisov, totiž službu slova, vedenie liturgických modlitieb, udeľovanie krstu a rozdeľovanie sv. prijímania".⁶⁹ Avšak spĺňanie takejto úlohy nerobí z laika pastiera: nie úloha konštituuje úrad, ale sviatosť svätenia.

Iba sviatosť svätenia udeľuje posvätenému nositeľovi úradu zvláštnu účasť na úrade Krista, Hlavy a pastiera a na jeho večnom kňazstve.⁷⁰ Úloha, ktorá sa uskutočňuje v zastúpení, odvodzuje svoju legitímnosť formálne a bezprostredne z oficiálneho poverenia pastiermi. Jej konkrétne spĺňanie podlieha vedeniu cirkevnej autority.⁷¹ Posledná Synoda poskytla širokú a významovo bohatú panorámu situácie služieb, úloh a funkcií pokrstených v Cirkvi. Otcovia vyslovili svoje plné uznanie hodnotným apoštolským prínosom laikov, mužov i žien, ktoré sa zasadzujú za evanjelizáciu, posvätenie a kresťanské inšpirovanie svetského prostredia, ako aj za ich veľkodušnú ochotu nasadiť sa ako zástupcovia pastierov v situáciách akútnej alebo trvalej núdze.⁷²

V procese liturgickej obnovy, ktorú podporuje koncil, laici vedomejšie spoznali úlohy, ktoré im prináležia pri liturgických zhromaždeniach a pri ich príprave; ochotne sa dali k dispozícii, aby tieto úlohy spĺňali, lebo liturgická slávnosť je posvätnou činnosťou, ktorú uskutočňuje nielen klérus, ale celé zhromaždenie. Je preto samozrejmé, že úlohy, ktoré špecificky neprislúchajú posvätným nositeľom úradu, preberajú laici.⁷³ Spontánne sa uskutočnil prechod od efektívneho spoluúčinkovania laikov na liturgii až po ich spoluprácu pri hlásaní Božieho Slova a v dušpastierstve.⁷⁴

Pri tomto plenárnom zasadnutí Synody popri pozitívnych, nechýbali ani kritické posúdenia nediferencovaného používania termínu - "ministeria", nejasnosti a opätovného nivelizovania medzi všeobecným kňazstvom a úradným kňazstvom, nedostatočného rešpektovania určitých cirkevných noriem a ustanovení, svojoľnej interpretácie pojmu "zastupovanie", tendencie ku "klerikalizovaniu laikov" a rizika vytvoriť de facto štruktúru služby, ktorá by stála paralelne ku službe, spočívajúcej na sviatosti svätenia.

Aby sa vyšlo týmto nebezpečenstvám, synodálni Otcovia zdôrazňovali potrebu jasne vyzdvihnúť, nie v poslednom rade - pomocou používania precíznejšej terminológie,⁷⁵ jednotu jedného poslania Cirkvi, na ktorom sa zúčastňujú všetci pokrstení, ale aj podstatný rozdiel úradu pastierov, ktorý spočíva na sviatosti svätenia voči iným službám, úlohám a funkciám v Cirkvi, ktoré sú odôvodnené vo sviatostiach krstu a birmovania.

Preto nesmú v prvom rade pastieri pri prenášaní rozličných služieb, úloh a funkcií na laikov zanedbať ich starostlivé poučenie o koreňoch týchto služieb, spočívajúcich v krste.

Okrem toho pastieri musia bdieť nad tým, aby sa ľahkomyselne, alebo dokonca neoprávnene neaplikovali domnelé "núdzové situácie" alebo nutnosť "zastupovania", kde tieto skutočnosti nejestvujú, alebo kde sa im možno vyhnúť racionálnejším pastoračným plánovaním.

"Vlastným poľom ich evanjelizačnej činnosti je rozsiahly a zložitý svet politický, hospodársky a sociálny, ako aj svet kultúry, vied a umení, medzinárodného života a hromadných oznamovacích prostriedkov. Sú však ešte aj iné osobitné vhodné oblasti pre evanjelizáciu, ako manželská láska, rodina, výchova detí a dospievajúcej mládeže, pôsobenie na pracoviskách a ľudské utrpenie. Čím viac bude laikov naplnených duchom evanjelia,

zodpovedných za prácu v týchto oblastiach a otvorene budú tejto práci oddaní; čím lepšie ju budú môcť zvládnuť a budú si vedomí, že majú vynaložiť všetky svoje kresťanské sily, ktoré často driemu skryté a nevyužitú, tým viac bude táto práca slúžiť na výstavbu Božieho kráľovstva a prinesie spásu v Ježišovi Kristovi. Pri tom nič nestratia, ani sa neumenší ľudská pôsobnosť, naopak, pole ich činnosti sa rozšíri o práce vyššieho stupňa."76

V priebehu synodálnych prác venovali Otcovia zvláštnu pozornosť lektorátu a akolytátu. Tieto jestvovali v minulosti v latinskej Cirkvi iba ako duchovné etapy na ceste k posvätnému úradu. S Motu proprio Pavla VI. Ministeria quaedam (15. augusta 1972) dostali vlastnú autonómiu a stabilitu a stali sa prístupnými pre laikov, i keď iba pre mužov. Nový kódex pokračuje v tejto línii.⁷⁷

Otcovia teraz vyslovili želanie, aby sa "Motu proprio" Ministeria quaedam preskúmalo na pozadí praxe, ktorá sa vyvinula v čiastkových cirkvách a predovšetkým vzhľadom na určenie kritérií, podľa ktorých sa majú vyberať adresáti každej jednej služby."78

Tak bola ustanovená zvláštna komisia, ktorá má zodpovedať nielen tomuto želaniu synodálnych otcov, ale má aj prehĺbiť rozličné teologické, liturgické, právne a pastorálne problémy, ktoré vyplývajú z aktuálne rastúceho počtu služieb, úloh a funkcií, ktoré sa zverujú laikom. V očakávaní, že komisia ukončí svoje skúmanie a tým sa bude cirkevná prax služieb, ktoré sa zverujú laikom, vykonávať usporiadane a plodne, majú sa vyššie pripomenuté teologické princípy verne zachovávať vo všetkých čiastkových cirkvách, predovšetkým vzhľadom na podstatný rozdiel medzi úradným kňazstvom a všeobecným kňazstvom a tým medzi úradmi, ktoré sa odvodzujú zo sviatosti krstu a birmovania.

Charizmy

Chl 24. Cirkvi ako communiu zveruje Duch Svätý rozličné úrady. Súčasne ju obohacuje inými zvláštnymi darmi a impulzami, nazývanými charizmy. Ako výraz dokonalej slobody Ducha, ktorý ich darúva, alebo ako odpoveď na mnohoraké potreby v priebehu dejín Cirkvi môžu tieto nadobúdať rozličné formy. Opísanie a klasifikácia týchto darov v spisoch Nového Zákona dokazujú ich veľkú pestrosť. "Každý však dostáva prejav Ducha na všeobecný úžitok. Jeden dostáva skrze Ducha slovo múdrosti, iný podľa toho istého Ducha slovo poznania, iný vieru v tom istom Duchu a iný v tom istom Duchu dar uzdravovať, iný schopnosť robiť zázraky, iný prorokovať, iný rozlišovať duchov, iný dar rozličných jazykov a iný vysvetľovať jazyky." (1Kor 12,7-10; por. 1Kor 12,4-6.28-31; Rim 12,6-8; 1Pt 4,10-11).

Či už sú mimoriadne alebo skromné a jednoduché, predstavujú charizmy dary Ducha Svätého, ktoré bezprostredne alebo sprostredkovane sú na osov Cirkvi, pretože sú zamerané na jej výstavbu, na dobro ľudí a na potreby sveta.

Ani v našich časoch nechýba výskyt rozličných chariziem medzi laikmi, mužmi a ženami. Sú dané jednotlivcovi, môžu sa však na nich podieľať aj iní, takže pretrvávajú v čase ako cenné a živé dedičstvo a vytvárajú medzi jednotlivými údmi zvláštnu duchovnú príbuznosť. Práve vzhľadom na laický apoštolát píše II. vatikánsky koncil: "Na vykonanie tohto apoštolátu Duch Svätý, ktorý posväcuje ľud Boží kňazským účinkovaním a sviatosťami, udeľuje veriacim i osobitné dary (por. 1Kor 12,7), každému zvlášť ako chce (1Kor 12,11), aby aj oni - každý podľa toho, aký dar milosti prijal - navzájom si ňou pomáhali, ako dobrí správcovia mnohotvárnej milosti Božej (1Pt 4,10), na zveladenie celého Tela v láske (por. Ef 4,16)."⁷⁹

Podľa logiky pôvodného darovania, z ktorej tieto dary Ducha vychádzajú, vyžadujú si, aby tí, ktorí ich prijali, používali ich pre rast celej Cirkvi, tak ako nám to pripomenul Koncil⁸⁰.

Tí, čo dostali charizmy, ako aj celá Cirkev, musia ich prijímať s vďačnosťou. Obsahujú zvláštnu bohatosť milosti pre apoštolósku dynamiku a pre svätosť celého Kristovho Tela za predpokladu, že sa jedná o dary, ktoré v skutočnosti pochádzajú od Ducha a vykonávajú sa v dokonalom súlade s opravdivými popudmi Ducha. K tomu je vždy nutné rozlišovanie chariziem. Ako to vyjadrili synodálni Otcovia, "nedá sa vždy s ľahkosťou rozoznať a prijať pôsobenie Ducha, ktorý veje, kam chce. Vieme, že Boh pôsobí vo všetkých veriach a sme si vedomí dobrodení, ktorých sa nám z chariziem dostáva, či už je to vzhľadom na jednotlivcov, alebo na celé cirkevné spoločenstvo, avšak vieme aj o moci Zlého a o jeho úsilí rušiť a rozvracať život veriach a spoločenstvá."⁸¹

Preto žiadna charizma nedišpenzuje od naviazania na pastierov Cirkvi a od podriadenia sa im. Koncil píše s veľkou jasnosťou: "Súdiť o ich pravosti (chariziem) a správnom používaní náleží tým, čo sú predstavení v Cirkvi a ktorým zvlášť prislúcha neuhášať Ducha, ale všetko skúmať a držať sa toho, čo je dobré (por. 1Sol 5,12 a 19-21)",⁸² aby všetky charizmy vo svojej rôznosti a komplementarite prispievali ku všeobecnému dobru.⁸³

Účasť laikov na živote Cirkvi

Chl 25. Laici sa zúčastňujú na živote Cirkvi nielen vykonávaním svojich služieb a chariziem, ale aj mnohými inými spôsobmi.

Táto účasť sa predovšetkým vyjadruje v živote a poslaní čiastkových cirkví, diecéz, v ktorých "je prítomná a opravdivo pôsobí jedna, svätá, katolícka a apoštolská Cirkev."⁸⁴

Čiastková (partikulárna) a univerzálna Cirkev

Aby sa laici správnym spôsobom zúčastňovali na živote Cirkvi, nutne musia mať jasnú a precíznu predstavu o čiastkovej cirkvi v jej pôvodnom vzťahu k univerzálnaj Cirkvi. Čiastková cirkev nevzniká z akéhosi fragmentovania univerzálnaj Cirkvi a univerzálna Cirkev sa nevytvára z jednoduchého súhrnu čiastkových cirkví; ale skôr sú navzájom spojené živým, podstatným a trvalým zväzkom, lebo univerzálna Cirkev jestvuje v čiastkových cirkvách a v nich sa vyjadruje. Preto tvrdí Koncil, že čiastkové cirkvi, v ktorých a z ktorých pozostáva jediná katolícka Cirkev, "sú utvorené na obraz všeobecnej Cirkvi."⁸⁵

Koncil s rozhodnosťou vyzýva laikov, aby sa aktívne podieľali na svojej príslušnosti ku čiastkovej Cirkvi a súčasne rozširovali svoj pohľad stále viac pre "katolíckosť". "Nech v sebe vytrvalo pestujú" - tak čítame v Dekréte o apoštoláte laikov - "porozumenie pre diecézu, v ktorej je farnosť akoby bunkou. Nech sú vždy ochotní na výzvu svojho arcipastiera zapojiť aj svoje sily do diecéznych podujatí. Ba, aby išli v ústrety potrebám miest i vidieka, nech neobmedzia svoju spoluprácu len na farnosť alebo diecézu, ale nech sa ju snažia rozšíriť aj na medzifarskú, medzidiecéznu, celonárodnú alebo medzinárodnú oblasť, a to tým viac, že neprestajne rastúca sťahovavosť obyvateľstva, rozvoj vzájomných stykov a ľahkosť komunikácií už nedovoľujú nijakej spoločenskej zložke, aby zostala uzavretá do seba. Nech teda dbajú na potreby ľudu Božieho, roztrúseného po celom svete."⁸⁶

Posledná Synoda vzniesla v tomto zmysle prosbu o podporovanie zriadenia diecéznych pastoračných rád, ktoré majú naviazať na pomery a potreby. Na diecéznej úrovni to má byť najdôležitejšia forma spolupráce a dialógu, ako aj spoločného tvorenia úsudku. Spolupôsobenie laikov v týchto radoch môže rozšíriť možnosti konzultácie, ako aj umožniť, aby sa princíp spolupôsobenia - ktorý je v jednotlivých prípadoch aj spolurozhodnutím - uplatnil intenzívnejšie a na širšej báze.⁸⁷

Kódex predvída účasť laikov na diecéznych synodách a partikulárnych konciloch na provinciálnej a dekanátnej úrovni;⁸⁸ táto účasť môže byť prínosom pre *communio* a poslanie čiastkovej cirkvi, či už v jej vlastnom rámci, či už v jej vzťahu ku iným čiastkovým cirkvám v cirkevnej provincii, alebo biskupskej konferencii.

Biskupským konferenciám prislúcha nájsť vhodné prostriedky a cesty, aby sa na národnej a regionálnej úrovni ďalej rozvíjala konzultácia a spolupráca laikov, mužov a žien. Tak je možné radiť sa o spoločných problémoch a tak sa môže prejavovať cirkevné *communio* všetkých.⁸⁹

Farnosť

Chl 26. Aj keď *communio* Cirkvi pozná univerzálnu dimenziu, predsa svoj bezprostredný a hmatateľný výraz nachádza vo farnosti. Táto predstavuje konkrétnu formu miestneho realizovania sa Cirkvi; v určitom zmysle je ona Cirkvou, ktorá žije uprostred domov svojich synov a dcér.⁹⁰

Všetci musíme znovu vo viere odhaliť pravú tvár farnosti, to znamená to "tajomstvo" Cirkvi, ktoré v nej pôsobí a je v nej prítomné. Aj keď je dakedy chudobná na členov a na majetky, keď sa geograficky rozprestiera na veľkých územiach, alebo ju takmer nemožno nájsť uprostred husto zaľudnenej a problémami plnej modernej mestskej štvrti, predsa farnosť nepozostáva v prvom rade z nejakej štruktúry, z nejakého územia alebo z nejakej budovy, ale ona je skôr "Božou rodinou, je spoločenstvom bratov, preniknutých jedným Duchom,"⁹¹ ona je "domom farskej rodiny, bratským a pohostinným"⁹², je "spoločenstvom veriacich".⁹³ Napokon farnosť spočíva na teologickej danosti, pretože ona je eucharistickým spoločenstvom.⁹⁴ To znamená, že ako spoločenstvo je uschopnená sláviť Eucharistiu, v ktorej nachádza živé korene pre svoj rast, ako aj sviatosťné puto svojho *communio* s celou Cirkvou. Toto uschopenie ku sláveniu Eucharistie je dané tou skutočnosťou, že farnosť je spoločenstvom viery a organickým spoločenstvom - to znamená zložené z vysvätených nositeľov úradu a z ostatných kresťanov, v ktorom farár zastupuje miestneho biskupa⁹⁵ a predstavuje hierarchické spojenie s celou čiastkovou Cirkvou.

Úloha Cirkvi v našich dňoch je celkom iste nesmierna. A farnosť samotná nemôže na ňu stačiť. Preto Kódex predvída formy spolupráce medzi farnosťami a na dekanátnej úrovni⁹⁶ a odporúča biskupovi starosť o všetkých veriacich aj o tých, ktorých nezahŕňa riadna pastorácia.⁹⁷ Mnohé miesta a formy prítomnosti a činnosti Cirkvi sú potrebné, aby sa do najrozličnejších životných situácií moderných ľudí vnieslo slovo a milosť Evanjelia. Mnohé druhy náboženského pôsobenia a zacieleného apoštolátu prostredia v kultúrnej, sociálnej, pedagogickej, pracovnej oblasti atď. nemôžu mať svoj stredobod a východiskový bod vo farnosti. Predsa však prežíva táto aj dnes obdobie, ktoré sľubuje novú nádej. Na začiatku svojho pontifikátu poukázal Pavol VI. vo svojom príhovore rímskemu kléru na túto skutočnosť: "Sme jednoducho presvedčení o tom, že táto starobylá a hodnotná štruktúra farnosti má nezrieknuteľné a nanajvýš aktuálne poslanie; jej prislúcha vytvárať prvé spoločenstvo kresťanského ľudu; ona zhromažďuje ľud a vovádza ho do liturgického slávenia; ona chráni a oživuje vieru v ľuďoch našej doby; ona im poskytuje vyučovanie o spásanosnom učení Kristovom; ona uskutočňuje v postoji a v čine pokornú lásku v dobrých a bratských skutkoch".⁹⁸

Synodálni otcovia si zo svojej strany pozorne všimli momentálnu situáciu mnohých farností a naliehali na ich obnovu: "Mnohé farnosti v mestských oblastiach alebo na misijných územiach pre nedostatok potrebných materiálnych prostriedkov alebo vysvätených nositeľov úradu, alebo aj na základe ich geografickej rozlohy a zvláštnej situácie niektorých kresťanov, (napr. utečencov a vysťahovalcov) nie sú v stave spĺňať svoju úlohu s celou účinnosťou. Aby sa všetky tieto farnosti stali živými kresťanskými spoločenstvami, musia sa dotyčné miestne authority starať o to, aby:

a/ boli farské štruktúry prispôbené situáciám s veľkou flexibilitou, ktorú umožňuje cirkevné právo predovšetkým podporovaním účasti laikov na pastoračnej zodpovednosti;

b/ rástli malé bázové spoločenstvá, nazvané aj živé spoločenstvá, v ktorých veriaci vzájomne môžu hlásať Božie Slovo a môžu byť činnými v službe a v láske. Tieto spoločenstvá sú v spoločenstve so svojimi pastiermi opravdivými skonkrétňeniami cirkevného communia a centrami evanjelizácie..."⁹⁹

V službe obnovenia farnosti a aby sa lepšie zaistila účinnosť ich iniciatív, majú sa podporovať aj inštitucionalizované formy spolupráce medzi rozličnými farnosťami jedného dekanátu.

Apoštolské zaangažovanie vo farnosti

Chl 27. Teraz si musíme bližšie všimnúť communio a účasť laikov na živote farnosti. Kvôli tomu sa musia znovu upozorniť všetci laici, muži a ženy, na opravdivo dôležité a povzbudzujúce slová Koncilu: "V rámci cirkevných pospolitostí" - tak to znie v Dekréte o apoštoláte laikov - "ich činnosť je natoľko potrebná, že bez nej by ani apoštolát duchovných pastierov zväčša nemohol dosiahnuť plnú účinnosť".¹⁰⁰ Toto zásadné tvrdenie sa musí chápať prirodzene vo svetle "communio-ekleziológie": Pretože sú všetky služby a charizmy rôzne a komplementárne, sú všetky, zodpovedajúce svojmu druhu, potrebné pre rast Cirkvi.

Laici musia byť stále viac presvedčení o zvláštnom význame apoštolského zaangažovania sa vo svojej farnosti.

Koncil k tomu hovorí s celou svojou autoritou: "Farnosť je skvelým vzorom vospolného apoštolátu, lebo spája v jedno všetku ľudskú rozmanitosť, ktorá sa tam nachádza a zapája ju do cirkevnej všeobecnosti. Nech si laici navyknú pracovať vo farnosti v dôvernej jednote so svojimi kňazmi. Nech predkladajú cirkevnej vospolnosti vlastné i svetové problémy a otázky, týkajúce sa ľudského spasenia, aby ich spoločne skúmali a riešili. Podľa možnosti nech napomáhajú každé apoštolské a misijné podujatie svojej cirkevnej pospolitosti."¹⁰¹

Poukaz Koncilu na preverenie a riešenie pastorálnych problémov "v spoločnej porade" musí nájsť adekvátne a artikulované skonkrétňenie v rozhodnom, presvedčivom a široko založenom ocenení farských pastoračných rád, na čom synodálni Otcovia oprávnene nástojili.¹⁰²

Za súčasných daností môžu a musia laici veľa investovať do rastu opravdivého communia Cirkvi v rámci svojich farností a do vzbudenia misionárskeho elánu voči neveriacim a voči veriacim, ktorí čiastočne alebo úplne zanechali náboženskú prax.

Ak je farnosť Cirkvou uprostred domov ľudí, musí byť jej prítomnosť a pôsobnosť hlboko zakorenená do ľudskej spoločnosti a čo najužšie solidárna s jej nádejami a núdzami. Často je spoločenské prostredie predovšetkým v určitých krajinách a oblastiach poznamenané tendenciami rozkladu a procesmi dehumanizácie: človek je stratený a bez smeru, ale v jeho srdci je stále veľké želanie zažiť a pestovať bratskejšie vzťahy.

Odpoveď na to môže dať farnosť, keď na základe živej účasti laikov je verná svojmu pôvodnému povolaniu a poslaniu: byť vo svete "miestom" spoločenstva veriacich a súčasne "znakom" a "nástrojom" povolania všetkých do communia; jedným slovom domom, ktorý je otvorený pre všetkých a je k službám všetkým, alebo ako rád hovorieval pápež Ján XXIII., studňou dedine, pri ktorej si všetci utíšia svoj smäd.

Modality účasti na živote Cirkvi

Chl 28. Spolu s kňazmi a rehoľníkmi vytvárajú laici jeden Boží ľud a Kristovo telo.

Byť "členom" Cirkvi neznamenaá žiadne oslabenie jej jedinečnosti a neopakovateľnosti každého jedného kresťana. Ale skôr to zabezpečuje a prehĺbuje najhlbší zmysel jeho neopakovateľnosti a jedinečnosti, ktoré sú prameňom rôznosti a bohatstva celej Cirkvi. V tomto zmysle Boh v Ježišovi Kristovi každého volá jeho vlastným a nezameniteľným menom. Pánova výzva: "Choďte aj vy do mojej vinice!" sa zameriava na každého osobne a znie: "Poď aj ty do mojej vinice!"

Každý sa dáva do služby rastu communia Cirkvi so svojou jedinečnosťou a naopakovateľnosťou, so svojím bytím a so svojou činnosťou. Súčasne prijíma spoločné bohatstvo celej Cirkvi, aby si ho prisvojil. Toto je "spoločenstvo svätých", ktoré vyznávame v Kréde: dobro všetkých sa stáva dobrom každého jedného, a dobro každého jedného sa stáva dobrom všetkých."Vo svätej Cirkvi je každý oporou ostatných. A ostatní sú jeho oporou", píše Gregor Veľký.¹⁰³

Individuálne formy účasti

Každý laik si musí vždy byť vedomý, že je "členom Cirkvi", ktorému bola zverená originálna, nenahraditeľná a neprenosná úloha, ktorú musí spĺňať pre dobro všetkých. V tejto perspektíve nadobúda výpoveď Koncilu o absolútnej nutnosti individuálneho apoštolátu svoj plný význam. "Apoštolát, ktorý majú konať jednotlivci a

ktorý má svoj výdatný prameň v opravdivom kresťanskom živote (por. Jn 4,14) je základom a podmienkou každého laického apoštolátu, aj organizovaného, a nedá sa ničím nahradiť. Na tento apoštolát, ktorý je vždy a všade užitočný a v určitých okolnostiach jedine vhodný a možný, sú povolaní a povinní všetci laici každého postavenia, aj keby nemali príležitosť alebo možnosť pracovať v združeníach."104

Individuálny apoštolát obsahuje veľké bohatstvo, ktoré sa musí objaviť kvôli zintenzívneniu misionárskej sily každého jedného laika. Tento apoštolát umožňuje kapilárne vyžarovanie Evanjelia, ktoré preniká až k miestam a prostrediam, v ktorých sa uskutočňuje konkrétny a každodenný život laikov. Okrem toho poskytuje trvalé vyžarovanie, pretože vyplýva zo stálej koherencie vlastného života s vierou; ďalej zabezpečuje zvlášť do hĺbky pôsobiace vyžarovanie, pretože laici, keď sa podieľajú na životných a pracovných podmienkach, na bojoch a nádejách svojich bratov a sestier, prenikajú k srdciam svojich susedov, priateľov a kolegov a môžu im otvoriť celý horizont plného zmyslu svojho života: spoločenstvo s Bohom a medzi ľuďmi.

Spoločné formy účasti

Chl 29. Communio Cirkvi, ktoré je prítomné a činné už v aktivite jednotlivej osoby, nachádza svoj zvláštny výraz v spoločnej činnosti laikov, to znamená v ich spoločnom zasadení sa, keď sa spoluzodpovedne zúčastňujú na živote a poslaní Cirkvi.

V poslednej dobe fenoménom pôsobenia laikov poznamenáva zvláštna rozličnosť, živosť a mnohorakosť. Avšak vždy predstavovalo zoskupenie sa laikov kontinuálnu líniu v dejinách Cirkvi. Dôkazom toho je až dodnes existencia rozličných bratstiev, tretích rádov a početných združení. V našich dňoch však podnecujú zvláštne impulzy rozvoj tohto fenoménu. Súčasná doba pozná výskyt a rozšírenie mnohorakých foriem zoskupení laikov: Združenia, skupiny, spoločenstvá, hnutia, takže môže byť reč o novej dobe zoskupení laikov. naozaj, "povstali povedľa tradičných spolkov a takrečeno z ich koreňov nové hnutia a združenia, ktoré majú špecifický profil a špecifické zameranie. Také veľké je bohatstvo a mnohorakosť darov, ktoré Duch v Cirkvi živí. Taká je aj vôľa k iniciatíve a veľkodušnosť našich laikov."105

Tieto zoskupenia laikov vykazujú medzi sebou veľké rozdiely z mnohých hľadísk, ako vo vonkajšom prejave, v pedagogických procesoch a metódach, v oblastiach činnosti. Vo svojich zameraniach však prichádzajú ku hlbokéj konvergencii: zodpovedná účasť na poslaní Cirkvi, hlásanie Kristovho Evanjelia ako prameňa nádeje pre ľudí a obnovenia pre spoločnosť.

Zoskupenie laikov z duchovných apoštolských motívov má rozličné príčiny a chce odpovedať na mnohoraké potreby. Vyjadruje sociálnu prirodzenosť človeka a odpovedá na nutnosť väčšej a obsiahlejšie zameranej pôsobnosti. "Kultúrny" vplyv, ktorý je pôvodom a motiváciou, ale aj ovocím a znamením iných sociálnych zmien, sa nemôže totiž diať činnosťou jednotlivca, ale prostredníctvom "sociálneho subjektu", to znamená prostredníctvom skupiny, spoločenstva, združenia, hnutia. Toto zvláštnym spôsobom zapadá do kontextu pluralistickej a rozloženej spoločnosti - ako sa ona dnes prejavuje v toľkých častiach sveta - a do problémov, ktoré sa stali komplexnejšími a ťažšími. Na druhej strane predovšetkým v sekularizovanom svete môžu rozličné formy zoskupení predstavovať cennú službu pre mnohých, aby žili kresťanský - a s požiadavkami Evanjelia koherentný život, a aby sa zapojili do misionárskeho a apoštolského úsilia.

Ponad to je to hlboká teologická danosť, ktorá ospravedlňuje a požaduje zoskupenie laikov: ide o eklesiologický princíp, ktorý II. vatikánsky koncil výslovne uznáva, keď v spoločnom apoštoláte vidí "znamená spoločenstva a jednoty Cirkvi v Kristovi".106

Toto "znamená" sa musí vyjadrovať tak v rámci jednotlivých foriem zoskupení, ako aj v iných vzťahoch navonok, teda v širokom rámci kresťanských spoločenstiev, spoločných vzťahov. uvedený eklesiologický princíp objasňuje z jednej strany "právo" laikov združovať sa a z druhej strany nutnosť "kritérií" pre rozlišovanie pravej cirkevности ich združení.

Ponajprv sa musí uznať slobodné združovacie právo laikov v Cirkvi. Táto sloboda je skutočným a vlastným právom, ktoré sa neodvodzuje z nejakého "dovolenia" autority, ale vyrastá z krstu ako sviatosti, ktorou boli laici povolaní, aby aktívne spolupôsobili v communii a v poslaní Cirkvi. Koncil k tomu zaujíma jednoznačné stanovisko: "Pri zachovaní potrebného spojenia s autoritou Cirkvi majú laici právo zakladať spolky, viesť ich a zapísať sa do už jestvujúcich".107

A nový kódex hovorí doslova:

"Laici majú slobodu zakladať a viesť spolky za účelom charity alebo zbožnosti, alebo pre podporovanie kresťanského povolania vo svete a môžu sa schádzať, aby tieto ciele spoločne sledovali."108

Jedná sa o slobodu uznanú a poskytovanú cirkevnou autoritou, ktorá sa však má vykonávať vždy a iba v communii Cirkvi. Právo laikov združovať sa je teda podstatne dané životom communia a poslaním Cirkvi.

Kritériá cirkevности pre zoskupenia laikov

Chl 30. V tejto perspektíve communia a poslania Cirkvi a preto nie v protiklade k slobodnému právu vytvárať spolky, musí sa chápať aj potreba jasných a precíznych kritérií pre rozlišovanie a uznanie zoskupení laikov,

nazvaných aj "kritériami cirkevности".

Nasledujúce kritériá môžu platiť ako zásadné pre rozlišovanie každého jedného zoskupenia:

- Primát povolania každého jedného kresťana ku svätosti, ktorá sa vyjadruje "v plodoch milosti, ktoré Svätý Duch vytvára vo veriacich",¹⁰⁹ ako rast v plnosti kresťanského života a v dokonalosti lásky.¹¹⁰

Všetky zoskupenia laikov a každé jednotlivé z nich sú povolané k tomu, aby sa stali stále profilovanejším spôsobom nástrojom svätosti v Cirkvi tým, že budú podporovať a pestovať vnútornejšiu jednotu medzi praktickým životom svojich členov a ich vierou.¹¹¹

- Zodpovednosť za vyznávanie katolíckej viery, ktorá prijíma a hlása pravdu o Kristovi, o Cirkvi a o človeku, v poslušnosti voči Učiteľskému úradu, ktorý ju autenticky interpretuje. Každé zoskupenie laikov musí byť miestom hlásania a odovzdávania viery ako aj výchovy vo viere, ktorá má úplnosť obsahov viery.

- Svedectvo hlbokého a presvedčeného communia v detinskej závislosti na pápežovi, trvalom a viditeľnom princípe jednoty univerzálnej Cirkvi¹¹² a na biskupovi, "viditeľnom princípe a základe jednoty"¹¹³ v čiastkovej Cirkvi ako aj vo vzájomnom "oceňovaní všetkých foriem apoštolátu v Cirkvi."¹¹⁴ Spoločenstvo s pápežom a s biskupom sa musí vyjadrovať v úprimnej ochote prijímať ich učiteľský úrad a ich pastoračné smernice. Spoločenstvo s Cirkvou si vyžaduje uznanie legitímneho pluralizmu laických zoskupení a súčasne ochotu k spolupráci so všetkými.

- Zosúladenie s apoštolským zameraním Cirkvi, na ktorom sa podieľajú, totiž "evanjelizovanie a posvätenie ľudí..., kresťanské formovanie ich svedomia ako aj prenikanie rozličných spoločenstiev a prostredí Duchom Evanjelia"¹¹⁵.

V tomto zmysle sa musí od všetkých foriem laických zoskupení a od každého jedného z nich požadovať misionársky elán, ktorý z nich robí stále viac subjekty novej evanjelizácie.

- Povinnosť angažovanej prítomnosti v ľudskej spoločnosti, ktorá sa vo svetle sociálneho učenia Cirkvi stavia do služby človeka a jeho plnej dôstojnosti. Zoskupenia laikov musia vyvolávať živé vloženie sa do účasti a do solidarity, aby vytvárali v spoločnosti spravodlivejšie a bratskejšie životné podmienky. Vyvozené základné kritériá sa môžu merať na konkrétnych plodoch, ktoré prináša život a pôsobenie rozličných združení, ako sú: obnovená radosť z modlitby a kontemplácie, z liturgického a sviatostného života, plody povolaní ku kresťanským manželstvám, kňazské povolania a povolania pre Bohu zasvätený život; ochota vložiť sa do programov a iniciatív Cirkvi na miestnej úrovni, na národnej a medzinárodnej úrovni; zaangažovanie sa do katechézy a do pedagogickej schopnosti formovať kresťanov; motivácia ku kresťanskej prítomnosti v rozličných oblastiach spoločenského života a tvorby a vedenie charitatívnych, kultúrnych a duchovných diel; duch chudoby v zmysle Evanjelia pre veľkodušnú lásku voči všetkým; obrátenie sa ku kresťanskému životu a návrat tých, "čo stoja obďaleč" od spoločenstva pokrstených.

Služba pastierov communii

Chl 31. Dokonca ani voči možným a pochopiteľným ťažkostiam s niektorými formami zoskupení a mohutnému rastu nových foriem, nesmú pastieri Cirkvi pre dobro Cirkvi ako aj pre dobro zoskupení laikov, rezignovať na službu vykonávania svojej autority. Tak musí byť proces rozlišovania sprevádzaný vedením a predovšetkým posilňovaním pri vrastaní zoskupení laikov do communia a do poslania Cirkvi.

Je celkom správne, aby niektoré nové združenia a hnutia na základe svojho často národného alebo dokonca medzinárodného rozšírenia dostali špeciálne uznanie, výslovnú aprobáciu, prostredníctvom príslušnej cirkevnej autority. V tomto zmysle tvrdil už Koncil: "Pravda, apoštolát laikov pripúšťa rozličné vzťahy k hierarchii podľa svojich rozmanitých foriem a cieľov... Niektoré formy laického apoštolátu hierarchia výslovne odobruje, hoci rozličným spôsobom. Okrem toho cirkevná vrchnosť môže v záujme všeobecného dobra Cirkvi vyvoliť a obzvlášť napomáhať niektoré apoštolské organizácie a podujatia, ktoré bezprostredne sledujú duchovný cieľ. Za ne preberá osobitnú zodpovednosť."¹¹⁶

Z rozličných foriem laického apoštolátu, ktoré sú v osobitnom vzťahu k hierarchii, pripomínajú synodálni otcovia výslovne rozličné hnutia združenia Katolíckej akcie, v ktorých sa "laici organizujú a trvalým spôsobom združujú pod vedením Ducha Svätého v spoločenstve s biskupom a s kňazmi, aby zodpovedajúco svojmu povolaniu a na základe špecifickej metódy prispievali k upevneniu celého kresťanského spoločenstva, verne a efektívne spoluúčinkovali na pastoračných projektoch a na preniknutí všetkých životných oblastí duchom Evanjelia".¹¹⁷

Pápežská rada pre laikov dostala úlohu vypracovať zoznam združení, ktorým sa dostane oficiálne uznanie Svätou Stolicou a súčasne spolu so Sekretariátom pre jednotu kresťanov má vypracovať podmienky pre uznanie ekumenických združení s katolíckou väčšinou a nekatolíckou menšinou, pričom má byť stanovené, v ktorých prípadoch nie je možné pozitívne rozhodnutie.¹¹⁸

My všetci, pastieri a veriaci, sme zaviazaní k tomu, aby sme vo vzájomnej úcte, dobroprajnosti a ochote k spolupráci medzi rozličnými formami združení laikov podporovali a živili trvalé zväzky a bratské vzťahy. Iba tak môže bohatstvo darov a chariziem, ktoré nám Pán ponúka, poskytnúť svoj plodný a usporiadaný prínos k

vybudovaniu spoločného domu: "Kvôli solidárnemu budovaniu spoločného domu sa musí odložiť aj duch antagonizmu a rozporu a skôr sa treba pretekať vo vzájomnom povzbudzovaní (por. Rim 12,10), v láskyplnom vychádzaní si v ústrety a vo vôli ku spolupráci, trpezlivosti, v ochote k obeti, ktorá sa s tým niekedy môže spájať".¹¹⁹

Vráťme sa ešte raz k Ježišovým slovám: "Ja som vinič, vy ste ratolesti" (Jn 15,5). Aby sme ďakovali Bohu za veľký dar communia Cirkvi, ktoré v čase odzrkadľuje večné a nevýslovné spoločenstvo lásky jedného a trojosobného Boha. Vedomie tohto daru musí byť sprevádzané hlbokým vedomím zodpovednosti: Podobne ako talenty v Evanjeliu, musí byť takýto dar rozmnožovaný v živote stále sa prehľbujúceho spoločenstva. Nie je zodpovednosť za dar communia znamená predovšetkým sa namáhať o prekonanie každého pokušenia k roztriešteniu a k protirečeniu, ktoré ohrozujú život a apoštolské zaangažovanie laikov. Stále ešte zaznieva bolestná a otriasajúca výzva apoštola Pavla ako výčitka za rany spôsobované Kristovmu Telu: "Myslím na to, že každý z vás hovorí: Ja som Pavlov - ja Apollon - ja zasa Kéfasov - a ja Kristov. Je Kristus rozdelený?" (1Kor 1,12-13) Namiesto toho by mali znovu zaznieť ako presvedčujúce pozvanie iné Apoštolove slová: "Prosím vás, bratia, pre meno nášho Pána Ježiša Krista, všetci hovorte to isté. Aby neboli medzi vami roztržky, ale aby ste boli dokonalí v rovnakom zmyslení a v rovnakom úsudku" (1Kor 1,10).

Tak bude život v communii Cirkvi znamením pre svet, prít'azlivou silou, ktorá vedie k viere v Krista: "Aby všetci boli jedno, ako ty, Otče, vo mne a ja v tebe, aby aj oni boli v nás, aby svet uveril, že si ma Ty poslal" (Jn 17,21). Communio sa rozširuje smerom k poslaniu, ono samo sa stáva poslaním.

TRETIA KAPITOLA USTANOVIL SOM VÁS, ABY STE ŠLI A PRINÁŠALI OVOCIE

Spoluzodpovednosť laikov za Cirkev v jej poslaní

Misionárske communio

Chl 32. Znovu sa vraciame k biblickému obrazu viniča a ratolestí. Tento obraz nás akoby sám od seba bezprostredne vedie k uvažovaniu o plodnosti a o živote. Ratolesti zakorenené do viniča a ním oživované sú povolané k tomu, aby prinášali ovocie: "Ja som vinič, vy ste ratolesti. Kto ostáva vo mne a ja v ňom, prináša veľa ovocia" (Jn 15,5). Prinášať ovocie je podstatnou požiadavkou kresťanského a cirkevného života. Kto neprináša ovocie, (môj Otec) odrezáva" (Jn 15,2).

Spoločenstvo s Ježišom, z ktorého sa odvodzuje vzájomné spoločenstvo kresťanov, je nezrieknuteľným predpokladom k prinášaniu ovocia: "Lebo bezo mňa nemôžete nič urobiť" (Jn 15,5). Najkrajšie ovocie, ktoré môžu ratolesti prinášať, je spoločenstvo s inými, ktoré je darom Krista a Jeho Ducha.

Communio vytvára communio. A predstavuje sa podstatne ako misionárske communio. Ježiš hovorí svojim učeníkom: "Nie vy ste si vyvolili mňa, ale ja som si vyvolil vás. A ustanovil som vás, aby ste išli a prinášali ovocie, a aby vaše ovocie zostalo" (Jn 15,16).

Communio a poslanie sú čo najhlbšie vzájomne spojené, navzájom sa prenikajú a podmieňujú, takže communio je súčasne prameňom a ovocím poslania; communio je misionárske a poslanie je adresované communio. Je to ten istý Duch, ktorý zhromažďuje a zjednocuje Cirkev a ktorý ju posielal, aby hlásala Evanjelium "až po hranice zeme" (Sk 1,8). Cirkev vie, že communio, ktoré prijala ako dar, má univerzálne zameranie. Vie o svojej povinnosti odovzdať všetkým ľuďom a každému človeku ten dar, ktorý prijala od Ducha, ktorý vylial do srdca veriacich Kristovu lásku ako dynamickú silu vnútornej jednoty a súčasne rastu do šírky. Poslanie Cirkvi vyrastá z jej podstaty, ktorú chcel mať Kristus takouto: "Sviatosťou, čiže znakom... jednoty celého ľudského pokolenia".¹²⁰

V rámci poslania Cirkvi zveruje Pán laikom, v spoločenstve so všetkými ostatnými členmi Božieho ľudu, veľký podiel na zodpovednosti. Otcovia II. vatikánskeho koncilu si boli plne vedomí tejto skutočnosti. "Duchovní pastieri si totiž dobre uvedomujú na aký veľký osov sú laici pre celú Cirkev. Ved' duchovní pastieri vedia, že Kristus ich neustanovil na to, aby jedine oni vzali na seba celé spasiteľné poslanie Cirkvi na svete, ale že ich vznešenou úlohou je tak viesť veriacich a tak brať do úvahy ich služby a charizmy, aby všetci svorne svojím spôsobom spolupracovali na spoločnom diele."¹²¹ Toto vedomie sa opäť prejavilo s novou jasnosťou a s väčšou výraznosťou v celej práci Synody.

Hlásať Evanjelium

Chl 33. Pretože sú členmi Cirkvi, majú laici povolanie a poslanie hlásať Evanjelium. Na základe sviatostí kresťanskej iniciácie a darov Ducha Svätého sú k tomu povolaní a zviazaní.

V hutnom a jednoznačnom texte II. vatikánskeho koncilu čítame: "Keďže sú laici účastní na kňazskom, prorockom a kráľovskom poslaní Kristovom, majú svoj aktívny podiel na živote a činnosti Cirkvi... Udržovaní

činnou účasťou na liturgickom živote svojej pospolitosti, starostlivo sa zúčastňujú i na jej apoštolských podujatiach. Privádzajú do Cirkvi ľudí, ktorí sú azda od nej vzdialení. Obetavo spolupracujú na hlásaní Slova Božieho, najmä na vyučovaní katechizmu. Poskytnutím svojich skúseností sa pričiňujú o väčšiu účinnosť dušpastierskej činnosti, ako aj správy cirkevných majetkov."122

Poslanie Cirkvi sa kryštalizuje a rozvíja v Evanjelizácii, ktorej dejiny sa začínajú s milosťou a príkazom Ježiša Krista: "Chodte do celého sveta a hlásajte Evanjelium všetkému stvoreniu"... (Mk 16,15). "Evanjelizovanie" - tak píše Pavol VI. - "je vskutku milosťou a vlastným povolaním Cirkvi, jej najhlbšou identitou".123

Evanjelizovaním sa Cirkev buduje a upevňuje ako spoločenstvo viery: precíznejšie povedané ako spoločenstvo viery dosvedčovanej prijímaním Božieho Slova, slávanej vo sviatosťiach a žitej v láske, ktorá je dušou kresťanskej morálnej existencie. "Radostné posolstvo" spôsobuje v srdciach a v živote ľudí obrátenie a osobné rozhodnutie pre Ježiša Krista, Pána a Vykupiteľa. Otvára ich pre krst a Eucharistiu. Konkretizuje sa v prijatí a uskutočňovaní nového života podľa Ducha.

Ježišov imperatív: "Idte... a hlásajte Evanjelium!" si zachováva svoj význam a svoju neodkladnú naliehavosť. Nielen situácia vo svete, ale aj v mnohých častiach Cirkvi si dnes absolútne vyžaduje ešte bezprostrednejšie a veľkodušnejšie nasledovanie tohto Kristovho slova. Každý učeník je bezprostredne osobne povolaný; nikto sa nemôže vyhnúť tomu, aby nedal osobnú odpoveď: "Beda mi, keby som nehlásal Evanjelium!" (1Kor 9,16).

Prítomná chvíľa si vyžaduje novú evanjelizáciu

Chl 34. Celé krajiny a národy, v ktorých kedysi previtalo náboženstvo a kresťanský život a dokázali vytvárať živé veriace spoločenstvá, prekonávajú teraz tvrdé skúšky a sú dokonca výrazne poznamenané postupujúcim šírením sa indiferentizmu, sekularizmu a ateizmu. Jedná sa pritom predovšetkým o krajiny a národy tzv. prvého sveta, v ktorých blahobyť a konzumizmus, aj keď sprevádzaný situáciami strašnej chudoby a biedy, inšpiruje a podmieňuje taký život, "ako keby nebolo Boha". Náboženská indiferencia a takmer neexistujúca, náboženská prax aj zoči-voči ťažkým problémom ľudskej existencie vzbudzuje nie menšie starosti a úpadok, než výslovný ateizmus. Aj keď sa kresťanská viera ešte udržala v niektorých jej tradičných a rituálnych výrazových formách, stále viac sa vylučuje z významných okamihov života ako je narodenie, utrpenie a smrť. Z toho vyplývajú veľké záhady a otázky, ktoré zostávajú nezodpovedané a stavajú moderného človeka pred bezútešné sklamanie, alebo ho vedú k pokušeniu zničiť ľudský život, ktorý také otázky kladie.

Oproti tomu v iných oblastiach a krajinách sa až dodnes udržala živá kresťanská ľudová zbožnosť a nábožnosť; avšak tomuto morálnemu a duchovnému dedičstvu hrozí zánik v konfrontácii s komplexnými procesmi predovšetkým sekularizácie a šírenia siekt. Iba nová evanjelizácia môže poskytnúť prehĺbenie čistej a pevnej viery, ktorá môže z týchto tradícií urobiť silu opravdivého oslobodenia.

S istotou je nutné všade obnoviť kresťanskú podstatu ľudskej spoločnosti. Predpokladom toho je však obnovenie kresťanskej podstaty spoločenstiev, ktoré žijú v týchto krajinách a národoch.

Na základe svojej účasti na Kristovom prorockom úrade sú laici zapojení do tejto úlohy Cirkvi. Im prislúcha zvláštnym spôsobom vydávať svedectvo o kresťanskej viere ako jedinej a pravej odpovedi - ktorú všetci viac alebo menej vedome spoznávajú a pomenovávajú - na problémy a nádeje, ktoré obsahuje v sebe dnešný život pre každého človeka a pre každú spoločnosť. Toto svedectvo sa stane možným, keď sa laikom podarí prekonať protiklad medzi Evanjeliom a vlastným životom a dosiahnuť vo svojej každodennej činnosti, v rodine, v práci a v spoločnosti takú životnú jednotu, ktorá nachádza v Evanjeliu svoju inšpiráciu a silu k plnému uskutočneniu.

Znova by som chcel všetkým moderným ľuďom privolať naliehavú výzvu, s ktorou som začal svoj pastiersky úrad: "Nemajte strach! Otvorte, áno, otvorte doširoka dvere Kristovi! Otvorte jeho spásonosnej moci hranice štátov, hospodárskych a politických systémov, oblasti kultúry, civilizácie, rozvoja. Nemajte strach. Kristus vie, čo je v človeku. On jediný to vie! Človek dnes často nevie, čo nosí v sebe, v najhlbších hlbkoch svojej duše a svojho srdca. Preto sa často cíti neistý ohľadom zmyslu svojho života na tejto zemi. Naplňa ho pochybnosť, ktorá sa mení v zúfalstvo. Umožnite preto Kristovi - prosím vás o to, a pokorne s dôverou nalieham - umožnite mu hovoriť ľuďom.

On jediný má slová Života, áno, "večného života."124

Otvoriť Kristovi doširoka dvere, prijať ho do priestoru vlastnej ľudskej existencie, nie je pre človeka žiadnym ohrozením, ale jedinou cestou, ktorá vedie k poznaniu človeka v celej jeho pravde a k uznaniu jeho hodnôt.

Úlohou laikov je vytvárať životnú syntézu medzi Evanjeliom a každodennými povinnosťami ich života. Toto sa stane najžiarivejším a najpresvedčivejším svedectvom toho, že nie strach, ale hľadanie Krista a pripojenie sa ku Nemu, je rozhodujúce pre život a rast človeka, ako aj pre vznik nových životných modelov, ktoré zodpovedajú jeho dôstojnosti.

Boh miluje ľudí! Toto jednoduché a vzrušujúce hlásanie dlhuje Cirkev človeku. Slovo a život každého jedného kresťana môže a musí dať tomuto Posolstvu zvuk: Boh ťa miluje, Kristus pre teba prišiel, Kristus je pre teba "cesta, pravda a život" (Jn 14,6)!

Táto nová evanjelizácia, ktorá sa zameriava nielen na jednotlivcov, ale na celé časti obyvateľstva v ich

rozličných situáciách, prostrediach a kultúrach, má za cieľ uskutočňovanie zreých spoločenstiev. V nich môže viera vyjadriť a uskutočniť svoj plný pôvodný význam ako osobné odovzdanie sa Kristovi a jeho Evanjeliu, ako sviatosťné stretnutie a spoločenstvo s Ním, ako v láske a v službe uskutočnená existencia.

Laici musia vnieť svoj prínos pri vznikaní takýchto spoločenstiev. Robia to nielen prostredníctvom svojej aktívnej a zodpovednej účasti na živote spoločenstva, ale aj svojou misionárskou horlivosťou a angažovaním sa voči tým, ktorí ešte neveria, alebo ktorí už nežijú vieru, ktorú prijali v krste.

Mladším generáciám majú laici dávať systematickú katechézu ako veľmi hodnotnú a stále potrebnejšiu pomoc. Otcovia Synody hľadali s veľkou vďačnosťou na prácu katechétov a uznali, že im prislúcha "veľmi významná úloha pri vedení spoločenstiev".¹²⁵ Zaiste, prvými a nenahraditeľnými katechétmi svojich detí sú kresťanskí rodičia, pretože ich k tomu uschopňuje sviatosť manželstva. Musíme si však byť vedomí toho, že každý pokrstený má právo, aby bol vzdelávaný, vychovávaný a vedený v kresťanskej viere a v kresťanskom živote.

Id'te do celého sveta

Chl 35. Cirkev spoznáva a prežíva momentálnu naliehavosť novej evanjelizácie. Nemôže sa však odtiahnuť od trvalej úlohy hlásať Evanjeliu všetkým tým - miliónom mužov a žien - ktorí ešte nepoznajú Krista - Vykupiteľa človeka. Túto vyslovene misionársku úlohu zveril Ježiš svojej Cirkvi a kladie jej ju denne znovu ako úlohu.

Spolupôsobenie laikov na tejto oblasti nikdy nechýbalo. Dnes sa však ono stáva stále nutnejším a cennejším. Pánova výzva: "Id'te do celého sveta" zasahuje dnes ešte mnoho veľkodušných laikov, ktorí sú ochotní opustiť svoje životné prostredie, svoju prácu, svoju krajinu alebo vlasť, aby aspoň na určitý čas išli do misijnej oblasti. Aj kresťanskí manželia vydávajú až dodnes podľa príkladu Akvilu a Priscily (por. Sk 18; Rim 16,3n.) svojou prítomnosťou a účinnosťou v misijných oblastiach povzbudivé svedectvo ich plamennej lásky ku Kristovi a k Cirkvi. Opravdivou misionárskou prítomnosťou je aj život tých, ktorí sa z rozličných dôvodov zdržujú v oblastiach, v ktorých Cirkev ešte nezapustila korene a tam dosvedčujú svoju vieru.

Misionársky problém sa dnes však v Cirkvi stavia s takou veľkou šírkou a prenikavosťou, že iba opravdivo solidárna spoluzodpovednosť všetkých členov Cirkvi - jednotlivcov a spoločenstiev - môže mať nádej na účinnú odpoveď.

Výzva II. vatikánskeho koncilu čiastkovým (partikulárnym) cirkvám si zachováva svoju celú aktuálnosť, ba musí byť prijímaná ešte obsiahlejšie a rozhodnejšie. "Keďže miestna cirkev má byť čo najdokonalejším obrazom všeobecnej Cirkvi, nech si je plne vedomá toho, že je poslaná aj k tým, čo neveria v Krista a žijú spolu s ňou na tom istom území".¹²⁶

Cirkev musí dnes v oblasti evanjelizovania urobiť veľký krok dopredu a nastúpiť do novej historickej etapy svojej misionárskej dynamiky. Vo svete, ktorý sa odstránením vzdialenosti stáva stále menším, musia spoločenstvá hľadať vzájomné spojenie, vymieňať si sily a prostriedky a vzájomne sa angažovať v jednom a spoločnom poslaní: hlásať a žiť Evanjeliu. "Takzvané mladé cirkvi" - mienili synodálni otcovia - "potrebujú sily starších cirkví. Staršie cirkvi však potrebujú svedectvo a elán mladších, aby tak jednotlivé cirkvi čerpali z bohatstva druhých".¹²⁷

V tejto novej etape predstavuje výchova a vzdelávanie nielen miestneho kléru, ale aj zreých a zodpovedných laikov v mladých cirkvách podstatný a nezrieknuteľný moment "plantatio Ecclesiae" ("sadenie Cirkvi").¹²⁸ Tak samé evanjelizované spoločenstvá vstupujú do iných častí sveta, aby realizovali poslanie hlásať Kristovo Evanjeliu.

Svojím životným príkladom môžu laici prispievať k tomu, aby zlepšovali kvalitu vzťahov medzi ľuďmi rozličných náboženstiev. Synodálni otcovia k tomuto poznamenali: "Cirkev dnes všade žije uprostred ľudí rozličných náboženstiev... Všetci veriaci a predovšetkým laici, ktorí či už vo svojej vlasti alebo v krajinách, do ktorých sa vysťahovali, žijú medzi ľuďmi iných náboženstiev, musia byť pre nich znamením Pána a jeho Cirkvi, tak ako to zodpovedá životnej situácii každého jedného miesta. Dialóg medzi náboženstvami má dnes prvoradý význam, pretože privádza k láske a ku vzájomnej úcte, odstraňuje predsudky medzi veriacimi rozličných náboženstiev, alebo ich prinajmenšom oslabuje a podporuje jednotu a priateľstvo medzi národmi".¹²⁹

Pre evanjelizovanie sveta potrebujeme predovšetkým evanjelizátorov. Preto sa musíme všetci cítiť zodpovední, zvlášť kresťanské rodiny, za vzbudenie a vyzrievanie vyslovene misionárskych povolaní - ako kňazov, rehoľníkov, alebo v laickom stave. Musíme ich podporovať všetkými prostriedkami a predovšetkým nesmieme nikdy zanedbávať Ježišom uprednostňovaný prostriedok modlitby, zodpovedajúco jeho slovám: "Žatva je veľká, ale robotníkov málo. Preto proste Pána žatvy, aby poslal robotníkov na svoju žatvu." (Mt 9,37-38).

Žiť Evanjeliu v službe ľuďom a spoločnosti

Chl 36. Pretože Cirkev v sile Ducha prijíma a hlása Evanjeliu, stáva sa evanjelizovaným a evanjelizujúcim spoločenstvom. Z tohto dôvodu sa stáva služobnicou ľudí. V nej prijímajú laici účasť na poslaní slúžiť ľuďom a

spoločnosti. Prvým cieľom Cirkvi je celkom iste Božie Kráľovstvo, "ktorého zárodok a začiatok... na zemi" predstavuje ona.¹³⁰ Preto je úplne zasvätená osláveniu Otca. Kráľovstvo je však prameňom úplného oslobodenia a celej spásy pre ľudí: Cirkev s nimi žije a kráča v hlbokaj a opravdivej solidarite s dejinami ľudstva.

Cirkev má poverenie, aby odhaľovala svetu Božie tajomstvo, ktoré sa zjavilo v Ježišovi Kristovi. Cirkev súčasne zvestuje človeku človeka, objasňuje mu zmysel jeho existencie a otvára ho pre plnú pravdu o ňom samom a o jeho cieľi.¹³¹ Silou svojho vlastného misionárskeho poslania je Cirkev povolaná k tomu, aby slúžila človeku. Táto služba predovšetkým tkvie v nevysvetliteľnej a otriasajúcej skutočnosti, že "Boží Syn... sa vo svojom vtelení určitým spôsobom zjednotil s každým človekom".¹³²

Preto je človek "prvou cestou, ktorú musí nastúpiť" Cirkev pri plnení svojho poslania: človek je prvou a základnou cestou Cirkvi, cestou, ktorú predznačil sám Kristus a ktorá vedie nezmeniteľne cez tajomstvo vtelenia a vykúpenia".¹³³

Niečo podobného opakovane vyslovil II. vatikánsky koncil v svojich rozličných dokumentoch s veľkou určitosťou a jasnosťou. V jednom zvlášť významnom texte z konštitúcie *Gaudium et spes*, čítame: "Avšak Cirkev, sledujúc svoj vlastný cieľ, sprostredkúva človeku nielen život Boží, ale určitým spôsobom šíri po celom svete odlesk jeho svetla najmä tým, že ozdravuje a pozdvihuje dôstojnosť ľudskej osobnosti, že upevňuje súdržnosť ľudskej spoločnosti a že dáva každodennej ľudskej činnosti hlbší zmysel a význam. Cirkev verí, že prostredníctvom svojich jednotlivých členov a celého svojho spoločenstva môže takto značne prispieť k tomu, aby sa ľudstvo a jeho dejiny stali ľudskejšími."¹³⁴

Celá Cirkev je zodpovedná za túto službu ľudskej rodine. Na základe svojho "svetského charakteru", ktorý ich zaväzuje vlastným a nenahraditeľným spôsobom ku kresťanskej inšpirácii časného poriadku, prislúcha laikom v tomto rámci zvláštna úloha.

Podporovať dôstojnosť človeka

Chl 37. Znovu objaviť pre seba i pre iných neporušiteľnú dôstojnosť každého jedného človeka je podstatnou úlohou, ba v istom zmysle centrálnou a všetky ostatné obsahujúcou úlohou v kontexte služby ľudskej rodine, ku ktorej je povolaná Cirkev a v nej laici.

Uprostred všetkých pozemských stvorení je iba človek "osobou", vedomým a slobodným subjektom a preto aj "stredom a vrcholom" všetkého toho, čo je na zemi.¹³⁵

Osobná dôstojnosť je najcennejším bohatstvom, ktoré človek vlastní a na základe ktorého transcenduje, čo sa hodnoty týka, celý materiálny svet.

Ježišove slová "veď čo osoží človekovi, keby aj celý svet získal a svojej duši by uškodil?" (Mk 8,36), obsahujú usmerňujúcu a povzbudzujúcu antropologickú výpoveď: hodnota človeka nespočíva v tom, čo on "má" - keby aj celý svet získal - ale v tom, "čím on je": nie tak veľmi sa rátajú bohatstvá sveta, ale bohatstvo človeka, to bohatstvo, ktorým je človek sám.

Kráša dôstojnosti človeka sa plne prejavuje, keď uvážime pôvod a jeho cieľové zameranie: stvorený Bohom na Boží obraz a podobu, vykúpený drahocennou Krvou Kristovou je človek povolaný, aby bol "Božím dieťaťom v Synovi" a živým chrámom Svätého Ducha. Je povolaný k večnému životu v oblažujúcom spoločenstve s Bohom. Preto každé urazenie dôstojnosti človeka kričí, volá pred Božou tvárou po pomste a je urážkou Stvoriteľa človeka.

Na základe svojej osobnej dôstojnosti je človek sám osebe a sám pre seba vždy hodnotou a ako taký sa musí chápať a s ako takým sa s ním musí zaobchádzať. Nesmie sa chápať a nesmie sa s ním zaobchádzať ako s použiteľným predmetom, ako s nástrojom, ako s nejakou vecou.

Osobná dôstojnosť je základom rovnosti všetkých ľudí. Z tejto dôstojnosti sa odvodzuje absolútna neprípustnosť rozličných foriem diskriminácie, ktorá žiaľ, neustále triešti a ponizuje ľudskú rodinu, podmienená rasovými, hospodárskymi, sociálnymi, politickými, zemepisnými alebo inými rozdielmi. Každá diskriminácia predstavuje neznesiteľnú nespravodlivosť, nie tak kvôli napätiam a konfliktom, ktoré môže v spoločnosti vyvolávať, ale kvôli porušeniu ľudskej dôstojnosti. Diskriminácia je nielen urážkou dôstojnosti obete nespravodlivosti, ale ešte viac, je urážkou dôstojnosti toho, ktorý sa nespravodlivosti dopúšťa.

Osobná dôstojnosť je základom rovnosti všetkých ľudí a aj základom účasti a solidarity ľudí navzájom. Dialóg a spoločenstvo sú veľmi hlboko zakorenené v tom, čím ľudia "sú". Toto zakorenenie v bytí je hlbšie a pôvodnejšie, než zakotvenie v tom, čo ľudia "majú".

Osobná dôstojnosť je nezničiteľným majetkom každého jedného človeka. Treba pochopiť nesmiernu silu tohto tvrdenia, ktoré sa odvodzuje z jednorázovosti a neopakovateľnosti každého jedného človeka. Z toho sa odvodzuje, že jednotlivec sa nemôže nivelizovať všetkým tým, čo ho chce rozdrviť a zničiť v anonymite: kolektívu, inštitúcie, štruktúry a systému. Osoba nie je pre svoju jedinečnosť ani číslom, ani článkom reťaze, ani časťou systému. Najradikálnejšie a najvznešenejšie dosvedčenie hodnoty každého jedného človeka dal Syn Boží, keď sa stal človekom v lone ženy. O tom nám ešte dnes rozprávajú kresťanské Vianoce.¹³⁶

Úcta pred nedotknuteľným právom na život

Chl 38. Efektívne uznávanie osobnej dôstojnosti každého jedného človeka si vyžaduje obranu a podporovanie ľudských práv, ako aj úctu pred nimi. Tieto práva sú prirodzenými právami, univerzálnymi právami, nedotknuteľnými právami: nikto, ani jednotlivec, ani skupina, ani autorita, ani štát nemôže ich meniť alebo zrušiť, pretože pochádzajú od samého Boha.

Nedotknuteľnosť osoby, ktorá je odrazom absolútnej nedotknuteľnosti samého Boha, nachádza svoje prvé a najzákladnejšie vyjadrenie v nedotknuteľnosti ľudského života. Keď sa právo na život, ako prvé a základné právo neobraňuje s veľkou rozhodnosťou, ako podmienka pre všetky ostatné práva osoby, zostáva aj oprávnené opakované poukazovanie na ľudské práva, na právo na zdravie, byt, prácu, založenie rodiny, kultúru atď. - falošným a iluzórnym.

Cirkev nikdy nerezignovala pred všetkými porušeniami práva na život, ktoré má každý človek, nech sa to deje od jednotlivcov, alebo samotnou autoritou. Každý človek je vo všetkých fázach svojho rozvoja nositeľom tohto práva: od počatia až po prirodzenú smrť; zostáva ním v každej situácii: v zdraví alebo v chorobe, v dokonalosti alebo v narušení, v bohatstve alebo v chudobe. II. vatikánsky koncil výslovne vyhlasuje: "Ďalej všetko, čo je proti samému životu, teda vraždy každého druhu, genocídiá, potraty, eutanázia ako aj samovraždy; všetko, čo uráža ľudskú dôstojnosť, ako sú neľudské životné podmienky, svojvoľné zatvárania, deportácie, otroctvo, prostitúcia, kupčenie so ženami a mladistvými; taktiež nečestné pracovné podmienky, v ktorých sa zaobchádza s pracujúcimi ako s obyčajnými nástrojmi ziskuchtivosti a nie ako so slobodnými a zodpovednými osobami: všetky tieto a im podobné veci sú naozaj nehanebné a poškrvňujú civilizáciu, pričom sú viac na potupu tým, čo ich páchajú, než tým, čo podstupujú bezprávie, a konečne, sú ťažkou urážkou Stvoriteľa".¹³⁷

Každému je dané poslanie a zodpovednosť za uznanie osobnej dôstojnosti každého človeka a za obranu práva na život. Niektorí laici sú však k tomu povolaní zvláštnym spôsobom: rodičia, vychovávatelia, pracujúci v zdravotníctve a nositelia hospodárskej i politickej moci.

V láskyplnom a veľkodušnom prijatí každého ľudského života, predovšetkým slabého alebo chorého, prežíva dnes Cirkev zvlášť rozhodujúci okamih svojho poslania, ktoré je o to nutnejšie, že sa stále viac šíri "kultúra smrti". "Avšak Cirkev je pevne presvedčená, že ľudský život, aj slabý a trpiaci, je vždy nádherným darom Božej dobroty. Proti pesimizmu a egoizmu, ktoré zatemňujú svet, stojí Cirkev na strane života; v každom ľudskom živote je schopná objaviť jas onoho "Áno", onoho "Amen", ktorým je sám Kristus (por. Zjav 3,14). Oproti "nie", ktoré vnika do sveta a pôsobí v ňom, stavia Cirkev toto živé "Áno" a tak obraňuje človeka a svet pred tými, ktorí bojujú proti životu a udúšajú ho".¹³⁸ Laikom, ktorí sú na základe svojho povolania alebo zamestnania bezprostredne konfrontovaní s kladným postojom k životu prislúcha, aby robili konkrétnym a účinným to "Áno" Cirkvi k ľudskému životu.

Nové možnosti a zodpovednosti, ktoré siahajú až po hranice ľudského života, sa dnes otvorili prostredníctvom enormného vývoja biologických a medicínskych vied a prostredníctvom prekvapujúcich možností: človek je aj dnes v stave nielen "pozorovať", ale aj "manipulovať" ľudský život v jeho začiatku a v prvých štádiách vývoja. Morálne svedomie ľudstva nemôže zostať ani indiferentným, ani nedotknutým pred obrovskými krokmi technickej moci, ktorá nadobúda stále obsiahlejšiu a prenikavejšiu nadvládu nad procesmi plodenia a nad prvými fázami ľudského života. Azda práve v tejto oblasti viac, než ktorejkoľvek inej, sa javí múdrosť ako jediná zachraňujúca kotva, ktorá pobáda človeka vo vedeckom a experimentálnom bádani k tomu, aby konal s inteligenciou a láskou, to znamená s úctou, ba ešte lepšie, s uctievaním nedotknuteľnej dôstojnosti každého jedného človeka už od prvého okamihu jeho existencie. Tomu je tak vtedy, keď veda a technika legitímnymi prostriedkami sa zasadujú za obranu života a za uzdravenie choroby od prvého okamihu a - na základe dôstojnosti samotného bádania - odmietajú zásahy, ktoré menia genetický stav jednotlivca a ľudského rodu.¹³⁹

Laici, ktorí pracujú rozličným spôsobom a na rozličných úrovniach vo vede a technike, ako aj v medicínskej, sociálnej, zákonnej a hospodárskej oblasti, musia sa odvážne postaviť voči "výzvam", ktoré vyplývajú z nových problémov bioetiky. Ako povedali synodálni otcovia, "kresťania musia vykonávať svoju zodpovednosť ako páni vedy a technológie a nie ako ich otroci... V perspektíve morálnych "výziev", ktoré vyplývajú z novej a nesmiernej technologickej moci, ktorá ohrozuje nielen základné práva človeka, ale aj biologickú existenciu ľudského rodu, je nanajvýš dôležité, aby kresťanskí laici - s pomocou celej Cirkvi - sa považovali za zodpovedných za to, aby priviedli kultúru späť ku princípom opravdivého humanizmu, aby podporovanie a obrana ľudských práv v ich vlastnej podstate našli istejší a dynamickejší základ v tej podstate, ktorú zjavilo ľudom hlásanie evanjelia."¹⁴⁰

Dnes je naliehavo nutná bedlivosť všetkých vzhľadom na kumulovanie moci, zvlášť technologickej moci. Lebo táto smeruje k tomu, aby manipulovala nielen biologickú prirodzenosť, ale aj obsahy samotného ľudského svedomia a životné projekty ľudí a tak zväčšovala diskrimináciu a vytlačanie na okraj celých národov.

Sloboda vzývať Božie meno

Chl 39. Úcta pred osobnou dôstojnosťou, ktorá zahŕňa obranu a podporovanie ľudských práv, si vyžaduje

uznanie náboženskej dimenzie človeka. Toto nie je iba "konfesionálna" požiadavka, ale je to nutnosť, ktorá má svoje nezničiteľné korene v realite človeka samého. Vzťah k Bohu je v skutočnosti súčasťou "bytia" a "existencie" človeka: v Bohu "žijeme, hýbeme sa a sme" (Sk 17,28). Aj keď nie všetci veria v túto pravdu, predsa tí, čo sú o nej presvedčení, majú právo na úctu voči svojej viere a svojim životným rozhodnutiam, ktoré z toho vyplývajú na individuálnej a spoločenskej rovine. Toto je právo na slobodu svedomia a na náboženskú slobodu, ktorých efektívne uznanie sa počíta ku najvyšším dobrám a k najťažším povinnostiam každého jedného národa, ktorý chce poskytnúť skutočné dobro človeku a spoločnosti: "Náboženská sloboda je nezrieknuteľnou požiadavkou osobnej dôstojnosti každého jedného človeka. Predstavuje základný kameň v budove ľudských práv a je preto nenahraditeľným faktorom blaha ľudí a celej spoločnosti, ako aj osobného uskutočnenia každého jedného. Z toho vyplýva, že sloboda jednotlivcov a spoločenstiev smieť dosvedčovať a praktizovať vlastné náboženstvo je podstatnou súčasťou mierového spolužitia medzi ľuďmi..."

Občianske a spoločenské právo na náboženskú slobodu sa dotýka najintímnejšej sféry svedomia. Preto sa môže stať smerodajným kritériom a v istom zmysle mierou iných základných práv".¹⁴¹

Synoda nezabudla na mnohých bratov a sestry, ktorí sa tomuto právu ešte netešia. Kvôli vyznávaniu svojej viery musia brať na seba nepríjemnosti, vytlačanie na okraj, utrpenie, prenasledovanie a dokonca smrť. Väčšina týchto bratov a sestier sú kresťanskí laici. Hlásanie evanjelia a kresťanské svedectvo života v utrpení a v mučeníctve predstavujú najvyššiu formu apoštolátu Kristových učeníkov, tak ako láska k Pánu Ježišovi až po oddanie života predstavuje mimoriadny prameň plodnosti pre výstavbu Cirkvi. Takto ukazuje svoju životnú silu mystický viničný koreň, ako to vyzdvihuje svätý Augustín: "Ako to bolo predpovedané od prorokov a od samého Pána, stáva sa tento vinič, ktorého plodné ratolesti sa rozprestierajú do celého sveta, životaschopnejším, keď je skropený mnohou krvou mučeníkov."¹⁴²

Celá Cirkev je vďačná za tento príklad a za tento dar: v týchto svojich synoch a dcérach nachádza základ k obnoveniu dynamiky svojho svätého a apoštolského života. V tomto zmysle považovali otcovia synody za svoju zvláštnu povinnosť "ďakovať tým laikom, ktorí ako neúnavní svedkovia viery, napriek obmedzeniam slobody a zrieknutia sa vysvätených nositeľov úradu, stoja vo vernosti ku Apoštolskej Stolicy.

Obetujú všetko, dokonca vlastný život. Týmto spôsobom vydávajú laici svedectvo o podstatnej vlastnosti Cirkvi: Božia Cirkev žije z božej milosti, a táto pravda sa výrazným spôsobom vyjadruje v mučeníctve."¹⁴³

Čo sme doteraz povedali o úcte voči osobnej dôstojnosti a o uznaní ľudských práv, to je zodpovednosťou každého jedného kresťana, každého jedného človeka. Musíme však poukázať na to, že tento problém pozná dnes univerzálnu dimenziu: ide naozaj o otázku, ktorá zasahuje celé skupiny ľudí, ba celé národy, ktorých základné práva sa násilne šliapu. Z toho vyplývajú vo vývoji nerovnosti medzi rozličnými svetmi, ktoré sa otvorene pranierovali v nedávno vydané encyklike Sollicitudo Rei Socialis.

Úcta voči človeku presahuje požiadavky individuálnej morálky, predstavuje sa ako základné kritérium, ba ako najdôležitejší základný pilier štruktúry samotnej spoločnosti, pretože táto je celá zameraná na osobu.

Tak ku zodpovednosti slúžiť ľuďom pristupuje ďalšia, slúžiť spoločnosti; obe ako všeobecný cieľ kresťanského inšpirovania sekulárnej oblasti, ku ktorému sú laici povolani v im vlastnej a špecifickej modalite.

Rodina, prvý priestor pre sociálne angažovanie

Chl 40. Človek pozná sociálnu dimenziu, ktorá mu je vrodená, vložená do jeho štruktúry. Zvnútra je povolaný ku spoločenstvu s inými a k plnej oddanosti voči nim: "Boh, ktorý sa otcovsky stará o všetkých, chce, aby všetci ľudia tvorili jedinú rodinu a správali sa jeden k druhému ako bratia".¹⁴⁴ Spoločnosť, ktorá je plodom a znakom sociability človeka, dosahuje svoju plnú pravdu, keď sa stáva spoločenstvom osôb.

Medzi človekom a spoločnosťou jestvuje interdependencia (vzájomná závislosť) a reciprocita (vzájomnosť): čo sa urobí pre osobu, to je službou spoločnosti, a čo sa urobí pre spoločnosť, to je v prospech osoby. Preto je apoštolské zaangažovanie laikov v časovom poriadku vždy a neoddeliteľne súčasne službou človeku v jeho jedinečnosti a neopakovateľnosti, aj službou všetkým ľuďom.

Sociálna dimenzia človeka nachádza svoje prvé a pôvodné vyjadrenie v manželskom páre a v rodine: "Boh nestvoril človeka samotného: od počiatku "ich stvoril ako muža a ženu" (Gn 1,27). Ich zväzok je prvotnou formou ľudského spoločenstva."¹⁴⁵ Ježiš chcel vrátiť manželskému páru jeho plnú dôstojnosť a rodine jej vnútornú pevnosť, (por. Mt 19,3-9); sv. Pavol poukázal na hlboký vzťah medzi manželstvom a tajomstvom Krista a Cirkvi (por. Ef 5,22-26, 4; Kol 3,18-21; 1Pt 3,1-7).

Manželský pár a rodina sú primárnym miestom sociálneho angažovania sa laikov. Možno ku nim správne pristupovať iba s presvedčením o ich nenahraditeľnej hodnote pre rozvoj spoločnosti a Cirkvi.

Ako kolíska života a lásky, v ktorej sa človek "rodí" a "rastie", predstavuje rodina základnú bunku spoločnosti. Keď egoizmus, propaganda proti pôrodnosti, totalitárne politiky, morálna chudoba, fyzická a kultúrna bieda, hedonistické a konzumistické mentality chcú uskrtiť prameň života a ideologické systémy sa spájajú s mnohorakým nedostatkom záujmu a lásky, aby pozbavili rodinu výchovnej úlohy, musí sa vychádza v ústrety tomuto spoločenstvu so zvláštnou starostlivosťou.

Vyžaduje sa obsiahle, do hĺbky siahajúce a systematické zasadenie sa, ktoré bude podporované nielen kultúrou, ale aj materiálnymi prostriedkami a zákonodarnými orgánmi k tomu, aby rodina mohla splňať svoju úlohu ako prvé miesto "humanizovania" osoby a spoločnosti.

Apoštolské angažovanie sa laikov smeruje ponajprv k tomu, aby vzbudzovalo v rodine vedomie jej identity ako prvej bunky spoločnosti a jej pôvodnej úlohy. Prostredníctvom toho sa má rodina stále viac stávať aktívnym a zodpovedným protagonistom svojho rastu a svojej účasti na živote spoločnosti. Rodina môže a musí požadovať od všetkých, predovšetkým od verejných autorít, úctu voči právam, ktoré môžu zachrániť spoločnosť, pretože zachraňujú rodinu.

To, čo sa uvádza v apoštolskom liste Familiaris Consortio o účasti na živote spoločnosti,¹⁴⁶ a čo formulovala sv. Stolica na prosby biskupskej Synody 1980 ako "Chartu práv rodiny", to obsahuje dokonalý a organický program pre všetkých laikov, ktorí sa zasadujú rozličným spôsobom za podporovanie hodnôt a práv rodiny. Uskutočnenie tohto programu musí byť tým naliehavejšie a rozhodnejšie, čím hlbší a systematickejší charakter nadobúdajú útoky proti stabilite a plodnosti rodiny, ako aj pokusy vytlačiť ju na okraj spoločnosti a zmenšiť jej sociálnu závažnosť.

Skúsenosť ukazuje, že civilizácia a pevnosť národov sú určované predovšetkým ľudskou kvalitou ich rodín. Preto nadobúda apoštolská činnosť v službe rodine neporovnateľný sociálny význam. Cirkev je o tom veľmi hlboko presvedčená. Vie, že: "Budúcnosť ľudstva ide cez rodinu".¹⁴⁷

Láska, duša a základ solidarity

Chl 41. Služba spoločnosti sa môže vyjadriť a uskutočniť rozličným spôsobom: Od voľných a neformálnych modalít až po inštitucionálne, od pomoci jednotlivcom až po pomoc rozličným skupinám a spoločenstvám. Celá Cirkev je ako taká povolaná k službe lásky: "Avšak, ako Svätá Cirkev vo svojich začiatkoch spájala eucharistickú večeru s hodmi lásky (agapami), a tým sa ukázala celá zjednotená zväzkom lásky okolo Krista, priam tak v každom čase láska bola jej rozpoznávacím znakom. A hoci sa teší z podujatí iných, dobročinnú lásku si obhajuje ako svoju povinnosť a neodňateľné právo. Cirkev má teda v nevšednej úcte milosrdenstvo voči chudobným a chorým, ako aj charitatívne a svojpomocné diela na úľavu ľudských tiesní každého druhu".¹⁴⁸ Bezprostredným a všeobecným obsahom kresťanského inšpirovania časného poriadku, ktorý je špecifickou úlohou laikov, zostáva láska k blížnemu v jej tradičných a vždy nových formách telesných a duchovných skutkov milosrdenstva.

Prostredníctvom lásky k blížnemu laici žijú a dosvedčujú svoju účasť na moci Syna človeka, ktorý "neprišiel, aby sa dal obsluhovať, ale aby slúžil". (Mk 10,45) Laici žijú a dosvedčujú túto kráľovskú funkciu najjednoduchším, všetkým vždy prístupným, avšak súčasne aj najvznešenejším spôsobom, pretože láska je najväčším darom, ktorý darúva Duch pre výstavbu Cirkvi (por. 1Kor 13,13) a pre dobro ľudstva. Je to láska, ktorá oduševňuje a odôvodňuje účinnú a pre všetky potreby ľudí otvorenú solidaritu.

Nielen jednotlivci, ale aj skupiny a spoločenstvá musia uskutočňovať túto lásku, lebo je potrebná a bude stále potrebnejšia. Nič a nikto ju nemôže nahradiť a nanahradiť ju, ani mnohé inštitúcie a iniciatívy verejných orgánov, keď sa tieto pokúšajú zohľadniť neraz ťažké a veľmi rozšírené potreby nejakého národa. Paradoxným spôsobom je láska tým nutnejšia, čím sa stávajú inštitúcie komplexnejšími vo svojej organizácii a chcú spravovať každý možný priestor. Napokon sú vyprázdňované neosobným funkcionalizmom, prehnanou byrokraciou, nespravodlivými súkromnými záujmami, ľahkomyselným a rozšíreným nedostatkom záujmu. Práve v tomto kontexte vznikajú a rastú, predovšetkým v organizovaných spoločnostiach, rozličné formy dobrovoľnej aktivity, ktoré sa aktualizujú v pestrosti služieb a diel. Ak sa má naozaj uskutočňovať ako nezištná služba dobru ľudí, predovšetkým najnúdznejších a tých, na ktorých zabúdajú sociálne služby, môže sa dobrovoľná aktivita chápať ako významná forma apoštolátu, v ktorej pripadá prednostná úloha laikom, mužom a ženám.

Všetci sú adresátmi a protagonistami politiky

Chl 42. Láska, ktorá slúži človeku a miluje ho, nemôže byť odtrhnutá od spravodlivosti: jedna ako aj druhá vyžadujú, každá svojím spôsobom, plné uznanie práv osoby, ktorým je spoločnosť so všetkými svojimi štruktúrami a inštitúciami priradená.¹⁴⁹

Aby kresťanský inšpiroval časný poriadok v spomenutom zmysle služby človeku, nemôžu sa laici zrieknuť zapojenia sa do "politiky", to znamená, do rozličných a mnohorakých iniciatív, na hospodárskej, sociálnej, zákonodárnej, správnej a kultúrnej úrovni, ktoré slúžia organickému a systematickému podporovaniu všeobecného dobra. Ako synodálni otcovia opätovne konštatovali, majú všetci a každý jednotlivo, povinnosť a právo zúčastňovať sa na politike, aj keď rozličným a komplementárnym spôsobom i úrovňou a na základe rozličných a komplementárných úloh i zodpovednosti. Obžaloby arrivizmu, modloslužby moci, egoizmu a korupcie, ktoré sa neraz vznášajú proti členom vlády, poslancom parlamentov, vládnucim triedam a politickým stranám, ako aj rozšírená mienka, že politika je oblasťou nevyhnutného morálneho ohrozenia, žiadnym

spôsobom neospravedľuje skepticizmus, alebo odvrátenie sa kresťanov od verejných záležitostí. Ale skôr na tomto pozadí nadobúdajú plný význam slová II. vatikánskeho koncilu: "Cirkev pokladá za chváľitebnú a úctyhodnú činnosť tých, čo sa v službe ľudí venujú verejným záujmom a berú na seba zodpovednosť za tieto záležitosti".150

Politika, ktorá je zameraná na osobu a spoločnosť, nachádza svoje základné kritérium v úsilí o všeobecné dobro, ako o dobro všetkých ľudí a celého človeka, dobro, ktoré sa ponúka slobodnému a zodpovednému prijatiu jednotlivcom a skupinám. "Politické spoločenstvo" - tak čítame v konštitúcii Gaudium et spes - "jestuže teda v záujme verejného blaha, v ňom má plné opodstatnenie a svoj zmysel, z neho odvodzuje aj svoje pôvodné a vlastné právo. Verejné blaho však spočíva v súhrne spoločenských podmienok, v ktorých by mohli jednotlivci, rodiny a organizácie plnšie a ľahšie dosiahnuť svoju vlastnú dokonalosť".151

Politika zameraná na človeka a spoločnosť, nachádza ponad to svoje kontinuálne smernice v obrane a podporovaní spravodlivosti, ktorú chápe ako "čnosť", ku ktorej sa všetci musia vychovávať, a ako "morálnu silu", ktorá nesie úsilie o uznanie práv a povinností všetkých a každého jedného na základe osobnej dôstojnosti človeka.

Pri vykonávaní verejnej moci je rozhodujúci duch služby. Iba tento môže udržať činnosť politikov, povedľa nutnej kompetencie a schopnosti, "priehľadnou" a "čistou", ako to ľud oprávnene žiada. Predpokladom toho je odmietanie a rozhodné premáhanie určitých pokušení, ako je nečestnosť a lož, premárnenie verejných prostriedkov v prospech niekoľkých a so ziskuchtivými záujmami, používanie dvojznačných a nedovolených spôsobov, aby sa v každom prípade moc získala, udržala a zväčšila.

Ako vyzdvihuje konštitúcia Gaudium et spes, laici, ktorí sa angažujú v politike, majú rešpektovať autonómiu pozemských skutočností: "Je veľmi dôležité, najmä v spoločnosti pluralistického typu, mať správny názor na vzťahy medzi politickým spoločenstvom a Cirkvou, a robiť jasný rozdiel medzi tým, čo jednotlivci alebo organizovaní veriaci podnikajú vo svojom mene ako občania, dajúc sa viesť svojím kresťanským svedomím, a čo konajú v mene Cirkvi vedno so svojimi duchovnými pastiermi.

Cirkev vzhľadom na svoje poslanie a pole pôsobnosti nijakým činom nesplýva s politickým spoločenstvom, ani sa neviaže na žiaden politický systém, takže je symbolom a zároveň záštitou transcendentnosti ľudskej osobnosti."152

Súčasne musia laici - tak sa to dnes pociťuje ako naliehavá nutnosť a zodpovednosť - vydávať svedectvo o tých ľudských hodnotách evanjelia, ktoré sú hlboko spojené s politickou činnosťou: sloboda a spravodlivosť, solidarita, vernosť a nezištná oddanosť dobru všetkých, jednoduchý spôsob života, prednostná láska voči chudobným a posledným. Predpokladom toho je, že sú nesení svojou účasťou na živote Cirkvi a osvietení jej sociálnym učením. Pritom im môže byť veľkou pomocou blízkosť ich spoločenstiev a ich pastierov.153

Štýl a prostriedky na uskutočňovanie politiky, ktorá chce mať za cieľ opravdivý rozvoj ľudí, sú dané v solidarite. Táto vzbudzuje aktívnu a zodpovednú účasť všetkých na politickom živote, počínajúc pri jednotlivých občanoch až po rozličné skupiny, od odborov až po strany: spoločne a jednotlivo sme všetci adresámi a protagonistami politiky. Ako som napísal v encyklike Sollicitudo Rei socialis, solidarita v tomto zmysle "nie je pocitom prázdneho súcitu alebo povrchného dotknutia utrpenia toľkých ľudí - blízkych, alebo vzdialených. Naopak, ona je pevnou a stálou rozhodnosťou zasadiť sa za "spoločné dobro", to znamená za dobro všetkých a každého jedného, pretože sme všetci zodpovední za všetkých".154

Politická solidarita sa chce dnes uskutočňovať v takej šírke, ktorá presahuje jednotlivý národ alebo jednotlivý blok národov a predstavuje sa ako kontinuitálna alebo univerzálna.

Ovocím solidárnej politickej činnosti, ale žiaľ ešte nedozretým, ktoré si všetci želajú, je mier. Vzhľadom na všetky fenomény, ktoré popierajú alebo ohrozujú mier, nemôžu zostať laici indiferentnými, dištancovanými alebo nedotknutými: násilie a vojna, mučenie a terorizmus, koncentračné tábory, militarizovanie politiky, zbrojenie, ohrozenie nukleárnymi zbraňami. Ako učenci Ježiša, ktorý je "Kniežaťom pokoja" (Iz 9,5) a "naším Pokojom" (Ef 2,14), musia laici "budovať mier" (Mt 5,8) obrátením "srdca", ako aj angažovaním sa za pravdu, slobodu, spravodlivosť a lásku, ktoré sú nevyhnutnými základmi mieru.

Laici musia spolupracovať so všetkými, ktorí opravdivo hľadajú mier a požívať špecifické národné a medzinárodné organizmy, aby dali do pohybu od základu proces formovania vedomia, ktorý by prekonával prevládajúcu kultúru egoizmu, násilia, pomsty i nepriateľstva a podporoval by na všetkých úrovniach kultúru solidarity. Táto kultúra je "cestou" k mieru a súčasne k "rozvoju".156 Synodálni otcovia vyzvali kresťanov, aby odmietli neprijateľné formy násilia, aby pestovali ochotu k dialógu a k mieru a zasadzovali sa na zriadenie spravodlivého sociálneho a medzinárodného poriadku.157

Postaviť človeka do stredu hospodársko-sociálneho života

Chl 43. Hospodársko-sociálna otázka, ktorej kľúč je daný v organizácii práce, predstavuje podstatný moment služby laikov v spoločnosti.

Aktuálna živosť tejto otázky, ktorá je zjavná z rozličných vývojových stupňov a na ktorú sa pokúša dať odpoveď sociálne učenie Cirkvi, bola pripomenutá nedávno v encyklike *Sollicitudo Rei Socialis*. Preto by som ju veľmi odporúčal všetkým, zvlášť laikom.

Medzi základné piliere sociálneho učenia Cirkvi patrí princíp všeobecného určenia dobier: podľa Božieho plánu sú dobrá zeme k dispozícii všetkým ľuďom a každému jednotlivému človeku ako prostriedok pre rozvoj opravdivo ľudskej existencie. Súkromné vlastníctvo stojí v službe tohto princípu a má práve z tohto dôvodu podstatne sociálny rozmer. Práca muža a ženy je konkrétne najbežnejšou a najbezprostrednejšou cestou pre rozvoj hospodárskeho života, cestou, ktorá je súčasne právom a povinnosťou každého jedného človeka. Všetky tieto hľadiská sú zvláštnym spôsobom obsiahnuté v poslaní laikov. Cieľ a kritérium ich prítomnosti a pôsobenia všeobecne formuloval II. vatikánsky koncil: "Aj v hospodársko-sociálnom živote treba mať v úcte a napomáhať dôstojnosť a celkové povolanie ľudskej osoby, ako aj dobro celej spoločnosti. Lebo tvorcom, stredobodom a cieľom hospodársko-spoločenského života je človek."¹⁵⁸

Otriasajúce prevraty vo svete hospodárstva a vo svete práce si vyžadujú, aby sa laici angažovali v prvých líniách za riešenie týchto veľmi ťažkých problémov: boj proti rastúcej nezamestnanosti, prekonanie početných nespravodlivostí, vyplývajúcich zo zlej organizácie práce, podporovanie vzniku osobných spoločenstiev na pracovisku, ktoré rešpektujú subjektivitu a právo na účasť jednotlivca, vyvíjanie nových foriem solidarity medzi tými, ktorí sa zúčastňujú na spoločnej práci, vytváranie nových modalít podnikania, preverenie obchodných systémov, finančníctva a technologického transferu.

K tomu sa od laikov vyžaduje odborná schopnosť, ľudská česťnosť a kresťanský duch pri uskutočňovaní ich práce ako cesta ku sebaoposväteniu.¹⁵⁹ Koncil vyjadruje výslovne túto požiadavku: "Prácou si človek normálne zaobstaráva živobytie pre seba a pre svojich, dáva sa do spojenia so svojimi bratmi a preukazuje im službu, má možnosť uplatňovať naozajstnú lásku a spolupracovať na zvršení Božieho stvorenstva. Ba vieme, že človek, obetujúc svoju prácu Bohu, spája sa priam s vykupiteľským dielom Ježiša Krista, ktorý udelil práci neobyčajnú dôstojnosť tým, že On sám pracoval v Nazarete vlastnými rukami."¹⁶⁰

Vzhľadom na hospodársko-sociálny život a na prácu sa stáva dnes stále aktuálnejšou tzv. "ekologická" otázka. Človek dostal od samého Boha poverenie, aby "vládol" nad vecami a "obrábal záhradu sveta"; túto úlohu musí splňať v úcte voči podobnosti s Bohom, ktorú prijal, to znamená s rozumom a láskou. Musí sa považovať za zodpovedného za dary, ktoré mu Boh daroval a neprestajne dáva. Dar, ktorý má v rukách, musí - podľa možnosti dokonca zdokonalený - odovzdať budúcim generáciám, lebo aj tie sú prijímateľom Pánových darov: "Vláda, odovzdaná človeku Stvoriteľom, nie je žiadnou absolútnou mocou, ani nemožno hovoriť o slobode "používať ju alebo zneužívať", alebo disponovať vecami podľa ľubovôle. Ohraničenie, ktoré sám Stvoriteľ od začiatku uložil, je symbolicky obsiahnuté v zákaze "nejesť ovocie stromu" (por. Gn 2,16-17). Tento zákaz ukazuje s dostatočnou jasnosťou, že vzhľadom na viditeľnú prírodu sme podriadení, nielen biologickým, ale aj morálnym zákonom, ktoré neslobodno beztrestne prestupovať. Správna predstava o rozvoji nemôže odhliadnuť od takýchto úvah ohľadom používania prirodzených vecí - od možného obnovenia pomocných zdrojov a následkov neusporiadanej industrializácie - ktoré znova usmerňujú naše svedomie k morálnej dimenzii rozvoja".¹⁶¹

Evanjelizovať kultúru a kultúry človeka

Chl 44. Služba človeku a ľudskej spoločnosti sa vyjadruje a uskutočňuje v tvorení a odovzdávaní kultúry. Predovšetkým v našich dňoch predstavuje toto jednu z najhlavnejších úloh ľudskeho spolužitia a sociálneho pokroku. Vo svetle Koncilu pod kultúrou rozumieme "všetko to, čím človek cibrí a rozvíja svoje mnohoraké duševné a telesné vlohy; čím robí ľudskejší spoločenský život, tak v rodine, ako aj v celom občianskom spoločenstve, zdokonaľovanie mravov a ustanovizní; a napokon, čím v priebehu vekov svojimi dielami prejavuje, vyjadruje a uchováva veľké duchovné zážitky a snahy, aby mohli slúžiť na úžitok mnohých, ba celému ľudskému pokoleniu."¹⁶² V tomto zmysle sa musí kultúra chápať ako spoločné vlastníctvo každého jedného národa, ako výraz jeho dôstojnosti, slobody a kreativity, ako znamenie jeho cesty do dejín.

Predovšetkým kresťanská viera sa môže stať dejinnou a dejinne tvorivou iba z kultúry a prostredníctvom nej. Vzhľadom na rozvoj takej kultúry, ktorá odmieta nielen kresťanskú vieru, ale aj ľudské hodnoty,¹⁶³ a vzhľadom na vedecky a technologicky poznamenanú kultúru, ktorá nie je schopná odpovedať na páľčivé hľadanie pravdy a dobra, ktoré dnes horí v srdciach ľudí, si Cirkev uvedomuje naliehavú pastorálnu nutnosť venovať zvláštnu pozornosť kultúre.

Preto vyzýva laikov, aby sa odvážne a kreatívne stali prítomnými na privilegovaných miestach kultúry, akými sú svet škôl a univerzít, prostredia vedeckého a technického výskumu, miesta umeleckej tvorby a humanistického myslenia. Táto prítomnosť má nielen spoznávať, kriticky posudzovať a prípadne očisťovať prvky súčasnej kultúry, ale s pomocou pôvodného bohatstva evanjelia a kresťanskej viery ich má dvíhať na vyššiu rovinu. To, čo II. vatikánsky koncil píše o vzťahu medzi evanjeliom a kultúrou, je trvalou historickou danosťou a súčasne nanajvyš aktuálnym a nutným cieľom; tento náročný program je zverený pastorálnej

zodpovednosti celej Cirkvi a tým špecifickej zodpovednosti všetkých laikov: "Blahozvešť Kristova neprestajne obnovuje život a kultúru padlého človeka. Bojuje proti bludom a neduhom, vyplývajúcim z ustavične hroziacich zvodov hriechu a odstraňuje ich. Stále očisťuje a povznáša mravnosť národov. Nadprirodzenými bohatstvami, akoby zvnútra, zúrodňuje, upevňuje, zdokonaľuje a v Kristu obrodzuje pekné vlastnosti a vlohy každého národa a každej doby. A tak Cirkev, plniac svoje poslanie, už tým samým podnecuje a napomáha dielo civilizácie a svojou činnosťou - a to aj liturgickou činnosťou - vychováva človeka k vnútornej slobode."164

Niektoré zvlášť obsažné pasáže listu Pavla VI. Evangelii Nuntiandi si zaslúžia, aby sme ich tuná spomenuli: "Cirkev evangelizuje vtedy, ak sa snaží obrátiť osobné i kolektívne ľudské svedomie jedine silou a Božskou mocou posolstva, ktoré hlása. A tak sa usiluje premeniť aj všetku činnosť, ktorú ľudia vykonávajú spolu s ich životom a prostredím, v ktorom žijú."

Hovoríme o spoločenských vrstvách a triedach, ktoré sa majú pretvárať. Cirkvi nejde len o hlásanie Evanjelia v širších zemepisných oblastiach, alebo stále rastúcemu počtu obyvateľstva, ale ide jej aj o to, aby slová Evanjelia pretvárali zásady, podľa ktorých ľudia posudzujú rozhodujúce hodnoty, predmety, na ktoré sústreďujú všeobecný záujem, spôsob myslenia, pramene, z ktorých čerpajú podnety a vzory ľudského života, a ktoré sú v rozpore s Božím slovom a plánom spásy.

Toto všetko sa dá vyjadriť takto: nemá sa evangelizovať len nejakým okrasným spôsobom, nemá to byť len nejaký povrchný náter, ale treba evangelizovať do hĺbky a takým spôsobom, aby evangelizácia presiahla celý život. Treba evangelizovať predovšetkým kultúru. Aj jednotlivé kultúry, ktoré ľudia vytvorili. Rozchod Evanjelia s kultúrou je nesporne dráma našej doby, ako to bolo aj v iných obdobiach. Preto je potrebné vyvinúť čo najlepšie úsilie o veľkorysú evangelizáciu ľudskej kultúry, alebo presnejšie, kultúry vôbec.165

Komunikatívne prostriedky sa dnes ponúkajú ako privilegovaná cesta na vytváranie a odovzdávanie kultúr.166 Na základe rýchleho a prevratného rozvoja a obnovy a ich svetošíreho, až ku základom siahajúceho vplyvu, sa aj svet médií stáva novou hraničnou oblasťou poslania Cirkvi. Odborná zodpovednosť laikov v tejto oblasti, či jednotlivcov alebo spoločných inštitúcií a iniciatív, sa musí uznávať v celom jej význame a musí byť viac podporovaná materiálными, intelektuálnymi a pastoraálnymi prostriedkami.

Používanie a prijímanie komunikatívnych prostriedkov si vyžaduje výchovu ku kritickému, láskou k pravde nesenému zmyslu a obsiahlu obranu slobody, úctu pred osobnou dôstojnosťou a upevnenie opravdivej kultúry národov prostredníctvom rozhodného a odvážneho odmietnutia každej formy monopolizovania a manipulovania.

Pastorálna zodpovednosť laikov sa však neohraničuje na túto obranu: spásonosné Evanjelium sa musí hlásať na všetkých cestách sveta, aj na cestách tlače, kín, rádiových vysielateľov, televízie a divadla.

ŠTVRTÁ KAPITOLA ROBOTNÍCI V PÁNOVEJ VINICI

Dobří správcovia mnohorakej božej milosti

Mnohorakosť povolání

Chl 45. Podľa evanjeliového podobenstva hospodár volá robotníkov v rozličných denných dobách do svojej vinice, jedných pri brieždení, iných okolo deviatej hodiny, iných ešte okolo poludnia, okolo tretej a okolo piatej hodiny (por. Mt 20,1n.). V komentári v tejto perikope Evanjelia interpretuje Gregor Veľký rozličné časové body povolania vzhľadom na vek: "Rozličnosť hodiny - tak píše - sa môže aplikovať na rozličný vek človeka. V tejto našej interpretácii môže ráno predstavovať detstvo. Tretia hodina (deviata) sa môže chápať ako raná mladosť: slnko vystupuje na nebo, to znamená narastá žiara veku. Šiesta hodina (poludnie) je mladosť: slnko stojí akoby v strede oblohy, to znamená, že vo veku plnosti sa upevňuje sila. Vysoký vek sa znázorňuje deviatou hodinou (tretou popoludní), pretože slnko zostupuje z výšav, tak ako tento vek stráca žiaru mladosti. Jedenásta hodina (piata popoludní) je vek tých, ktorí už pokročili rokmi... Robotníci sú volaní do vinice v rozličných hodinách, aby sa naznačilo, že jeden je vedený k životu svätosti už v detstve, iný v mladosti, ďalší vo vysokom veku".167 Komentár sv. Gregora môžeme rozšíriť a aplikovať na mimoriadnu pestrosť foriem a ich prítomnosti v Cirkvi, z ktorých všetky a každá jedna sú povolané podľa rozličných povolání a situácií chariziem a služieb pracovať na príchode Božieho Kráľovstva. Táto rozličnosť je daná vekom, ale aj rozličnosťou pohlaví a mnohorakosťou darov, povolání a životných situácií a umožňuje, aby sa bohatstvo Cirkvi stalo konkrétnejším a životnejším.

MLADÍ, DETI A STARÍ ĽUDIA

Mládež - nádej Cirkvi

Chl 46. Synoda chcela oprávnené venovať zvláštnu pozornosť mládeži. Lebo v mnohých krajinách sveta predstavujú mladí polovicu celého obyvateľstva a často aj polovicu božieho ľudu, ktorý v tých krajinách žije. Už z tohoto hľadiska sú mladí mimoriadnou silou a veľkou výzvou pre budúcnosť Cirkvi. Cirkev sa učí od

mladých ich kráčaníu do budúcnosti, ktorá ich očakáva; v nich nachádza obraz a spomienku na oblažujúcu mladosť, ktorou Kristov Duch Cirkve stále obohacuje. V tomto zmysle koncil definoval mládež ako "nádej Cirkvi".168

V liste Mládeži sveta z 31.3.1985 čítame: "Cirkve pozerá na mládež; ešte viac: Cirkve vidí seba samu zvláštnym spôsobom v mládeži - vo vás všetkých a v každom jednom z vás. Tak tomu bolo od začiatku, od čias apoštolov. Slová v prvom Jánovom liste sú toho zvláštnym svedectvom: "Mládenci, vám píšem: premohli ste zlého. Napísal som vám deti: poznali ste Otca... Napísal som vám, mládenci: ste silní. Božie Slovo ostáva vo vás a premohli ste zlého." (1Jn 2,13n.). Tieto Apoštolove slová sa pripájajú k rozhovoru Krista a mladíka v Evanjeliu a zaznievajú mocným echom z generácie na generáciu.

Aj v našej generácii na konci 2. tisícročia po Kristu Cirkve vidí seba samu v mládeži".169

Mládež sa nesmie chápať iba ako predmet pastorálnej starostlivosti Cirkvi. Mladí ľudia sú vskutku, a musia byť v tom povzbudzovaní, aktívnymi subjektami, protagonistami evangelizovania a budovateľmi sociálnej obnovy.170 Mladosť je časom zvlášť intenzívneho objavovania vlastného "ja" a vlastného "životného projektu", je časom rastu, narastania v "múdrosti a v obľube u Boha a u ľudí" (Lk 2,52).

Synodálni otcovia povedali k tomu: "Mladí ľudia sú zvlášť citliví pre hodnoty spravodlivosti, nenásilia a mieru. Ich srdce je otvorené pre bratskosť priateľstvo a solidaritu. Sú nanajvýš motivovaní pre záležitosť kvality života a zachovania prírody. Sú však naplnení aj otázkami, sklamaniami, biedami a úzkosťami pred svetom, ako aj pokušeniami, ktoré sú pre nich typické".171

Cirkve musí znovu oživiť Ježišovu záľubu pre mladíka v Evanjeliu: "Ježiš naňho pozrel s láskou" (Mk 10,21).

Preto Cirkve neúnavne hlása Ježiša Krista a jeho Evanjelium ako jediné a prebohatú odpoveď na najhlbšie túžby mládeže, ako jednoznačnú a prítazlivú výzvu k osobnému nasledovaniu (Príď a nasleduj ma". Mk 10,21), ktoré je účasťou na Ježišovej synovskej láske k Otcovi a účasťou na jeho spásnom poslaní pre ľudí.

Cirkve má veľa čo povedať mládeži a mládež má veľa čo povedať Cirkvi. Tento obojstranný dialóg musí byť úprimný, jasný a odvážny. Podporuje stretnutie a výmenu medzi generáciami a pre Cirkve a spoločnosť sa stáva prameňom bohatstva a mladosti. Vo svojom Posolstve mládeži hovorí Koncil: "Cirkve sa pozerá na vás s dôverou a s láskou... Ona je opravdivou mladosťou sveta... Hľadte na ňu a nájdete v nej Kristovu tvár".172

Deti a Božie Kráľovstvo

Chl 47. Deti sú s istotou predmetom nežnej a vrúcnej lásky Pána Ježiša: ubezpečuje ich o svojom požehnaní a prisľubuje im Božie Kráľovstvo (por. Mt 19,13.15; Mk 10,14). Ježiš vyzdvihuje aktívnu účasť malých na Božom Kráľovstve. Sú výrečným symbolom a nádherným vzorom morálneho a duchovného postoja, ktorý je predpokladom dosiahnutia nebeského Kráľovstva a života v logike úplnej oddanosti Pánovi: "Veru, hovorím vám: ak sa neobrátite a nebudete ako deti, nevojdete do nebeského Kráľovstva. Kto sa teda poníži ako toto dieťa, ten je najväčší v nebeskom Kráľovstve. A kto prijme jedno takéto dieťa v mojom mene, mňa prijíma" (Mt 18,3-5; por. Lk 9,48).

Deti nám stále pripomínajú, že misionárska plodnosť Cirkvi nemá svoje životné korene v ľudských prostriedkoch a zásluhách, ale v absolútne slobodnom Božom dare. Život detí v nevinnosti a v milosti, ako aj utrpenia a utláčanie, ktoré sa im nespravodlivo spôsobujú, prinášajú na základe Kristovho kríža, im samým a celej Cirkvi duchovné obohatenie. My všetci si musíme byť vďačnejšie vedomí tejto skutočnosti.

Musíme zväziť aj to, že detstvo a mladosť poskytujú cenné možnosti pre budovanie Cirkvi a pre humanizovanie spoločnosti. V blahodárnej a pozitívnej prítomnosti detí v "domácej Cirkvi" rodiny, hovorí Koncil: "Deti ako živé údy rodiny prispievajú svojím spôsobom k posväteniu rodičov".173 Túto pravdu treba zopakovať pri aplikácii na čiastkové cirkvi a na univerzálnu Cirkve. Na túto skutočnosť upozornil už Jean Gerson, teológ a vychovávateľ z XV. storočia, pre ktorého "deti a mládež celkom iste nepredstavujú žiadnu zanedbateľnú časť Cirkvi".174

Starí ľudia a dar múdrosti

Chl 48. Starých ľudí, ktorí sú často považovaní za neužitočných, alebo dokonca za neznesiteľnú ťarchu, by som chcel upamätávať na to, že Cirkve od nich prosí a očakáva, aby pokračovali vo svojom misionárskom a apoštolskom poslaní. Splňanie tohto poslania v tomto veku je nielen možné a záväzné, ale jeho prostredníctvom nadobúda určitým spôsobom špecifickú a originálnu vlastnosť.

Biblia rada označuje starých ľudí ako symbol človeka naplneného múdrosťou a bázňou voči Bohu (por. Sir 25,4-6). V tomto zmysle by sa "dar" starého človeka mohol vidieť v tom, že je v Cirkvi a v spoločnosti svedkom tradície viery (por. Ž 44,2; Ex 12,26-27), učiteľom života (por. Sir 6,34; 8,11-12) a nositeľom lásky.

Rastúci počet starých ľudí a ich predčasný odchod zo zamestnania a práce otvárajú ich apoštolskej úlohe nové možnosti. Túto úlohu treba s rozhodnosťou vziať na seba. Treba prekonať pokušenie chcieť sa stiahnuť do minulosti, ktorá sa nevracia, aby sa kvôli ťažkostiam, ktoré znamená svet stálych novostí, vyhlo povinnostiam prítomnosti. Starí ľudia sa musia neustále sprítomňovať, aby ich úlohy v Cirkvi a v spoločnosti na základe veku

nezakusovali žiadne prerušenia, ale musia nachádzať iba nové výrazové formy. Žalmista k tomu hovorí: "Ovocie prinášajú ešte aj v starobe a zostávajú plní sily a sviežosti; ohlasujú: spravodlivý je Pán". (Ž 92,15-16). Opakujem tu, čo som povedal z príležitosti jubilejnej slávnosti pre starých ľudí: "Dosiachnutie tretieho veku sa musí považovať za privilegium: nielen preto, že nie všetci majú to šťastie dosiahnuť túto etapu, ale aj a predovšetkým preto, že táto doba poskytuje konkrétne možnosti lepšie preskúmať minulosť, hlbšie spoznať a prežívať Veľkonočné tajomstvo a stať sa v Cirkvi pre celý ľud Božím vzorom... Napriek zložitosti vašich problémov, ktoré ešte nenašli žiadne riešenie, pomalému rozpadu síl, nedostatočných sociálnych organizácií, preťahovania v oficiálnom zákonodarstve, nepochopenie egoistickej spoločnosti, nie ste na okraji života Cirkvi a nemusíte sa nazdávať, že by ste boli pasívnym prvkom vo svete, ktorý sa vyznačuje prílišným pohybom. Ste skôr aktívnymi subjektami ľudsky a duchovne plodného času vašej existencie. Ešte máte splniť jednu úlohu a byť prínosom. Podľa Božieho plánu je každý človek od prvého okamihu svojej existencie po svoj posledný výdych rastúcim životom."175

Ženy a muži

Chl 49. Otcovia Synody venovali postaveniu a úlohe ženy zvláštnu pozornosť v dvojakom ohľade: požiadavka na všetkých, aby uznali nezrieknuteľný prínos ženy pre výstavbu Cirkvi a pre rozvoj v spoločnosti; podnet k špecifickej analýze účasti ženy na živote a na poslaní Cirkvi.

Pozerajú späť na Jána XXIII., ktorý spoznal ako znamenie našej doby vedomie ženy o jej vlastnej dôstojnosti a nastúpenie žien do verejného života,176 synodálni Otcovia opakovane a rozhodne vyzdvihovali naliehavosť pozdvihnúť osobnú dôstojnosť ženy a tým jej rovnosť s mužom vzhľadom na rozličné formy diskriminovania a vytlačania na okraj, ktorým je žena vystavená kvôli svojmu ženskému bytiu.

Táto úloha prislúcha v Cirkvi a v spoločnosti všetkým, zvlášť však ženám. V mnohých častiach sveta na mnohých miestach sa musí ešte prekonávať nespravodlivá a škodlivá mentalita, ktorá chápe človeka ako vec, ako objekt, ako nástroj egoistického záujmu alebo pôžitku, ktorý si možno kúpiť, alebo predávať. Táto mentalita je tým škodlivejšia, že žena je prvou obeťou takéhoto myslenia. Výslovné uznanie osobnej dôstojnosti ženy je prvým krokom k tomu, aby sa dosahovala jej plná účasť na živote Cirkvi a na verejnom a spoločenskom živote. Výzva vo Familiaris consortio vzhľadom na mnohé diskriminovania, ktorých obeťou sa stáva žena, musí nájsť ešte obsiahlejšiu a rozhodnejšiu odpoveď: "Prosím preto všetkých, aby prostredníctvom silnejšieho a cielenejšieho špecifického pastorálneho zasadenia sa v tomto smere pôsobili na úplné odstránenie diskriminácie ženy, aby tak Boží obraz, ktorý sa odzrkadľuje bez výnimky vo všetkých ľuďoch, našiel svoje plné uznanie".177 V tej istej línii tvrdili synodálni Otcovia: "Ako výraz svojho poslania musí sa Cirkev s rozhodnosťou postaviť proti všetkým formám diskriminovania a zneužívania ženy".178 A ďalej: Dôstojnosť ženy, ktorá je vo verejnej mienke ťažko porušovaná, musí sa znovu obnoviť pomocou opravdivej úcty voči ľudským právam a prostredníctvom aplikácie sociálneho učenia Cirkvi".179

Už II. vatikánsky koncil výslovne odporúčal aktívnu a zodpovednú účasť ženy na živote a poslaní Cirkvi: "Keďže však v našich časoch majú ženy čím ďalej tým aktívnejší podiel na celom spoločenskom živote, je veľmi dôležité, aby mali širšiu účasť aj na rozličných poliach apoštolskej činnosti Cirkvi".180

Vedomie, že žena so svojimi vlastnými darmi a úlohami má zvláštnu povolanie, sa v pokoncilovom období prehĺbilo a rozšírilo. Ono našlo svoj pôvodný prameň inšpirácie v Evanjeliu a v dejinách Cirkvi. Pre veriacich zostáva Evanjelium, to znamená slovo a príklad Ježiša Krista, nutným a rozhodujúcim kritériom, ktoré je plodné a pôsobí obnovujúco aj v momentálnej historickej chvíli.

Aj keď neboli ženy povolané ku apoštolátu Dvanástich a tým ku kňazstvu, sprevádzajú mnohé ženy Ježiša v jeho službe a pomáhajú skupine apoštolov (por. Lk 8,2-3); sú prítomné pod krížom (por. Lk 23,49); zúčastňujú sa Ježišovho pochovania (por. Lk 23,55); a prijímajú a hlásajú vo veľkonočné ráno Posolstvo o zmŕtvychvstaní (por. Lk 24,1-10); vo večeradle sa modlia s apoštolmi v očakávaní Turíc (por. Sk 14,1).

Po stopách Evanjelia prvotná Cirkev sa oddeľuje od kultúry svojej doby a povoláva ženu k určitým úlohám, ktoré sú dané evanjelizovaním. Apoštol Pavol menuje vo svojich listoch aj menami mnohé ženy a spomína ich rozličné úlohy v rámci spoločenstiev a v službe prvým spoločenstvám (por. Rim 16,1-15; Flp 4,2-3; Kol 4,15 a 1Kor 11,5; 1Tim 5,16). "Ak svedectvo apoštolov zakladá Cirkev" - povedal Pavol VI. - "svedectvo žien prispieva rozhodujúco k tomu, že sýti vieru kresťanských spoločenstiev".181

Podobne ako vo svojich počiatkoch - aj keď rozličnými spôsobmi a inými dôrazmi - Cirkev poznala aj vo svojom neskoršom vývoji ženy, ktoré neraz hrali rozhodujúcu rolu a spĺňali pre Cirkev nanajvýš významné úlohy. Toto sú dejiny nesmierneho úsilia, ktoré sa často dialo v skrytosti, avšak bolo pre rast a svätosť Cirkvi nie menej rozhodujúce. Tieto dejiny musia pokračovať, treba ich rozšíriť a zhutniť, vzhľadom na rastúce a univerzálne rozšírené vedomie o osobnej dôstojnosti ženy a o jej povolání, ako aj vzhľadom na naliehavosť "novej evanjelizácie" o väčšej "humanizácie" sociálnych vzťahov.

Synodálni otcovia znovu prebrali poverenie II. vatikánskeho koncilu, ktoré odzrkadľuje posolstvo Evanjelia a Cirkevných dejín, a medzi iným formulovali toto výslovné odporúčanie: "Cirkev vo svojom živote a vo svojom

poslaní musí uznať všetky dary žien i mužov a uviesť ich do praxe".182 A ďalej: "Táto Synoda hlása, že Cirkev, aby mohla lepšie spĺňať svoje poslanie, požaduje uznanie a aplikovanie všetkých týchto darov, skúsenosti a postojov mužov a žien. (por. Kongregácia pre učenie viery, *Instructio de libertate christiana et liberatione*, 72)".183

Antropologické a teologické fundovanie

Chl 50. Predpokladom pre uznanie prítomnosti ženy v Cirkvi a v spoločnosti je starostlivé a do hĺbky idúce prebádanie antropologického fundovania ženského bytia a mužského bytia. Prostredníctvom toho sa musí sprecíziť osobná totožnosť ženy v jej vzťahu rôznosti a komplementarity k mužovi, a to nielen vzhľadom na roly, ktoré má preberať a na úlohy, ktoré má spĺňať, ale a ešte hlbšie, vzhľadom na jej štruktúru a na jej osobný význam. Otcovia Synody hlboko pociťovali túto potrebnosť, keď tvrdili, že "musia sa prehĺbiť teologické a antropologické základy pre riešenie problémov o skutočnom význame a dôstojnosti oboch pohlaví".184 Cirkev robí úvahy o antropologických a teologických základných danostiach ženského bytia a tým sa zapája do dejinného procesu rozličných hnutí za pozdvihnutie ženy. Pretože pritom preniká až ku koreňom osobného bytia ženy, Cirkev má poskytnúť cenný prínos. Predovšetkým však chce poslúchať Boha, ktorý stvoril človeka "na svoj obraz" ako "muža a ženu" (Gn 1,27). Chce prijímať aj Božie povolanie, poznať jeho plán, obdivovať ho a žiť. Tento plán bol "na začiatku" nezmazateľne vpísaný do bytia človeka - muža a ženy - a tým aj do jeho najvýznamnejších štruktúr a do jeho najhlbšej dynamiky. Tento múdry plán lásky musí byť sprístupnený s plným bohatstvom jeho obsahu: je to bohatstvo "počiatku", ktoré sa postupne zjavuje a aktualizuje v dejinách spásy a prišlo ku svojmu vrcholu v "plnosti časov", keď Boh poslal svojho Syna, "zrodeného zo ženy". (Gal 4,4) Táto "plnosť" pokračuje v dejinách. Vo viere Cirkvi musí byť vysvetľovanie Božieho plánu o žene neustále znázorňované aj životom mnohých kresťanských žien. Pritom nemožno zabúdať na prínos, ktorý môžu vnieť rozličné humanitné vedy a kultúry. Tieto môžu starostlivým rozlišovaním prispieť k tomu, aby sa oddeľovali hodnoty a práva, ktoré patria ku nezmeniteľnej podstate ženy od tých, ktoré sú dané dejinným vývojom kultúr. II. vatikánsky koncil nám pripomína, že ako Cirkev verí, "napriek všetkým zmenám sú mnohé veci, ktoré sa nemenia a ktoré majú svoj najhlbší základ v Kristovi a ten je vždy ten istý, včera i dnes i naveky (por. Hebr. 13,8)".185

Apoštolský list o Dôstojnosti a povolaní ženy pojednáva o antropologických a teologických podkladoch jej osobnej dôstojnosti ako ženy. Dokument preberá tématiku "teológie tela", o ktorej sa dlhší čas pojednávalo v stredajších katechézach. Tieto úvahy ďalej rozvíja a špecificky ich aplikuje. Tento list by chcel splniť prísľub encykliky *Redemptoris Mater*186 a súčasne aj prosbu synodálnych otcov.

Štúdium apoštolského listu *Mulieris dignitatem* môže aj kvôli samotnému svojmu charakteru ako biblicko-teologická meditácia všetkých - mužov a žien, predovšetkým však vedcov humanitných vied a odborníkov teologických disciplín - motivovať k tomu, aby pokračovali vo svojich kritických bádaniach. Vychádzajúc z osobnej dôstojnosti muža a ženy môžu sa títo odborníci pokúsiť lepšie spoznať špecifické dary a hodnoty ženského a mužského bytia, nielen v spoločenskej oblasti, ale aj v oblasti kresťanskej a sociálnej existencie. Uvažovanie o antropologických a teologických základných danostiach ženského bytia chce osvetliť kresťanskú odpoveď na opakovanú a do určitej miery akútnu otázku po "priestore", ktorý môže zaujať žena v Cirkvi a v spoločnosti.

Zo slova a správania sa Kristovho, a ktoré sú normou pre Cirkev, jednoznačne vyplýva, že na rovine vzťahu ku Kristovi nejestvuje žiadna diskriminácia. V ňom niet "ani muža, ani ženy; lebo všetci ste "jedným" v Kristu Ježišovi" (Gal 3,28). To isté platí na rovine účasti na živote a svätosti Cirkvi, ako to nádherným spôsobom dosvedčuje Joelovo proroctvo splnené na Turíce: "V posledných dňoch vylejem zo svojho Ducha na každé telo: vaši synovia a vaše dcéry budú prorokovať" (Joel 3,1; por. Sk 2,17). V apoštolskom liste o Dôstojnosti a povolaní ženy možno čítať: "Obaja - žena aj muž -...sú... v rovnakej miere schopní prijať dar Božej pravdy a lásky v Duchu Svätom. Obaja prijímajú jeho spásanosné a posväcujúce "navštívenia".187

Poslanie v Cirkvi a vo svete

Chl 51. Čo sa týka účasti na apoštolskom poslaní Cirkvi, nejestvuje žiadna pochybnosť o tom, že žena tak ako muž - na základe krstu a birmovania - má účasť na trojakom úrade Krista, Kňaza, Proroka a Kráľa, a tak je uschopnená a viazaná ku základnému apoštolátu Cirkvi, ku evanjelizovaniu. Na druhej strane je žena povolaná, aby pri spĺňaní tohto apoštolátu vnášala svoje vlastné dary: ponajprv slovom a svedectvom života dar svojej osobnej dôstojnosti a potom dary, ktoré sú dané s jej ženským povolaním.

V jej účasti na živote a poslaní Cirkvi nemôže žena prijať sviatosť kňazského svätenia a tým nemôže spĺňať funkcie, ktoré sú vyhradené úradnému kňazstvu. Toto určenie vyčítala Cirkev z jednoznačnej slobodnej a suverénnej vôle Ježiša Krista, ktorý povolal iba mužov za svojich apoštolov,188 je to určenie, ktoré chce osvetliť vzťah Krista-Ženícha, ku svojej Cirkvi-Neveste.189 Tuná sa nachádzame na rovine funkcie a nie na rovine dôstojnosti a svätosti.

O Cirkvi platí: "Cirkev má síce "hierarchickú" štruktúru; avšak táto je celkom určená pre svätosť Kristových údov".¹⁹⁰

Ako povedal už Pavol VI., "nemôžeme zmeniť správanie nášho Pána a povolanie, ktoré dal ženám. Ale musíme spoznať a podporovať úlohu ženy v poslaní evanjelizovania a v živote kresťanského spoločenstva".¹⁹¹

Je potrebné, aby sme od teoretického poznania aktívnej a zodpovednej prítomnosti ženy v Cirkvi pokročili k praktickému uskutočneniu. Tento dokument, ktorý sa vedome obracia na laikov s opakovaným upresnením "mužovia a ženy", treba čítať v tomto zmysle. Nové cirkevné právo obsahuje rozličné ustanovenia o účasti ženy na živote a poslaní Cirkvi. Treba, aby sa tieto ustanovenia stali všeobecnejšie známymi a aby sa bezprostrednejšie a dôslednejšie uplatňovali pri zohľadnení rozličných kultúrnych senzibilit ako aj pastorálnych vhodností. Prítom možno myslieť napr. na účasť žien v diecéznych a farských pastorálnych radách ako aj na diecéznych a čiastočných konciloch. V tomto zmysle synodálni Otcovia napísali: "Ženy sa majú zúčastňovať na živote Cirkvi bez akéhokoľvek diskriminovania aj na konzultáciách a pri vypracovaní rozhodnutí".¹⁹² A ďalej: "Ženy, ktorým prislúcha významná úloha pri odovzdávaní viery a pri všetkých druhoch služieb v Cirkvi, musia byť prizvané aj k prípravám pastorálnych dokumentov a misionárskych iniciatív. Majú byť uznané za spolupracovníčky na poslaní Cirkvi v rodine, v zamestnaní a v občianskej spoločnosti".¹⁹³

Na špecifických oblastiach evanjelizovania a katechézy sa musí podporovať zvláštna úloha ženy pri ďalšom odovzdávaní viery nielen v rodine, ale aj na rôznych miestach, na ktorých sa uskutočňuje výchova. Ponad to sa musí vyhodnotiť špecifický prínos ženy vo všetkom, čo sa týka prijímania Božieho Slova, jeho chápania a jeho odovzdávania - aj prostredníctvom štúdia, bádania a učenia teológie.

Keď žena splňa svoje poslanie v evanjelizovaní, cíti väčšiu potrebu, aby bola evanjelizovaná. S osvietenými "očami srdca" (por. Ef 1,18) môže spoznať to, čo skutočne zodpovedá jej osobnej dôstojnosti a povolaniu. Je schopná odlišovať to od všetkého toho, čo ju - snáď pod rúskom tejto "dôstojnosti" a v mene "slobody a pokroku" - vedie k tomu, aby sa stala zodpovednou za morálne degradovanie ľudí a spoločenstiev, namiesto toho, aby slúžila podporovaniu autentických hodnôt. Takéto "rozlišovanie" predstavuje neodkladnú historickú nutnosť. Je súčasne šancou a požiadavkou účasti ženy na prorockom úrade Krista a jeho Cirkvi. "Rozlišovanie", o ktorom často hovorí apoštol Pavol, nespočíva iba v ohodnotení skutočností a udalostí vo svetle viery; ono obsahuje aj rozhodnutie a povinnosť ku konkrétnemu zaangažovaniu sa v Cirkvi a v spoločnosti.

Dnes možno povedať, že všetky problémy moderného sveta, o ktorých je už reč v druhej časti koncilovej konštitúcie *Gaudium et spes* a ktoré čas v skutočnosti ani nevyriešil, ani nezmenšil, si vyžadujú prítomnosť a zaangažovanie žien s ich typickým a nenahraditeľným prínosom.

Predovšetkým dve úlohy, zverené žene, si zasluhujú zvláštnu pozornosť všetkých.

Predovšetkým úloha dať plnú dôstojnosť manželskému životu a materstvu. Dnes má žena nové možnosti dosiahnuť hlbšie pochopenie a plnšie realizovanie ľudských a kresťanských hodnôt, ktoré darujú manželský život a skúsenosť materstva. Aj muž - manžel a otec - môže upustiť od ďalekosiahleho absentizmu a sporadickej a nedostačujúcej prítomnosti. Práve cílenou láskyplnou a rozhodnou činnosťou ženy môže sa muž zapojiť do nových a veľmi významných vzťahov medziosobného spoločenstva.

Ďalej je to úloha zabezpečovať morálnu dimenziu kultúry, dimenziu takej kultúry, ktorá je hodná človeka, jeho osobného a spoločenského života. Zdá sa, že II. vatikánsky koncil spája morálnu dimenziu kultúry s účasťou laikov na kráľovskom poslaní Krista: "Okrem toho laici sa majú pričínať aj spojenými silami o ozdravenie ustanovizní a podmienok tohto sveta, ak nejako vedú k mravným pokleskom, aby sa tak všetko usporiadalo podľa zásad spravodlivosti a skôr pomáhalo, ako prekážalo čnostnému životu. Takýmto spôsobom dajú kultúrnej a ostatnej ľudskej činnosti mravnú náplň".¹⁹⁴

V miere, akou sa žena zúčastňuje aktívne a zodpovedne na úlohách inštitúcií, od ktorých závisí poskytovanie primátu ľudským hodnotám v živote politického spoločenstva, poukazujú výpovede Koncilu na významné pole apoštolátu ženy. Vo všetkých dimenziách života tejto spoločnosti, počínajúc od spoločensko-hospodárskej až po socio-politickú, musí sa rešpektovať a podporovať osobná zodpovednosť ženy a jej špecifické povolanie: na individuálnej a spoločenskej úrovni, nielen vo formách, ktoré sú ponechané na zodpovednú slobodu jednotlivcov, ale aj v zabezpečených formách spravodlivého občianskeho zákonodarstva.

"Nie je dobré, aby človek zostal sám. Urobím mu pomoc, ktorá mu zodpovedá" (Gn 2,18). Boh-Stvoriteľ zveril človeka žene. Iste, človek je zverený každému človeku, avšak zvláštnym spôsobom žene. Lebo, zdá sa, že ona má na základe zvláštnej skúsenosti materstva špecifickú citlivosť pre človeka a pre všetko, čo vytvára jeho opravdivé dobro, počínajúc od základnej hodnoty života.

Šance a zodpovednosť ženy v tejto oblasti sú veľké práve v dobe, v ktorej sa pokrok vedy a techniky inšpiruje a meria opravdivou múdrosťou. Tento pokrok má v sebe riziko "dehumanizovania" ľudského života, predovšetkým vtedy, keď by si tento život vyžadoval ešte väčšiu lásku a veľkodušnejšie prijatie.

Účasť ženy s jej darmi na živote Cirkvi a spoločnosti je nutnou cestou k jej osobnému uskutočneniu, na ktorom sa dnes právom trvá. Toto osobné uskutočnenie je súčasne jej originálnym prínosom k obohateniu *communio* Cirkvi a apoštolskej sily Božieho ľudu.

V tomto zmysle sa musí premyslieť aj prítomnosť muža po boku ženy.

Spolupôsobenie a spolupráca mužov a žien

Chl 52. V synodálnej aule nechýbal hlas tých, ktorí sa obávajú, že priveľké zdôrazňovanie miesta a úlohy ženy by mohlo viesť ku neprijateľnej skutočnosti, že muži by sa zatlačili do zabudnutia. V niektorých určitých situáciách života Cirkvi sa často musí smutne konštatovať slabá prítomnosť mužov. Niektorí z nich rezignujú na vlastnú zodpovednosť v Cirkvi, takže túto preberajú iba ženy; tak napríklad pri účasti na liturgickej modlitbe v kostole, pri výchove a zvlášť pri katechéze vlastných a iných detí, pri účasti na náboženských a kultúrnych podujatiach, pri spolupráci na charitatívnych a misionárskych iniciatívach.

Preto treba, aby sa pastorácia zameriavala na spoločnú prítomnosť mužov a žien, aby účasť laikov na spásnom poslaní Cirkvi sa stala plnšou, harmonickejšou a bohatšou.

Hlavný dôvod, ktorý odporúča spoločnú prítomnosť a spoluprácu mužov a žien, nie je iba, ako sa práve zdôraznilo, väčšia presvedčivá sila a účinnosť pastorálnej činnosti Cirkvi. Ešte menej je týmto hlavným dôvodom sociologická danosť ľudskej vzájomnosti, ktorá v sebe zahŕňa prirodzene mužov a ženy. Hlavný dôvod spočíva oveľa viac v pôvodnom pláne Stvoriteľa, ktorý chcel od "začiatku" človeka ako "jednotu dvojice": muža a ženu ako prvé spoločenstvo osôb, ktoré je koreňom všetkých iných spoločenstiev a súčasne znakom toho interpersonálneho spoločenstva lásky, ktorým je tajomný intímny život jedného a Trojjediného Boha.

Preto je bežnou a základnou cestou pre zaistenie koordinovanej a harmonickej prítomnosti mužov a žien v živote a poslaní Cirkvi splňanie úloh a zodpovednosti kresťanského manželstva a rodiny. V nej sa stáva viditeľnou a sprostredkovateľnou rôznosť a pestrosť foriem života a lásky: manželská láska, otcovská láska, materinská láska, detinská láska a súrodenecká láska. V apoštolskom liste Familiaris consortio čítame: "Ak je kresťanská rodina spoločenstvom, ktorého vnútorné zväzky Kristus prostredníctvom viery a sviatosti povýšil na rovnú rovinu, musí mať ich účasť na poslaní Cirkvi spoločenský charakter. Teda spoločne manželia ako manželský pár a rodičia s deťmi ako rodina, musia uskutočňovať svoju službu pre Cirkev a svet..."

Kresťanská rodina buduje ďalej Božie Kráľovstvo v dejinách prostredníctvom tých istých denných skutočností, ktoré zasahujú a poznamenávajú jej zvláštnu životnú situáciu. Tak je to práve láska v manželstve a v rodine s jej mimoriadnym bohatstvom hodnôt a úloh v znamení celosti a jedinečnosti, vernosti a plodnosti, prostredníctvom ktorej sa vyjadruje a uskutočňuje účasť kresťanskej rodiny na prorockom, kňazskom a kráľovskom poslaní Ježiša Krista a jeho Cirkvi".¹⁹⁵ V tejto perspektíve synodálni otcovia zdôraznili nutnosť, že sa v Cirkvi a spoločnosti musí uznať plný význam sviatosti manželstva, aby sa osvetlili a inšpirovali všetky vzťahy medzi mužom a ženou. V tomto zmysle boli toho názoru, že je naliehavo potrebné, "aby každý kresťan žil a hlásal poslanie nádeje, ktoré je obsiahnuté vo vzťahu medzi mužom a ženou. Sviatosť manželstva, ktorá tento vzťah v manželskej forme posväcuje a zjavuje ho ako znamenie vzťahu medzi Kristom a Cirkvou, obsahuje významné učenie pre život Cirkvi; prostredníctvom Cirkvi musí toto učenie dosiahnuť dnešný svet; všetky vzťahy medzi mužom a ženou sa musia inšpirovať z tohto Ducha. Cirkev musí do tohto tajomstva ešte hlbšie načrtnúť".¹⁹⁶ Otcovia právom poznamenali, že "úctu pred materstvom a hodnotenie panenstva treba znovu objaviť";¹⁹⁷ a to nie na poslednom mieste vzhľadom na vzbudenie rozličných komplementárnych povolaní v životnom spoločenstve Cirkvi a v službe jej stáleho rastu.

Chorí a trpiaci

Chl 53. Človek je povolaný k radosti. Avšak denne skusuje rozličným spôsobom utrpenie a bolesť. Na všetkých tých mužov a ženy, ktorí nejakým spôsobom sú zasiahnutí utrpením a bolesťou, sa obrátili synodálni Otcovia vo svojom záverečnom poslaní: "Vy, ktorí ste opustení našou konzumnou spoločnosťou a vytlačení na okraj: vy chorí, vystáhalci, postihnutí, chudobní, hladujúci, okrajové skupiny, utečenci, zajatci, nezamestnaní, starí ľudia, opustené deti a osamelé ženy, vy obeť vojny a obeť všetkých foriem násillia, ktoré vyprodukovala naša permissívna spoločnosť, Cirkev má účasť na vašom utrpení, ktoré vás vedie k Pánovi a ktoré vás spája s jeho spásanosným utrpením a umožňuje vám žiť vo svetle jeho vykúpenia. Spoliehame sa na vás, že ukážete svetlu, čo je láska. Budeme robiť všetko, čo je v našich možnostiach, aby ste mohli zaujať miesto, ktoré vám patrí v Cirkvi a v spoločnosti".¹⁹⁸

V rámci tohto, takmer bezhraničného sveta ľudského utrpenia, obraciame sa zvlášť ku všetkým tým, ktorí sú zasiahnutí rozličnými chorobami. Choroba je najčastejšou a najrozšírenejšou formou ľudského utrpenia. Pánovo volanie zasahuje všetkých a každého jednotlivo. Aj chorí sú poslaní do jeho vinice ako robotníci. Bremeno, ktoré oslabuje telo a odoberá vnútorný pokoj, im neprekáža v tom, aby pracovali vo vinici. Ono ich vyzýva, aby žili svoje ľudské a kresťanské povolanie a nanovo ešte hodnotnejším spôsobom sa podieľali na raste Kráľovstva. Musia si urobiť svojím programom slová apoštola Pavla, slová, ktoré darujú svetlo, aby mohli spoznať milostiplný význam svojej situácie: "Na vlastnom tele dopĺňam to, čo chýba Kristovmu utrpeniu pre Jeho Telo, ktorým je Cirkev" (Kol 1,24). Tento objav naplňuje apoštola radosťou: "Teraz sa radujem v

utrpeniach pre vás" (Kol 1,24). Podobným spôsobom sa môžu stať mnohí chorí, napriek "veľkému súženiu" nositeľmi radosti, "ktorú dáva Duch Svätý" (1Sol 1,6), a svedkami Kristovho zmŕtvychvstania. Toto vyjadril jeden ochrnutý v synodálnej aule: "Treba vyzdvihnúť, že kresťania, ktorých život je poznamenaný chorobou, bolesťou alebo vysokým vekom, sú Bohom vyzvaní nielen k tomu, aby svoju bolesť zjednocovali s Kristovým utrpením, ale sú povolani aj k tomu, aby už teraz prijímali a druhým odovzdávali obnovujúcu silu a radosť vzkrieseného Krista (por. 2Kor 4,13; Rim 8,18n.)".199

Cirkev zo svojej strany, ktorá - ako to čítame v apoštolskom liste Salvifici doloris - "sa zrodila z tajomstva vykúpenia v Kristovom kríži, musí hľadať stretnutie s človekom, predovšetkým na ceste jeho utrpenia. Pri tomto stretnutí sa človek stáva "cestou Cirkvi"; a táto cesta patrí k jej najvýznamnejším cestám".200

Trpiaci človek je cestou Cirkvi, pretože je predovšetkým cestou samotného Krista, milosrdného Samaritána, ktorý "nejde ďalej, ale zo súcitu "šiel ku nemu... obviazal jeho rany" a staral sa o neho". (Lk 10, 32-34)

Kresťanské spoločenstvo zo storočia na storočie nanovo písalo podobenstvo o Milosrdnom Samaritánovi z Evanjelia vo veľkých zástupoch chorých a trpiacich. Zjavovalo a ďalej odovzdávalo uzdravujúcu a utešujúcu Kristovu lásku prostredníctvom svedectva Bohu zasväteného života, ktorý sa venuje službe chorým a prostredníctvom neúnavného úsilia všetkých, ktorí pracujú v zdravotníctve. Dnes vykazujú aj v nemocniciach a klinikách laici, muži a ženy, stále silnejšiu a niekedy jedinú prítomnosť. Práve oni - lekári, ošetrovatelia, sanitári, dobrovoľní pomocníci - sú povolani k tomu, aby v láske ku chorým a trpiacim boli živým obrazom Krista a jeho Cirkvi.

Obnovené pastorálne pôsobenie

Chl 54. Toto drahocenné dedičstvo, ktoré Cirkev prijala od Krista, "lekára tela a ducha",201 sa nesmie nikdy stratiť. Treba ho stále prehodnocovať a obohacovať pomocou obnovenia a rozhodného nového začiatku v pastorácii chorých a trpiacich.

Toto úsilie musí prinášať pozornosť, blízkosť, prítomnosť, otvorenosť, dialóg, účasť a konkrétnu pomoc ľuďom, ktorí kvôli svojej chorobe a utrpeniu prekonávajú ťažké skúšky svojej odvahy žiť a samotnej viery v Boha a v jeho otcovskú lásku. Tento pastorálny nový začiatok nachádza svoje najzávažnejšie vyjadrenie v slávení sviatosti s chorými a pre chorých. Toto slávenie darúva silu trpiacim bolesťou a slabosťou, prináša nádej v zúfalstve a je miestom stretnutia v radosť. Jeden z najdôležitejších cieľov tohto obnoveného a intenzívneho pastorálneho úsilia, ktoré si vyžaduje koordinovanú spoluprácu všetkých členov spoločenstva spočíva v tom, aby sme videli v chorých, ochrnutých a trpiacich nielen adresátov lásky a služby v Cirkvi, ale aktívny a zodpovedný subjekt diela evanjelizovania a spásy. V tomto zmysle má Cirkev hlásať spoločenstvám a spoločnostiam i kultúram radostné posolstvo: tieto zabudli na zmysel ľudského utrpenia a znemožňujú akúkoľvek spomienku na túto životnú realitu. Radostné posolstvo v hlásaní, že utrpenie má pre človeka a pre spoločnosť aj pozitívny zmysel. Pretože je určené, aby sa stalo účasťou na Kristovom spásonosnom utrpení a na jeho radosť zmŕtvychvstania, stáva sa pre Cirkev posväcujúcou silou, ktorá slúži jej budovaniu.

Hlásanie tohto radostného posolstva je vtedy vierohodné, keď sa nedeje iba prostredníctvom hovoreného slova, ale prostredníctvom svedectva života, to znamená všetkých tých, ktorí sa starajú o chorých, postihnutých a trpiacich. Toto hlásanie sa stane vierohodným aj pomocou svedectva týchto chorých, ak objavia svoje miesto a svoju úlohu v Cirkvi a pre Cirkev.

K uskutočneniu "civilizácie lásky" v nesmiernom svete ľudského utrpenia môže rozhodujúco prispieť obnovené uvažovanie o Apoštolskom liste Salvifici doloris. "Preto by sa mali duchovným spôsobom zhromaždiť pod krížom na Kalvárii všetci trpiaci, ktorí veria v Krista, predovšetkým tí, ktorí musia trpieť práve kvôli svojej viere v Ukrižovaného a Zmŕtvychvstalého: obeta ich utrpenia má nás všetkých priblížiť k splneniu modlitby Spasiteľa za jednotu všetkých (por. Jn 17,11; 12-22). Tam majú prísť všetci ľudia dobrej vôle; lebo na kríži visí "Spasiteľ človeka", Muž bolesti, ktorý na seba vzal telesné a morálne utrpenia ľudí všetkých čias, aby mohli nájsť v láske spásonosný zmysel svojej bolesti a platné odpovede na všetky svoje otázky.

Spolu s Máriou, Kristovou Matkou, ktorá stála pod krížom, (por. Jn 19,25) sa zastavujeme pre všetkých krížoch dnešných ľudí.

A prosíme vás všetkých, ktorí trpíte, aby ste nás podporovali; práve vás, ktorí ste slabí, prosíme, aby ste sa stali prameňom sily pre Cirkev a pre ľudstvo. Kiežby v strašnom boji medzi silami dobra a zla, ktorý sa pred nami v dnešnom svete odohráva, zvíťazili vaše utrpenia v jednote s krížom Kristovým."202

Životné stavy a povolania

Chl 55. Všetci členovia Božieho ľudu, kňazi, rehoľníci a laici sú pracovníci vo vinici: všetci sú súčasne adresámi a subjektami communia Cirkvi a účasti na jej spásnom poslaní. Všetci a každý jednotlivito pracujú s rozličnými komplementárnymi charizmami a službami v jednej spoločnej vinici.

Ešte viac než na rovine činnosti, sú kresťania už na rovine bytia ratolesťami jedného plodného viniča, ktorým je Kristus. Sú živými členmi jedného Pánovho Tela, ktoré sa buduje v sile Ducha. Táto bytostná rovina zahŕňa

nielen život milosti a svätosti, ktorý je prvým a najbohatším prameňom apoštolskej a misionárskej plodnosti svätej Matky Cirkvi. Ona obsahuje aj životný stav kňazov a diakonov, rehoľníkov, členov sekulárnych inštitútov a laikov.

V Cirkvi ako v communiu sú životné stavy v takom vzájomnom vzťahu, že sú navzájom na seba zamerané. Najbohatší zmysel rozličných stavov je iba jeden a všetkým spoločný: im všetkým je dané, aby predstavovali modalitu, podľa ktorej sa bude žiť rovnaká kresťanská dôstojnosť a povolanie ku svätosti v dokonalosti lásky. Tieto modalitty sú súčasne rozlične komplementárne. Tak má každý z nich vlastné a nezameniteľné črty a predsa stojí vo vzťahu ku iným a k ich službe.

Stav laikov má svoju špecifičnosť vo svetskom charaktere. Služi Cirkvi tým, že kňazom a rehoľníkom dosvedčuje a sprítomňuje miesto pozemských skutočností v Božom pláne spásy. Úradné kňazstvo reprezentuje trvalú generáciu sviatostnej prítomnosti Krista-Spasiteľa vo všetkých dobách a na všetkých miestach. Rehoľný stav vydáva svedectvo o eschatologickom charaktere Cirkvi, to znamená o jej zameraní na Božie Kráľovstvo, ktoré sa určitým spôsobom stáva vopred prítomným a vopred sa zakusuje prostredníctvom sľubov panenstva, chudoby a poslušnosti.

Všetky životné stavy, vzaté spolu alebo jednotlivo, a uvažované v ich vzájomnom vzťahu, stoja v službe rastu Cirkvi a predstavujú rozličné modalitty, ktoré nachádzajú svoju jednotu najhlbšie "v tajomstve communia" Cirkvi. Preto musia harmonicky a dynamicky spolupôsobiť pri uskutočňovaní jedného poslania.

V rôznosti životných stavov a v pestrosti povolaní odhaľuje a prežíva jediné a trvalé tajomstvo Cirkvi nanovo nekonečné bohatstvo tajomstva Ježiša Krista. Ako to Otcovia radi opakujú, Cirkev je polom, na ktorom rastie fascinujúca a obdivuhodná pestrosť rastlín, sadeníc, kvetov a plodov. Sv. Augustín píše: "Pole vie poskytnúť mnohé plody, avšak pole bohaté na plody a kvety je bohatšie. Pole sv. Cirkvi je bohaté na jedno ako aj na druhé. Tu môžeš vidieť, ako kvitnú drahokamy panenskosti, tam sebaovládanie vdov, prísne ako lesy na rovinách; opäť ďalej bohatú žatvu manželstiev, ktoré Cirkev požehnala a ktoré naplňajú sýpkky sveta bohatou žatvou a umožňujú, aby pretekal lis Pána Ježiša akoby naplnený plodmi životodárneho viniča, plodmi, ktorými sú bohato požehnané kresťanské manželstvá".203

Rozličné povolania laikov

Chl 56. Bohatá pestrosť v Cirkvi sa ešte raz vyjadruje v rámci každého jedného životného stavu. Laický stav pozná "rozličné povolania", to znamená rozličné duchovné a apoštolské cesty, ktoré sa ponúkajú jednotlivým laikom. Z prúdu spoločného "povolania" laikov vyrastajú "zvláštne" povolania laikov. V tejto oblasti môžeme pripomenúť duchovnú skúsenosť, ktorá vyzrela najnovšie v Cirkvi v súvislosti so vznikom rozličných foriem sekulárnych inštitútov. Laikom a kňazom sa dala možnosť nasledovať evanjeliové rady chudoby, panenstva a poslušnosti pomocou sľubov alebo dočasných sľubov bez toho, že by opúšťali svoj kňazský alebo laický stav.204 Ako vyzdvihli synodálni Otcovia, "Duch vzbudzuje iné formy sebaobetovania, ktoré môžu uskutočňovať ľudia bez toho, že by opúšťali svoj laický stav".205

Na záver tejto úvahy by sme mohli pripojiť krásnu pasáž sv. Františka Saleského, ktorý tak veľmi podporoval špiritualitu laikov.206 V rámci svojich výpovedí o "zbožnosti", to znamená o kresťanskej dokonalosti, alebo o "živote podľa Ducha", predstavuje jednoduchým a obdivuhodným spôsobom svätosť a spôsob i druh, ktorým ju jednotliví kresťania uskutočňujú: "Pri stvorení Boh rozkázal rastlinám, aby každá prinášala plody podľa svojho druhu (por. Gn 1,11). Túto istú výzvu adresuje kresťanom, živým rastlinám svojej Cirkvi, aby prinášali plody zbožnosti, každý jeden podľa svojho stavu a podľa svojej situácie. Šľachtic musí inak uskutočňovať zbožnosť než robotník, sluha, princ, vdova, nevydatá žena a vydatá žena. To však nestačí. Uskutočňovanie zbožnosti musí byť primerané aj silám, povinnostiam a záväzkom každého jedného. Je to chyba, ba heréza, chcieť vylúčiť zbožnosť z prostredia vojakov, dielní, kráľovských dvorov, rodín. Je to pravda, Filotea, že čisto kontemplatívne, mníšske a rehoľné povolanie možno uskutočňovať iba v tých niektorých stavoch. Avšak okrem týchto troch foriem zbožnosti jestvujú mnohé iné, ktoré môžu pomôcť ku dokonalosti tým, čo žijú laici. Preto sa musíme a môžeme, kdekoľvek sa nachádzame, snažiť o dokonalosť života".207

V rovnakom zmysle píše II. vatikánsky koncil: "Tento duchovný život laikov si má nadobudnúť osobitné charakteristické vlastnosti v manželskom stave alebo v rodine, v bezženstve alebo vo vdovstve, v chorobe, v zmestnaní a v spoločenskej činnosti. Preto nech neprestajne zdokonaľujú vlastnosti a vlohy, ktorých sa im dostalo, súhlasne s týmito podmienkami a nech uplatňujú dary, ktoré majú od Ducha Svätého."208

To, čo platí o duchovných povolaniach, platí aj - a v tom istom zmysle ešte výstižnejším spôsobom - o nekonečných a rozličných modalitách, podľa ktorých všetci a jednotliví členovia Cirkvi pracujú ako robotníci v Pánovej vinici a budujú Kristovo mystické Telo. Každý je skutočne povolaný svojím menom, v jedinečnosti a v neopakovateľnosti svojich osobných dejín prispieť vlastným prínosom pre príchod Božieho Kráľovstva. Žiaden talent, ani najmenší, nemôže sa ukryť a zostať nepoužitým (por. Mt 25,24-27).

Apoštol Peter nás napomínal: "Podľa toho, kto aký dar dostal, slúžte si navzájom ako dobrí správcovia mnohotvárnej Božej milosti" (1Pt 4,10).

PIATA KAPITOLA ABY STE PRINÁŠALI VIAC OVOCIA

Výchova a vzdelávanie laikov

Stále dozrievanie

Chl 57. Biblický obraz viniča a ratolestí nám odhaľuje ešte iný podstatný aspekt života a poslania laikov: povolanie rásť a stále dozrievať, prinášať stále viac ovocia.

Otec sa stará o svoju vinicu ako bdely vinohradník. Izrael vrúčne prosí o starostlivú prítomnosť Božiu, keď sa modlí: "Pane, Bože zástupov, vráť sa, zhladni z neba, podívaj sa a navštív túto vinicu, veď ju vysadila tvoja pravica" (Ž 79,15-16). Sám Ježiš hovorí o Otcovom diele: "Ja som pravý vinič a môj Otec je vinohradník. Každú ratolesť na mne, ktorá neprináša ovocie, odrezáva a každú ratolesť, ktorá prináša ovocie čistí, aby prinášala ešte viac ovocia" (Jn 15,1-2).

Životaschopnosť ratolestí je daná v ich zakorenení vo viniči, ktorým je Ježiš Kristus: "Kto zostáva vo mne a v kom ja zostávam, ten prináša hojnosť ovocia; lebo bezo mňa nemôžete nič urobiť" (Jn 15,5).

Človek je vo svojej slobode zasiahnutý Božím volaním, aby rástol, aby dozrieval, aby prinášal ovocie. Nemôže sa vyhnúť odpovedi a prebratíu svojej osobnej zodpovednosti. Je to ťažká a fascinujúca zodpovednosť, na ktorú sa vzťahujú vážne slová Ježišove: "Kto nezostáva vo mne, bude vyhodенý ako neplodná ratolesť a uschne. Tie pozbierajú, hodia na oheň a spália" (Jn 15,6).

Z tohto dialógu medzi Bohom, ktorý volá a človekom, ktorý je povolaný, vyplýva možnosť, ba nutnosť obsiahlej stálej výchovy a vzdelávania laikov. Táto záležitosť oprávnenne tvorila podstatnú časť práce synodálnych Otcov. Keď opísali kresťanskú výchovu a vzdelávanie ako "stály osobný proces vyzrievania vo viere a v pripodobňovaní sa Kristovi podľa vôle Otca a pod vedením Svätého Ducha", synodálni Otcovia výslovne vyhlásili, že "výchova a vzdelávanie laikov musí stále vzrastať pod prioritami diecézy a pastorálnych programov, takže všetky úsilia spoločenstva (kňazov, laikov a rehoľníkov) konvergujú smerom k tomuto cieľu".209

Objaviť a žiť vlastné povolanie a poslanie

Chl 58. Základným cieľom výchovy a vzdelávania laikov je stále jednoznačnejšie objavenie vlastného povolania, ako aj rastúca ochota žiť toto povolanie v splnení vlastného poslania.

Boh ma volá a posiela ma ako robotníka do svojej vinice. Povoláva ma a posiela ma, aby som pracoval na príchode jeho Kráľovstva do dejín. Toto osobné povolanie a poslanie vytvárajú dôstojnosť a zodpovednosť každého laika a sú kryštalickejším bodom celej výchovy a vzdelávania. Tieto sú opäť zamerané na radostné spoznanie dôstojnosti a na vernú, veľkodušnú odpoveď na túto zodpovednosť.

Boh na nás myslel od večnosti a miloval nás ako neopakovateľných, jedinečných ľudí. Každého jedného z nás zavolať po mene, ako dobrý Pastier, ktorý "volá svoje ovce po mene" (Jn 10,3). Avšak, večný Boží plán sa každému jednému z nás odvíja až v dejinnom priebehu nášho života a jeho udalostí iba postupne, v určitom zmysle deň za dňom.

Poznanie konkrétnej Pánovej vôle o našom živote si vyžaduje pozorné, poslušné a ochotné počúvanie slova Božieho a Cirkvi, detinskú a stálu modlitbu, oporu v múdrom a láskavom duchovnom vedení, veriace vysvetľovanie si prijatých darov a talentov a súčasne rozličných sociálnych a historických situácií, v ktorých sa človek nachádza.

V živote každého jedného laika jestvujú zvlášť významné a rozhodujúce momenty, ktoré sú príležitosťou pre spoznanie Božieho volania a pre prijatie poslania, ktoré On zveruje. Medzi také patrí ranná mladosť a mladosť. Neslobodno však zabúdať, že Pán, tak ako Hospodár, volá robotníkov vo všetkých hodinách života, to znamená, že svoju svätú vôľu oznamuje presným konkrétnym spôsobom. Preto základný postoj učeníka musí vždy poznamenávať bedlivosť ako v ústrety idúca pozornosť pre Boží hlas.

Ide však nielen o to, aby sme vedeli, čo chce Boh od nás, od každého jedného z nás, v rozličných situáciách života, ide o to, aby sme to, čo Boh chce robili. To nám pripomínajú slová Márie, Ježišovej Matky, povedané sluhom v Káne: "Urobte všetko, čo vám povie" (Jn 2,5). Musíme sa stávať schopnými a stále schopnejšími konať podľa Božej vôle. K tomu je iste potrebná pomoc Božej milosti, ktorá nikdy nechýba, ako tvrdí Lev Veľký: "Ten, ktorý udelil hodnosť, udelí aj silu".210 Nutná je však aj slobodná a zodpovedná spolupráca každého jedného z nás.

Táto úžasná a súčasne náročná úloha očakáva všetkých laikov bez výnimky, všetkých kresťanov. Majú stále viac poznávať bohatstvá viery a krstu a vo vzrastajúcej plnosti ich majú žiť. Apoštol Peter nám to približuje, keď hovorí o zrození a raste ako o dvoch etapách kresťanského života: "Ako novonarodené deti túžte po nefalšovanom duchovnom mlieku, aby ste ním rástli pre spásu" (1Pt 2,2).

Obsiahla výchova a vzdelávanie zamerané na jednotu života

Chl 59. Pri objavovaní a uskutočňovaní vlastného povolania a poslania musia byť laici vedení k tej jednote, ktorá zodpovedá ich bytiu ako členov Cirkvi a ako občanov ľudskej spoločnosti.

Nemôžu viesť žiadnu paralelnú existenciu: na jednej strane tzv. "duchovný" život s jeho hodnotami a požiadavkami, na druhej strane tzv. "svetský" život, to znamená rodinný život, život v práci, v sociálnych vzťahoch, v politickom angažovaní a v kultúre.

Ratolest', ktorá je zakorenená v Kristovom viniči, prináša ovocie vo všetkých oblastiach svojho pôsobenia a života. Všetky rozličné životné oblasti laikov sú zahrnuté v Božom pláne. On chce, aby sa stali "historickým miestom" zjavenia a uskutočnenia lásky Ježiša Krista na slávu Otca a v službe bratom a sestrám. Každá činnosť, každá situácia, každá konkrétna povinnosť - ako napríklad kompetentnosť a solidarita v práci, láska a oddanosť v rodine a vo výchove detí, sociálna a politická služba, hlásanie pravdy na poli kultúry, sú privilegovanými príležitosťami pre "neustále uskutočňovanie viery, nádeje a lásky".211

II. vatikánsky koncil vyzval všetkých veriacich k tejto jednote života a rozhodne odsúdil závažnosť oddelenia medzi vierou a životom, medzi evanjeliom a kultúrou: "Koncil vyzýva kresťanov, občanov oboch spoločností, aby sa snažili o verné plnenie svojich pozemských povinností a to v duchu evanjelia. Nemajú pravdu tí, čo vo vedomí, že tu nemáme žiadne trvalé miesto, ale hľadáme budúce, sú preto toho názoru, že môžu zanedbávať svoje pozemské povinnosti, a tým popierajú, že podľa miery povolania, akého sa každému dostalo, práve prostredníctvom samotnej viery, sú tým viac viazaní k plneniu týchto povinností... Toto rozštiepenie u mnohých medzi vierou, ktorú vyznávajú a každodenným životom, patrí k najťažším bludom našej doby".212 Z tohto dôvodu som tvrdil, že viera, ktorá sa nestáva kultúrou, je vierou, ktorá "nie je plne prijatá, nie je celkom premyslená a nie je verne žitá".213

Aspekty výchovy a vzdelávania

Chl 60. Mnohé a vzájomne sa podmieňajúce aspekty obsiahlej výchovy a vzdelávania laikov treba zaradiť do tejto syntézy života.

Bez pochyby sa musí dať privilegované postavenie duchovnej výchovy v živote každého jedného. Lebo každý je povolán stále rásť v intimite s Ježišom Kristom, v prijímaní vôle Otca, v oddanosti voči bratom v láske a spravodlivosti. Koncil píše: "Tento život najvnútornejšieho spojenia s Kristom v Cirkvi živia tie isté duchovné prostriedky, ktoré sú k dispozícii všetkým veriacim, predovšetkým činná účasť na svätej liturgii. Týmito prostriedkami si majú laici tak poslužiť, že by pri správnom plnení ich svetských povinností vo zvyčajných životných podmienkach neoddeľovali zjednotenie s Kristom od svojho života, ale skôr aby v tomto zjednotení ešte vzrastali tým, že vykonávajú svoju prácu podľa Božej vôle".214

Teologické školenie laikov sa dnes javí stále potrebnším nielen na základe dynamiky ich prehlbovania vo viere, ale aj na základe požiadavky "dosvedčovať nádej, ktorá je v nich" pred svetom a jeho ťažkými a komplexnými problémami. Absolútne sa vyžaduje systematická katechéza, prispôbená veku a rozličným životným situáciám. Tak isto naliehavý je vyslovene kresťanský vplyv na kultúru, ako odpoveď na večné otázky, ktoré aj dnes znepokojujú ľudí a spoločnosti.

Predovšetkým pre laikov, ktorí sa rozličným spôsobom angažujú v politike a v sociálnej oblasti, je nevyhnutné hlbšie poznanie sociálneho učenia Cirkvi. Túto prosbu opätovne vyjadrovali synodálni Otcovia vo svojich intervenciách. Na tému spolupôsobenia laikov na politiku sa vyjadrili: "Aby mohli laici uskutočniť tento ušľachtilý cieľ (uznanie a rešpektovanie ľudských a kresťanských hodnôt), nestačia napomenutia. Treba im pomôcť k formovaniu sociálneho svedomia, predovšetkým v oblasti sociálneho učenia Cirkvi. Ono obsahuje princípy pre teoretické úvahy, kritériá pre rozhodnutia a praktické smernice (por. Kongregácia pre učenie viery, Inštrukcia o kresťanskej slobode a oslobodení)". Toto sociálne učenie treba učiť v rámci všeobecného katechetického vzdelávania, na špeciálnych školeniach, v školách a na univerzitách.

Sociálne učenie Cirkvi je dynamické, to znamená, prispôbené určitým časom a miestam. Je právom a povinnosťou pastierov, aby hlásali aj morálne princípy spoločenského poriadku. Je povinnosťou všetkých kresťanov, aby sa angažovali v obrane ľudských práv; avšak aktívna spolupráca v politických stranách je vyhradená laikom.215

V rámci obsiahlej, jednotnej výchovy a vzdelávania laikov nadobúda napokon zvláštny význam pre ich misionársku a apoštolskú činnosť ich osobný rast v ľudských hodnotách. V tomto zmysle napísal Koncil: "Nech si (laici) vysoko vážia aj odborné vedomosti, zmysel pre rodinu a občianske spolužitie a všetky tie čnostné postoje, ktoré sa vzťahujú na medziľudské kontakty, ako čestnosť, zmysel pre spravodlivosť, úprimnosť, ľudskosť, pevnosť, bez ktorých nemôže obstať ani opravdivý kresťanský život".216

Duch Svätý, Duch jednoty a plnosti života, bude pomáhať laikom pri vyzrievaní organickej životnej syntézy, ktorá vyjadruje jednotu ich bytia a je podmienkou pre splňanie ich poslania.

Spolupracovníci Boha, vlastného vychovávateľa

Chl 61. Ktoré sú miesta a prostriedky výchovy a vzdelávania laikov? Ktorí sú to ľudia a spoločenstvá, čo sú povolané prevziať úlohu obsiahlej, vlastnej výchovy a vzdelávania laikov?

Tak, ako je dielo ľudskej výchovy čo najhlbšie spojené s otcovstvom a materstvom, tak má kresťanská výchova a vzdelávanie svoju silu a koreň v Bohu, Otcovi, ktorý svoje deti miluje a vychováva. Boh je prvý a veľký vychovávateľ svojho ľudu, ako to obdivuhodne vyjadruje táto pasáž z Mojžišovej piesne: "Našiel ho v stepi, v púšti, kde zavýjala divá zver. Zahalil ho, dával na neho pozor a chránil ho ako zreničku svojho oka, ako orol, ktorý ochraňuje svoje hniezdo a vznáša sa nad svojimi mláďatami, ktorý rozprestiera svoje krídla, uchopuje mláďa a mávajúc krídlami ho odnáša. Pán jediný viedol Jakuba a žiaden cudzí boh mu nepomáhal" (Dt 32,10-12; por. 8,5).

Božia vychovávateľská činnosť nachádza svoje zjavenie a naplnenie v Ježišovi, veľkom Majstrovi. Dynamickou prítomnosťou Ducha vniká až do najvnútornejšieho vnútra, srdca každého človeka. Matka Cirkiev ako taká, ako aj v jej rozličných vyjadreniach a formách prejavuje, je povolaná k tomu, aby v tejto Božej výchove spolupracovala. Tak sú laici Cirkvou a v Cirkvi vychovávaní vo vzájomnom spoločenstve a spolupráci všetkých jej členov: kňazov, rehoľníkov a laikov. Celé spoločenstvo Cirkvi prijíma vo svojich rozličných členoch plodnosť Ducha a aktívne ku nej prispieva. V tomto zmysle napísal Metod z Olympu: "Nedokonalých... nesú dokonalí ako v materskom lone a formujú ich, aby boli splodení a zrodení pre veľkosť a krásu čnosti".²¹⁷ Tak sa to stalo s Pavlom, ktorého uviedli do Cirkvi starší (v osobe Ananiáša), aby sa sám stal dokonalý a plodný v toľkých deťoch.

Vychovávateľkou je predovšetkým univerzálna Cirkev, v ktorej je prvou úlohou pápeža, aby bol vychovávateľom laikov. On, nástupca Petrov, má za úlohu "posilňovať bratov vo viere", a učiť všetkých veriacich podstatným obsahom kresťanského a cirkevného povolania a poslania. Predmetom ochotného a láskyplného poslúchania laikov musí byť nielen jeho bezprostredné slovo, ale aj to, čo sa odovzdáva v rozličných dokumentoch dikastérií Svätej Stolice.

Jedna univerzálna Cirkev je prítomná v rozličných častiach sveta v miestnych cirkvách. V každej z nich má biskup zvláštnu zodpovednosť za laikov. Musí ich vychovávať hlásaním slova, slávením Eucharistie a sviatostí, vedením a inšpirovaním ich kresťanského života.

V rámci čiastkovej cirkvi - alebo diecézy - jestvuje a pôsobí farnosť, ktorá nesie zvláštnu zodpovednosť za bezprostrednú osobnú výchovu a vzdelávanie laikov. Pretože farnosť sa ľahšie dostáva do bezprostredného vzťahu k jednotlivcom a skupinám, je povolaná k tomu, aby viedla svojich členov k počúvaniu Slova, k dialógu s Bohom na liturgii a v osobnej modlitbe a tým má konkrétnym a bezprostredným spôsobom umožniť zážitok zmyslu spoločenstva Cirkvi a jej misionárskej zodpovednosti.

V rámci farnosti, zvlášť keď tvorí veľkú a rozľahlú oblasť, môžu poskytovať významnú pomoc pri výchove a vzdelávaní kresťanov malé cirkevné spoločenstvá. Sú schopné rukolapným a kapilárnym spôsobom sprostredkovať vedomie a skúsenosť communia a poslania Cirkvi. Ako to povedali synodálni Otcovia, môže byť pomocou aj katechéza po krste, na spôsob katechumenátu. Má vybrať niektoré podstatné prvky z obradu kresťanského uvedenia pre dospelých, a tak prispieť k pochopeniu a uskutočňovaniu nesmierne mimoriadnych bohatstiev a zodpovednosti krstu.²¹⁸

V rámci výchovy a vzdelávania, ktoré sa poskytuje laikom v diecéze a vo farnosti, má zvláštny význam vzájomná pomoc medzi rozličnými členmi Cirkvi, zvlášť pre vzbudzovanie zmyslu pre communion a pre poslanie. Vzájomná pomoc odhaľuje a súčasne uskutočňuje tajomstvo Cirkvi ako Matky a Vychovávateľky. Kňazi a rehoľníci musia pomáhať laikom pri ich výchove a vzdelávaní. V tomto zmysle Otcovia synody vyzvali kňazov a kandidátov na kňazstvo, "aby sa starostlivo pripravovali na to, že by podporovali povolanie a poslanie laikov".²¹⁹ Laici musia z ich strany pomáhať kňazom a rehoľníkom na ich duchovnej a pastoračnej ceste.

Iné výchovné oblasti

Chl 62. Kresťanská rodina ako "domáca cirkev", predstavuje prirodzenú, základnú školu výchovy vo viere; otec a matka dostávajú vo sviatosti manželstva milosť a poverenie, aby sa venovali kresťanskej výchove svojich detí, ktorým dosvedčujú a ďalej odovzdávajú kresťanské a ľudské hodnoty. Keď ich učia hovoriť prvé slová, učia deti aj chváliť Boha, ktorého blízkosť ako milujúceho a starostlivého Otca cítia. Keď ich učia prvým gestám lásky, učia ich otvoriť sa voči druhým a nachádzať zmysel ľudskeho života v oddaní seba samých.

Každodenný život opravdivo kresťanskej rodiny je prvou "skúsenosťou o Cirkvi". Táto skúsenosť nachádza potvrdenie a rozvinutie v aktívnej a zodpovednej účasti detí na širšom spoločenstve Cirkvi a spoločnosti. Čím viac majú manželia a kresťanskí rodičia vedomie, že ako "domáca cirkev" sa podieľajú na živote a poslaní univerzálnej Cirkvi, tým viac sú deti vedené ku "sentire cum Ecclesia" (cítienie s Cirkvou) a zakusujú krásu oddania svojich síl pre službu Božiemu Kráľovstvu.

Dôležitými miestami výchovy a vzdelávania sú katolícke školy a univerzity, ako aj centrá duchovnej obnovy, ktoré sa dnes stále viac šíria. Ako to zdôraznili synodálni Otcovia, v dnešnom socio-kultúrnom kontexte

poznávanom hlbokým kultúrnym prevratom nestačí, že sa rodičia zúčastňujú na živote školy - čo je však vždy potrebné a nenahraditeľné. Laici musia byť pripravení k tomu, aby sa venovali dielu výchovy ako opravdivému cirkevnému poslaniu. Musia sa vytvárať a podporovať "výchovné spoločenstvá" z rodičov, učiteľov, kňazov, rehoľníkov a zástupcov mládeže. Aby mohla škola uskutočňovať správnym spôsobom svoju výchovnú úlohu, mali by sa laici zaväzovať k tomu, aby aj na základe príslušného občianskeho zákonodarstva žiadali od všetkých slobodu výchovy a aby ju požadovali pre všetkých.220

Synodálni Otcovia adresovali slová uznania a povzbudení všetkým laikom, mužom i ženám, ktorí zo sociálneho a kresťanského postoja splňajú v škole a vo výchovných zariadeniach výchovné úlohy. Poukázali aj na to, že všetci laici, ktorí učia a prednášajú na rozličných katolíckych alebo nekatolíckych školách, musia byť svedkami evanjelia: príkladom svojho života, svojou odbornou kompetenciou a čestnosťou, kresťanskou orientáciou svojho vyučovania bez ujmy autonómie rozličných vied a disciplín. Je rozhodujúce, aby sa laikmi prevádzaný vedecký a technický výskum určoval kritériom služby človeku, v úplnosti jeho hodnôt a jeho práv. Týmto laikom Cirkev zveruje úlohu, aby všetkým otvárali hlboký vzťah medzi vierou a vedou, medzi evanjeliom a ľudskou kultúrou.221

"Táto synoda" - tak čítame v jednej predlohe - "apeluje na prorockú úlohu katolíckych škôl a univerzít a vyzdvihuje oddanosť učiteľov a profesorov, zvlášť mnohých laikov, ktorí sa namáhajú o to, aby formovali v katolíckych výchovných zariadeniach mužov a ženy, ktorí by stelesňovali "nové prikázanie". Spoločná prítomnosť kňazov, laikov a rehoľníkov poskytuje žiakom živý obraz Cirkvi a poznanie jej bohatstiev (por. Kongregácia pre kresťanskú výchovu, Laik ako vychovávateľ, svedok viery v škole)".222

Aj skupiny, spolky a hnutia majú splňať úlohu pre výchovu a vzdelávanie laikov. Zodpovedajúco príslušným metódam, môžu poskytnúť svojim členom výchovu a vzdelanie, ktoré sú zakotvené v ich vlastnej apoštolskej skúsenosti. Napokon dostávajú šancu aby integrovali, konkretizovali a špecificky uplatňovali výchovu a vzdelávanie, ktoré ich členovia prijímajú od iných ľudí a spoločenstiev.

Výchova a vzdelávanie, ktoré si všetci vzájomne dávajú a navzájom od seba prijímajú

Chl 63. Výchova a vzdelávanie nie sú žiadnym privilegiom jednotlivcov, ale sú povinnosťou a právom všetkých.

Synodálni Otcovia k tomu povedali: "Všetkým sa má poskytnúť možnosť výchovy a vzdelávania, predovšetkým chudobným, ktorí sa sami môžu stať pre všetkých ostatných prameňom výchovy a vzdelávania". A pokračovali: "Pre výchovu a vzdelávanie sa majú použiť vhodné prostriedky, ktoré každému pomáhajú splňať jeho plne ľudské a kresťanské povolanie".223

Pre opravdivo vplyvnú a efektívnu pastoráciu sa musí ďalej rozvíjať výchova a vzdelávanie vychovávateľov aj pomocou vhodných kurzov a škôl. Formovať takých, ktorí sa zo svojej strany budú angažovať vo výchove a vzdelávaní laikov je základným predpokladom, aby sa poskytla všeobecná kapilárna výchova a vzdelávanie laikov.

Pri výchove a vzdelávaní podľa explicitnej výzvy synodálnych Otcov je treba venovať príslušnej kultúre zvláštnu pozornosť: "Výchova a vzdelávanie laikov musia ďalekosiahle zohľadňovať ľudskú kultúru tohto ktorého miesta. Táto kultúra totiž prispieva ku výchove a vzdelávaniu a poskytuje pomoc pre usudzovanie o hodnote tradičnej a modernej kultúry. Musia sa zohľadniť aj rozličné kultúry, ktoré koexistujú v tom istom národe a v tej istej krajine. Cirkev, ktorá je Matkou a Učiteľkou národov, musí sa v danom prípade snažiť o to, aby chránila kultúru menších žijúcich vo veľkých krajinách".224

Určité presvedčenia sú zvlášť nutné a osočné, predovšetkým to, že opravdivá efektívna výchova a vzdelávanie sa môže sprostredkovať iba vtedy, keď každý sám preberá a prehlbuje za to zodpovednosť. Lebo výchova je v podstate "seba-výchova".

Ďalej je dôležité presvedčenie, že každý jeden z nás je súčasne cieľom a začiatkom výchovy a vzdelávania. Čím viac budeme vychovaní, tým viac pocítujeme nutnosť pokračovať v tejto výchove a prehlbovať ju. A čím viac sme vychovávaní a formovaní, tým viac sa stávame schopnými formovať iných.

Zvlášť významné je vedomie, že dielo výchovy a vzdelávania, aj keď rozumným spôsobom siaha po metódach a prostriedkoch humánnych vied, meria svoju účinnosť podľa svojej disponovanosti pre Božie pôsobenie: iba tá ratolesť, ktorá sa nebojí, že ju vinohradník oreže, prináša pre seba samu a pre druhých viac ovocia.

Výzva a modlitba

Chl 64. Na záver tohto posynodálneho dokumentu pripomínam ešte raz "pozvanie Hospodára", o ktorom hovorí Evanjelium: "Idte aj vy do mojej vinice!" Možno povedať, že význam Synody o povolaní a poslaní laikov spočíva práve v tejto výzve k všetkým, zvlášť k laikom, mužom a ženám.

Práce Synody boli pre všetkých účastníkov hlbokou duchovnou skúsenosťou: skúsenosťou Cirkvi, ktorá vo svetle a v sile ducha je schopná otvorene počúvať a rozlišovať. Cirkvi, ktorá prijíma obnovenú výzvu svojho

Pána, aby dnešnému svetu dávala poznať tajomstvo communia a pritom zvlášť špecifické cirkevné miesto a špecifickú úlohu laikov. Ovocie tejto Synody, ktoré by chcel tento Apoštolský list čo najživším spôsobom podporiť vo všetkých cirkvách na širom svete, bude určované efektívnym prijatím, ktoré nájde Pánova výzva v celom Božom ľude a v ňom u laikov. Preto čo najrúcejšie vyzývam všetkých a každého jednotlivca, pastierov a veriacich, aby sa nikdy neunavili pri udržiavaní bdelého vedomia svojej príslušnosti k Cirkvi, ba aby toto vedomie stále hlbšie zakoreňovali vo svojom duchu, vo svojom srdci, vo svojom živote. Je to vedomie, že sme členmi Cirkvi Ježiša Krista, že máme účasť na tajomstve jeho communia a na jeho apoštolskej a misionárskej sile.

Nesmierne veľký význam má to, aby všetci kresťania si boli vedomí mimoriadnej dôstojnosti, ktorej sa im dostalo prostredníctvom svätého krstu: prostredníctvom milosti sme povolaní k tomu, aby sme sa stali milovanými deťmi Otca, aby sme boli začlenení do Krista a jeho Cirkvi, aby sme sa stali živými a svätými chrámami Ducha. Znovu počúvajme vďakou uchvátení slová evanjelistu Jána: "Hľa, akú veľkú lásku nám daroval Otec: voláme sa Božími deťmi a nimi aj sme" (1Jn 3,1).

Táto "novosť kresťanského", ktorá je daná členom Cirkvi, predstavuje pre všetkých koreň ich účasti na kňazskom, prorockom a kráľovskom úrade Krista, ako aj ich povolania ku svätosti a láske. Pre laikov sa táto novosť príslušne vyjadruje a uskutočňuje vo "svetskom charaktere", ktorý im je "vlastný".

Vedomie príslušnosti k Cirkvi zahŕňa v sebe vedomie spoločnej kresťanskej dôstojnosti a vedomie príslušnosti ku tajomstvu Cirkvi ako communia. Toto je podstatný rozhodujúci aspekt pre život a poslanie Cirkvi.

Ježišova modlitba pri Poslednej večeri platí pre všetkých a pre každého jednotlivca: "Ut unum sint!" Musí sa stať denne nezrieknuteľným programom života a konania.

Živý zmysel pre communio Cirkvi, pre dar Ducha, ktorý si vyžaduje našu spoločnú odpoveď, bude prinášať cenné plody, v oceňovaní bohatej pestrosti povolaní a životných situácií, chariziem, služieb, úloh a zodpovednosti. Okrem toho bude prinášať ovocie v presvedčivej a ochotnej spolupráci medzi skupinami, združeniami a hnutiami laikov v spoluzodpovednom uskutočňovaní spoločného spásneho poslania Cirkvi. Toto communio ako také je už prvým a veľkým znamením prítomnosti Krista Vykupiteľa vo svete: súčasne podporuje a inšpiruje bezprostrednú apoštolskú a misionársku účinnosť Cirkvi.

Na prahu tretieho tisícročia by mala celá Cirkev, pastieri a veriaci hlbšie cítiť svoju zodpovednosť za poslúchanie Kristovho príkazu: "Id'te do celého sveta a hlásajte Evanjelium všetkým stvoreniam". (Mk 16,15). Cirkev musí obnoviť svoju misionársku silu. Jej je zverená náročná a nádherná úloha, totiž úloha novej evanjelizácie, ktorú dnešný svet naliehavo potrebuje. Laici majú na tejto úlohe živú a zodpovednú účasť, pretože sú povolaní, aby hlásali a uskutočňovali Evanjelium svojou službou, ktorá je zameraná na hodnoty a práva človeka, ako aj spoločnosti.

Biskupská Synoda, ktorá sa konala v mesiaci októbri Mariánskeho roku, zverila svoje práce zvláštnym spôsobom príhovoru Márie, Matky Vykupiteľa. Jej príhovoru zverujem duchovnú plodnosť výsledkov Synody. Na konci tohto posynodálneho dokumentu vyzývam spoločne s Otcami Synody a s laikmi, ktorí sa na Synode zúčastnili a so všetkými ostatnými členmi Božieho ľudu Pannu Máriu. Vyzývanie sa stáva modlitbou.

Ó, Ty prebľahoslavená Panna, Matka Krista a Matka Cirkvi, s radosťou a obdivom sa zapájame do Tvojho Magnifikatu, do piesne vďačnej lásky.

S Tebou ďakujeme Bohu, "ktorého milosrdenstvo prechádza z pokolenia na pokolenie" za obdivuhodné povolanie a mnohoraké poslanie laikov.

On ich povolal, aby žili v spoločenstve lásky a svätosti s Ním, a aby boli zjednotení ako súrodenci vo veľkej rodine Božích detí. Sú poslaní vyžarovať Kristovo svetlo a do celého sveta šíriť oheň Ducha prostredníctvom svojho života v Duchu Evanjelia.

Panna Magnifikatu, naplň ich srdcia vďačnosťou a oduševnením za toto povolanie a poslanie. Ty, ktorá si sa v pokore a veľkodušnosti stala "služobnicou Pánovou", daruj nám tvoju oddanosť pre službu Bohu a pre spásu sveta. Otvor naše srdcia pre bezhraničné dialky Božieho Kráľovstva a pre hlásanie Evanjelia všetkým stvoreniam.

Tvoje materinské srdce vie o mnohorakých nebezpečenstvách a početných zlách, ktoré ohrozujú mužov a ženy našej doby. Ale vie súčasne aj o mnohých iniciatívach dobra, o veľkých túžbach po hodnotách, o pokroku na ceste ku spáse.

Odvážna Panna, daruj nám duševnú silu a dôveru v Boha, aby sme prekonalí všetky prekážky, ktoré sa stavajú do cesty uskutočňovaniu nášho poslania. Nauč nás zaobchádzať s realitami sveta v hlbokom kresťanskom vedomí zodpovednosti, v radosnej nádeji na príchod Božieho Kráľovstva, nového neba a novej zeme.

Ty, ktorá si v modlitbe s apoštolmi bola spolu vo Večeradle, aby si čakala na príchod turíčneho Ducha, vypros, aby sa znovu vylial na všetkých laikov, aby plne zodpovedali svojmu povolaniu a poslaniu ratolestí na pravom viniči, ktoré sú ustanovené, aby prinášali bohaté ovocie pre život sveta.

Svätá Panna a Matka, veď nás a buď nám oporou, aby sme vždy žili ako opravdiví synovia a dcéry Cirkvi Tvojho Syna a tak prispievali k tomu, že by sa na zemi vybudovala civilizácia pravdy a lásky podľa želania

Christifideles laici

Boha a na jeho slávu. Amen.

Dané v Ríme pri svätom Petrovi, 30. decembra, na sviatok Svätej Rodiny roku 1988, v 11. roku môjho pontifikátu.

Ján Pavol II.

POZNÁMKY

- 1 II. vatikánsky koncil, Dogmatická konštitúcia o Cirkvi Lumen Gentium, 48.
- 2 Gregor Veľký, Hom in Evang. 1, XIX. 2: PL 76
- 3 II. vatikánsky koncil Dekrét o Apoštoláte laikov - Apostolicam actuositatem, 33.
- 4 Ján Pavol II.; Hom. pri slávnostnej záverečnej bohoslužbe VII. riadneho zhromaždenia biskupskej synody (30. okt. 1987): AAS 80 (1988), 598.
- 5 Por. Propositio 1
- 6 II. vatikánsky koncil, Pastoralná konšt. o Cirkvi v dnešnom svete. Gaudium et spes, 11
- 7 Počas mimoriadnej synody 1985 Otcovia znova vyzdvihli "veľký význam a aktuálnosť pastorálnej konštitúcie Gaudium et spes". Ďalej povedali: "Spoznávame však, že znaky našej doby sú sčasti iné, ako v čase Koncilu, že obsahujú väčšie biedy a problémy. Všade na svete sa šíria hlad, utláčanie, nespravodlivosť a vojna, utrpenie, terorizmus a rozličné formy násillia" (záverečný dokument Ecclesia sub Verbo Dei mysteria Christi celebrans pro salute mundi, II. D, 1).
- 8 Gaudium et spes, 7
- 9 Augustín, Confessiones I, I: CCI 27, 1
- 10 Por. Instrumentum Laboris, "De vocatione et missione laicorum in Ecclesia et in mundo viginti annis a Concilio Vaticano II elapsis", 5-10.
- 11 Lumen gentium, I.
- 12 Lumen gentium, VI.
- 13 Por. Propositio III.
- 14 Lumen gentium, 31.
- 15 Tamtiež.
- 16 Pius XII. Príhovor k novým kardinálom (20. februára 1946): AAS 38 (1946), 149.
- 17 Ekumenický koncil florentský, Decr. pro Armeniis, DS 1314.
- 18 Lumen gentium.
- 19 Augustín, Enarr. in Ps. XXVI, II, 2: CCL 38, 154 n.
- 20 Lumen gentium, 10.
- 21 Ján Pavol II.; Hom. pri prevzatí najvyššieho pastierskeho úradu (22. okt. 1978): AAS 70 (1978), 946.
- 22 Por. opätovné prijatie tohto učenia v Instrumentum laboris "Devocatione et missione laicorum in Ecclesia et in mundo viginti annis a Concilio Vaticano II. elapsis", 25.
- 23 Lumen gentium, 34.
- 24 Tamtiež, 35.
- 25 Tamtiež, 12.
- 26 Tamtiež, 35.
- 27 Augustín, De civitate Dei, XX, 10: CCL 48, 720.
- 28 Lumen gentium, 32.
- 29 Tamtiež, 31.
- 30 Pavol VI. "Príhovor ku členom sekulárnych inštitútov (2. febr. 1972): AAS 64 (1972), 208.
- 31 Apostolicam actuositatem, 5.
- 32 Lumen gentium, 31.
- 33 Tamtiež.
- 34 Tamtiež.
- 35 Por. tamtiež, 48.
- 36 Gaudium et spes, 32.
- 37 Lumen gentium, 31.
- 38 Tamtiež.
- 39 Propositio, 4.
- 40 "Laici sú plnohodnotnými členmi Božieho ľudu a mystického Tela Kristovho. Prostredníctvom krstu majú účasť na trojakom, kňazskom, prorockom a kráľovskom úrade Krista. Dosvedčujú a uskutočňujú bohatstvo tejto dôstojnosti prostredníctvom svojho života vo svete. To, čo pre vysvätených nositeľov úradu môže byť dodatočnou alebo mimoriadnou úlohou, to je špecifickým poslaním laikov. Ich vlastným povolaním je "hľadať

Božie kráľovstvo v spravovaní a usmerňovaní časných vecí podľa Božej vôle" (Lumen gentium, 31), (Ján Pavol II.; Angelus 15. marca 1987: Insegnamenti, X, 1 (1987), 561).

41 Por. predovšetkým 5. kapitolu Lumen gentium, 39-42, ktorá pojednáva "o všeobecnom povolaní ku svätosti v Cirkvi".

42 II. mimoriadne valné zhromaždenie biskupskej synody (1985), záverečný dokument Ecclesia sub Verbo Dei mysteria Christi celebrans pro solute mundi, II. A, 4.

43 Lumen gentium, 40.

44 Tamtiež, 42. Toto slávnostné a jednoznačné vyhlásenie Koncilu pripomína základnú pravdu kresťanskej viery. Tak píše napr. Pius XI. v Encyklike Casti connubii kresťanským manželom: "Všetci môžu a musia - nech by si aj zvolili akýkoľvek stav a akúkoľvek čestnú formu života - napodobňovať najdokonalejší vzor všetkej svätosti, ktorý Boh daroval ľuďom, nášho Pána Ježiša Krista. S Božou pomocou môžu dosiahnuť najvyššiu kresťanskú dokonalosť, ako to ukazuje príklad mnohých svätých": AAS 22 (1930), 548.

45 Apostolicam actuositatem, 4.

46 Propositio, 5.

47 Propositio, 8.

48 Lev Veľký, Sermo XXI, 3: S.CH. 22 až 72.

49 Maximus, Tact. III de Batismo: PL 57. 779.

50 Augustín, In Ioan. Evang. tact., 21, 8: CCL 36, 216.

51 Lumen gentium, 33.

52 Lumen gentium, 4.

53 II. mimoriadne valné zhromaždenie biskupskej synody (1985), záverečný dokument Ecclesia sub Verbo Dei mysteria Christi celebrans pro salute mundi, II. C, I.

54 Pavol VI.: "Príhovor 8. júna 1966: Insegnamenti, V (1966), 794.

55 Lumen gentium, VI.

56 Por. tamtiež, 7 a príslušné miesta.

57 Tamtiež, 9.

58 Tamtiež, 1.

59 Tamtiež, 9.

60 Tamtiež, 7.

61 Tamtiež.

62 Tamtiež, 4.

63 Ján Pavol II.; Homília pri slávnostnej záverečnej bohoslužbe VII. riadneho valného zhromaždenia biskupskej synody (30. okt. 1987): AAS 80 (1988) 600.

64 Lumen gentium, 4.

65 Ad Gentes, 5.

66 Presbyterorum Ordinis, 2; por. Lumen gentium, 10.

67 Lumen gentium, 10.

68 Por. Ján Pavol II.: List všetkým kňazom Cirkvi ku Zelenému štvrtku (9. apríla 1979), 3-4: Insegnamenti, II, 1 (179), 844-847.

69 C.I.C., Can 230 par. 3.

70 Presbyterorum ordinis, 2 a 5.

71 Apostolicam actuositatem, 24.

72 Kódex uvádza celý rad služieb a úloh, ktoré prislúchajú vysväteným nositeľom úradu, ale so zvláštnych a závažných dôvodov, konkrétne pre nedostatok kňazov a diakonov, môžu byť dočasne vykonávané laikmi za predpokladu, že títo dostali k tomu od príslušnej cirkevnej autority juridické splnomocnenie a mandát: por Cann. 230, par. 3; 517, par. 2; 776; 861, par. 2; 910, par. 2; 943; 1112 atď.

73 Sacrosanctum concilium, 28; C.I.C., can 230 par. 2, ktorý hovorí: "Laici môžu na základe časovo ohraničeného poverenia vykonávať pri liturgických činnostiach úlohu lektora; takisto môžu všetci laici mať funkciu komentátora, kantora alebo iné úlohy podľa smerníc práva."

74 Kódex uvádza rozličné služby a úlohy, ktoré môžu spĺňať laici v organizačných štruktúrach Cirkvi: por. cann. 228, 229 par. 3, 317 par. 3, 463 par. 1, č.5 a par. 2, 483, 494,- 537, 759, 776, 784, 785, 1282, 1421 par. 2, 1424, 1428 par. 2, 1435, atď.

75 Por. Propositio, 18.

76 Pavol VI. Apoštolský list Evangelii nuntiandi, 70: AAS 68 (1976), 60.

77 Por. C.I.C. can. 230 par. 1.

78 Propositio 18.

79 Apostolicam actuositatem, 3.

80 "Z prijatia týchto chariziem, aj jednoduchších, vyvstáva každému veriacemu právo a povinnosť používať ich

v Cirkvi a vo svete pre dobro ľudí a na výstavbu Cirkvi. To sa má iste diať v slobode Ducha Svätého, ktorý "veje kam chce" (Jn 3,8), ale aj v spoločenstve s bratmi v Kristovi, zvlášť s ich pastiermi." (tamtiež).

81 Propositio 9.

82 Lumen gentium, 12.

83 Por. tamtiež, 30.

84 II. vatikánsky koncil, Dekrét o pastierskej úlohe biskupov Christus Dominus, 11.

85 Lumen gentium, 23

86 Apostolicam actuositatem, 10.

87 Propositio 10.

88 Por. C.I.C., cann. 443 par. 4; 463 par. 1 a 2.

89 Propositio 10.

90 V koncilových textoch čítame: "Keďže biskup nemôže vždy a všade vo vlastnej osobe predsedáť celému ľudu svojej Cirkvi, tak ho nutne musí rozčleniť na jednotlivé spoločenstvá. Medzi nimi vynikajú farnosti, ktoré sú konštituované priestorovo a podriadené dušpastierovi, ktorý zastupuje biskupa; lebo oni predstavujú určitým spôsobom viditeľnú Cirkev rozšírenú po celom zemskom okruhu." (II. vatikánsky koncil, konštitúcia o Posvätej liturgii Sacrosanctum concilium, 42).

91 Lumen gentium, 28.

92 Ján Pavol II., Apoštolský list Catechesi tradendae 67: AAS 71 (1979), 1333.

93 C.I.C. can 515 par. 1.

94 Por. Propositio 10.

95 Sacrosanctum concilium, 42.

96 Por. can. 555 par. 1, 1.

97 Por. can 383 par. 1.

98 Pavol VI. Príhovor rímskemu kléru (24. júna 1963), 674.

99 Propositio, 11.

100 Apostolicam actuositatem, 10.

101 Tamtiež.

102 Por. Propositio 10.

103 Gregor Veľký, Hom. In Ez., II, I, 5: CCL 142, 211.

104 Apostolicam actuositatem, 16.

105 Ján Pavol II.; Angelus 23.8.1987: Insegnamenti, X, 3 (1987), 240.

106 Apostolicam actuositatem, 18.

107 Tamtiež, 19; por. aj tamtiež, 15; Lumen gentium, 37.

108 C.I.C. can 215.

109 Lumen gentium, 39.

110 Por. tamtiež, 40.

111 Apostolicam actuositatem, 19.

112 Lumen gentium, 23.

113 Tamtiež.

114 Apostolicam actuositatem, 23.

115 Tamtiež, 20.

116 Tamtiež, 24.

117 Propositio 14.

118 Por. propositio 15.

119 Ján Pavol II.; Príhovor pri stretnutí katolíckej Cirkvi v Taliansku, Loretto, (10.4.1985): AAS 77 (1985), 940.

120 Lumen gentium, 1.

121 Tamtiež, 30.

122 Apostolicam actuositatem, 10.

123 Pavol VI.: Evangelii nuntiandi, 14: AAS 68 (1976), 13.

124 Ján Pavol II.: Homília pri prevzatí najvyššieho pastierskeho úradu, (22.10.1978): AAS 70 (1978), 947.

125 Propositio, 10.

126 Ad Gentes, 20; por. aj tamtiež, 37.

127 Propositio, 29.

128 Ad Gentes, 21.

129 Propositio, 30.

130 Lumen gentium, 5.

131 Gaudium et spes, 22.

132 Tamtiež.

133 Ján Pavol II.; Encyklika Redemptor hominis, 14: AAS 71 (1979), 248-285.

134 Gaudium et spes, 40.

135 Por. tamtiež, 12.

136 "Keď si takým slávnostným spôsobom pripomínáme Ježišovo narodenie, robíme to, aby sme dosvedčili, že každý človek je jedinečnou a neopakovateľnou osobou. Keď naše ľudské štatistiky a katalogizovania, ľudské, politické, hospodárske a politické systémy, naše jednoduché ľudské možnosti nie sú schopné dať človeku istotu, aby sa mohol narodiť, žiť a pôsobiť ako jedinečná neopakovateľná osoba, Boh mu dáva celú túto istotu. Pre neho a pred ním je človek vždy jedinečný a neopakovateľný; je niekto, kto je od večnosti predvídaný a vyvolený; niekto, kto je pozvaný a pomenovaný svojím menom." (Ján Pavol II.; Prvé vianočné posolstvo svetu, AAS 71 (1979), 66).

137 Gaudium et spes, 27.

138 Ján Pavol II.; Apoštolský list Familiaris consortio, 30: AAS 74 (1982), 116.

139 Por. Kongregácia pre učenie viery, Inštrukcia o "úcte voči začiatku ľudského života a o dôstojnosti plodenia". (22.2.1987): AAS 80 (1988), 70-102.

140 Propositio 36.

141 Ján Pavol II.; Posolstvo k sláveniu XXI svetového Dňa mieru (8.12.1987): AAS 80 (1988), 278 a 280.

142 Augustín, De Catech, Rud., XXIV., 44: CCL 46, 168.

143 Propositio 32.

144 Gaudium et spes, 24.

145 Tamtiež, 12.

146 Ján pavol II.; Apoštolský list Familiaris consortio, 42-48: AAS 74 (1982), 134-140.

147 Tamtiež, 85: AAS 74 (1982), 188.

148 Apostolicam actuositatem, 8.

149 Ku vzťahu medzi spravodlivosťou a milosrdenstvom, por. Encyklika Dives in misericordia, 12: AAS 72 (1980), 1215-1217.

150 Gaudium et spes, 75.

151 Tamtiež, 74.

152 Tamtiež, 76.

153 Por. propositio, 28.

154 Ján Pavol II.; Encyklika Sollicitudo Rei Socialis, 38: AAS 80 (1988), 565-566.

155 Por. Ján XXIII., Encyklika Pacem in Terris: AAS 55 (1963), 265-266.

156 Ján Pavol II.; Encyklika Sollicitudo Rei Socialis, 39.

157 Por. Propositio 26.

158 Gaudium et spes, 63.

159 Por. Propositio, 24.

160 Gaudium et spes, 67; por. Ján Pavol II.; Encyklika Laborem Exercens, 24-27: AAS 73 (1981), 637-647.

161 Ján Pavol II.; Encyklika Sollicitudo Rei Socialis, 34.

162 Gaudium et spes, 53.

163 Por. Propositio, 35.

164 Gaudium et spes, 58.

165 Pavol VI., Evangelii nuntiandi, 18-20.

166 Por. Propositio, 37.

167 Gregor Veľký, Hom. in Evang. I. XIX, 1: PL 76, 1155.

168 II. vatikánsky koncil, Deklarácia o kresťanskej výchove Gravissimum Educationis, 2.

169 Ján Pavol II.; Apoštolský list k medzinárodnému Roku mládeže, 15: AAS 77 (1985), 620-621.

170 Propositio, 52.

171 Propositio, 51.

172 II. vatikánsky koncil, Posolstvo mládeži (8.12.1965): AAS 58 (1966) 18.

173 Gaudium et spes, 48.

174 Jean Gerson, De parvulis ad Christum trahendis. Ceuvres Complètes, Desclée, Paris, 1973, IX, 669.

175 Ján Pavol II.: Príhovor skupine seniorov z diecézy Talianka, 23.3.1984: Insegnamenti, VII. 1 (1984), 744.

176 Por. Ján XXIII., Encyklika Pacem in Terris.

177 Ján Pavol II.; Familiaris consortio, 24.

178 Propositio, 46.

179 Propositio, 47.

180 Apostolicam actuositatem, 9.

181 Pavol VI., Príhovor ku komisii pre medzinárodný Rok ženy, (18.4.1975), AAS 67 (1975), 266.

182 Propositio, 46.

183 Propositio, 47.

184 Tamtiež.

185 Gaudium et spes, 10.

186 Keď poukázala na to, že táto "mariánska dimenzia v kresťanskom živote... dostáva vlastný dôraz pri pohľade na ženu a na jej životné položenie", Encyklika Redemptoris Mater vyvodzuje: "V skutočnosti obsahuje bytosť ženy zvláštne spojivo k Matke Vykupiteľ'a, je to téma, ktorá bude môcť byť prehĺbená ešte na iných miestach. Tuná by som chcel iba vyzdvihnúť, že postava Márie z Nazaretu už sama stavia ženu ako takú do svetla tým, že Boh sa zveril vo vznešenom dianie Vtelenia svojho Syna slobodnej a činnej službe jednej Ženy. Stadiaľto možno povedať, že žena prostredníctvom pohľadu na Máriu objavuje tam tajomstvo, ako môže dôstojne žiť svoje ženské bytie a uskutočňovať svoj opravdivý rozvoj. Vo svetle Márie vidí Cirkev na tvári ženy jas krásy, ktorý odzrkadľuje najvyššie pocity, ktorých je schopné ľudské srdce: bezvýhradnú oddanosť lásky; silu, ktorá je schopná znášať najväčšie bolesti; bezhraničnú vernosť a neúnavné úsilie; schopnosť spájať hlboké úsudky so slovami útechy a povzbudení." (Ján Pavol II.; Encyklika Redemptoris Mater, 46: AAS 79 (1987), 424-425.)

187 Ján Pavol II.; Apoštolský list Mulieris dignitatem, 16.

188 Por. Kongregácia pre učenie viery, Inštrukcia Inter insigniores, (15.10.1976): AAS 69 (1977), 98-116.

189 Ján Pavol II.; Mulieris dignitatem, 26.

190 Tamtiež, 27: "Cirkev je mnohotvárne telo... v ktorom má každý svoju úlohu. Úlohy sú však rozličné, a preto sa nesmú zmiešať. Neodôvodňujú žiadnu nadradenosť jedných nad druhými a neposkytujú ani žiadnu zámienku pre žiarlivosť. Jedinou vyššou charizmou, o ktorú sa máme túžobne snažiť, je láska (1Kor 13,13). Najväčšími v nebeskom Kráľovstve nie sú úradní služobníci, ale svätí. (Kongregácia pre učenie viery, Inštrukcia Inter insigniores (15.10.1976), 6: AAS 69 (1977), 98-116.

191 Pavol VI., Príhovor ku komisii pre medzinárodný Rok ženy, 18.4.1975: AAS 67 (1975), 266.

192 Propositio, 47.

193 Tamtiež.

194 Lumen gentium, 36.

195 Ján Pavol II.; Familiaris Consortio, 50.

196 Propositio, 46.

197 Propositio, 47.

198 Riadne plenárne zhromaždenie Biskupskej synody (1987), Per Concilii semitas ad Populum Dei Nuntis, 12.

199 Propositio, 53.

200 Ján Pavol II., Apoštolský list Salvifici Doloris, 3: AAS 76 (1984), 203.

201 Ignác z Antiochie, Ad Ephesios, VII, 2: S.Ch. 10, 64.

202 Ján Pavol II.; Salvifici Doloris, 31.

203 Ambróz, De virginate, VI, 34: PL 16, 288: por. Augustín, Sermo CCCIV, III, 2: PL 38, 1396.

204 Pius XII. Apoštolská konštitúcia Provida Mater (2.2.1947): AAS 39 (1947), 114-124; C.I.C., can. 537.

205 Propositio, 6.

206 Por. Pavol VI. Apoštolský list Sabaudiae gemma, (29.1.1967): AAS 59 (1967), 113-123.

207 František Salezský, Introduction a al vie devote, I, III: Ceuvres complètes, Monastère de la Visitation, Annecy 1983, III, 19-21.

208 Apostolicam actuositatem, 4.

209 Propositio, 40.

210 "Dabit virtutem, qui contulit dignitatem!" (Lev Veľký, Serm, II, 1: S.Ch. 200, 248).

211 Apostolicam actuositatem, 4.

212 Gaudium et spes, 43; por. aj Dekrét o misijnej činnosti Cirkvi Ad Gentes, 21: por. aj Pavol VI. Apoštolský list Evangelii Nuntiandi, 20: AAS 68 (1976), 19.

213 Ján Pavol II.; Príhovor k účastníkom národného Kongresu hnutia za kultúrnu angažovanosť (M.E.I.C.) (16.1.1982), 2: Insegnamenti, V, 1 (1982), 131: por. aj list kardinálovi štátnemu sekretárovi Agostino Casarolimu ku založeniu pápežskej rady pre kultúru (20.5.1985), 2: Insegnamenti, VII, 1 (1985), 1591.

214 Apostolicam actuositatem, 4.

215 Propositio, 22; por. aj Ján Pavol II.; Encyklika Sollicitudo Rei Socialis, 41: AAS 80 (1988), 570-572.

216 Apostolicam actuositatem 4.

217 Metod z Olympu, Symposium III, 8: S.Ch. 95, 110.

218 Por. Propositio, 11.

219 Propositio, 40.

220 Por. Propositio, 44.

Christifideles laici

221 Por. Propositio, 45.

222 Propositio, 44.

223 Propositio, 41.

224 Propositio, 42.